

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

Diplomová práce

2017

Bc. Marek Štoudek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bc. Marek Štoudek

Nestátní národy v Evropské unii

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Marek Štoudek**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph. D**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2017

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ŠTOUDEK, Marek. *Nestátní národy v Evropské unii*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta Sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Anotace (abstrakt)

Národy bez státu jsou celosvětovou mezinárodní problematikou, jejichž úsilí může v budoucnosti signifikantně pozměnit politickou mapu světa. Ačkoliv evropské hranice, a především ty západoevropské zůstávají v posledních letech neměnné, tak i v rámci Evropské unie můžeme nalézt mnoho případů takzvaných národů bez státu. Procesy utváření národní identity jednotlivých zkoumaných národů, jejich společná historie, geografické a socioekonomické aspekty či institucionální a stranické systémy, to vše je zahrnuto v jednotlivých kapitolách pojednávajících o Andalusanech, Bavorech, Kataláncích, Skotech a Vlámeh.

V této diplomové práci zkoumám konkrétní případy za pomoci teoretických konceptů širokého spektra odborníků. V první řadě bylo nezbytné definovat pojem národ a s ním spojené termíny, jako například nacionalismus. Mezi další studované koncepty patří stát, právo na sebeurčení, regionalismus a secesionismus. Jednotlivé teoretické bloky jsou poté využity v případových studiích, které se zabývají výše zmíněnými případy.

Konkrétní případové studie jednotlivých národů spadajících do států v Evropské unii jsou k nalezení v druhé části práce. Každý národ je zkoumán samostatně a obsahuje vlastní závěry. Hlavním úkolem je nalézt secesionistický potenciál jednotlivých národů a vytvořit určitou predikci možného dělení evropských států. V závěrečné části práce proběhne komparace podobností a odlišností jednotlivých případů, načež je zakončena již zmíněnou predikcí.

Abstract

Stateless nations or nations without state are global international phenomenon, which could in near future significantly change the political map of the world. Although European

interstate borders, especially in Western Europe, had remained unchanged in recent years, some of the European Union member states contain so-called stateless nations. The processes of creating national identity, history, geographical and socio-economic aspects and institutional and party systems, all these important factors are included in chapters dedicated to every single examined nation, which are the Andalusians, the Bavarians, the Catalans, the Scots and the Flemings.

In this diploma thesis, I examine specific cases with the help of theoretical concepts based on experts' researches. First of all, it was necessary to define the concept of the nation and associated terms such as nationalism. Among other examined concepts belong state, the right of self-determination, regionalism and secession. Mentioned theories and terms are thereafter used in the case studies.

Specific case studies of nations without state, which contain exclusively nations from member states of the European Union, can be found in the second part of the diploma thesis. Each nation is analyzed separately and its chapter contains own conclusion. The main task is to discover secessionist potential of examined nations and create prediction if there is a possibility to partition some of European states. Beside the prediction the final conclusion contains also comparative part, where are discussed the similarities and the differences among individual cases.

Klíčová slova

Národ, Nacionalismus, Stát, Právo na sebeurčení, Secese, Evropská unie, Andalusané, Bavoři, Katalánci, Skotové, Vlámové

Keywords

Nation, Nationalism, State, Self-determination, Secession, European Union, Andalusians, Bavarians, Catalans, Scots, Flemings

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 4. 2017

Bc. Marek Štoudek

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Michaelu Romancovovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování této diplomové práce věnoval. Dále také děkuji své rodině a blízkým za neutuchající podporu při studiu

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut politologických studií

Katedra politologie

Projekt závěrečné diplomové práce

Nestátní národy v Evropské unii

Příjmení, jméno: **Bc. Štoudek Marek**

Studijní obor: **Politologie**

Typ práce: **Magisterská práce**

Akademický rok podání: **2015/2016**

Předpokládaný termín dokončení: **LS 2017**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Při výběru tematického zaměření práce jsem se nechal ovlivnit aktuálností problematiky národů bez států v současném politickém uspořádání světa, potažmo Evropy, na kterou bude tato práce výhradně zaměřena. Ve světovém měřítku jsou si odborníci vědomi, že některé státy byly vytvořeny necitlivým způsobem, vzhledem k etnickým, náboženským, jazykovým či geografickým aspektům, a proto si uvědomují určitý potenciál tenzí a separatistických tendencí. Nicméně uspořádání evropských států bylo dlouhou dobu považováno za konečné a takřka neměnné, neboť se vyvíjelo po několik století. Tento předpoklad již byl vícekrát vyvrácen a to například po rozpadu Svazu sovětských socialistických republik v roce 1991, kdy se v Evropě objevilo několik nových států. Taktéž rozpad Jugoslávie postupně zanesl na mapu Evropy další státy. Tyto procesy se týkaly především východní části Evropy, avšak v dnešní době se objevují tendence několika národních hnutí vytvořit svůj vlastní stát, a to především v Evropě Západní. Separatistické tendence Katalánců či Skotů jsou v dnešní době nejvíce známé a reflektované v médiích, nicméně to nejsou jediné, ani největší evropské národy, které nemají vlastní stát.

Dalším důvodem, proč jsem si vybral toto téma, bylo zaměření některých přednášek věnujících se právě tomuto tématu a jemu podobných, které upoutávali největší část mé pozornosti a zájmu během mého studia. Vliv politické geografie na uspořádání států a jejich jednání v mezinárodním prostoru ve spojení se zkoumáním etnik, národů a nacionalismu sledávám nejen zajímavým, ale také přínosným pro potenciální vývoj Evropy.

Předpokládaný cíl (max 1000 znaků):

Cílem této diplomové práce bude analyzovat a komparovat vybrané evropské národy, které nemají vlastní stát. Výzkumem jednotlivých aspektů souvisejících s vybranými národy a jejich specifiky, se bude autor této diplomové práce snažit o zhodnocení síly a potenciálu jednotlivých národů k vytvoření nové státní jednotky na evropském kontinentu. Mezi tyto aspekty může patřit například historický vývoj, jazyk, území, regionální strany a tak dále. Vybrané národy se ve svých státech nacházejí v odlišných situacích a zmíněné aspekty nemusí být důležité ve všech vybraných národech, nicméně jich může několik rezonovat společností natolik silně, že mohou vyvolat separatistické tendence. S tímto cílem je tedy vytvořena určitá možnost pokusit se predikovat budoucí vývoj těchto národů.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

Tato diplomová práce bude psána jako více případová komparativní studie. Velmi důležitým úkolem bude kvalitní zapojení, shrnutí a pochopení jednotlivých přístupů mnoha autorů, kteří se věnují teoretickým konceptům, jenž bude práce využívat pro zhodnocení jednotlivých národů. Již samotný pojem „národ“ je ve světové literatuře vnímán a vymezován velmi rozlišnými pojmy, například v návaznosti na zemi původu daného autora. V této části budou zohledněni autoři jako Ernest Gellner, Ernest Renan, Anthony Smith a další. V návaznosti na pojem národ se jen velmi těžko můžeme vyjmout pojmu „nacionalismus“, který ovšem taktéž není jasně a jednotně vymezeným pojmem. Dalším důležitým konceptem je právo na sebeurčení, na které bude nahlíženo především z právního pohledu, avšak zapojen bude taktéž pojem „secese“, který bude analyzován za pomoci odborníků na tuto problematiku, jako jsou Harry Beran, Allen Buchanan nebo Michael Hechter. V neposlední řadě se bude práce věnovat pozornost politicko-geografickým faktorům jednotlivých vybraných národů.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

Nosným tématem této diplomové práce jsou evropské národy, které nemají svůj vlastní stát. Národy a jejich chápání je velmi různorodé, čemuž přispěl odlišný vývoj pohledu na národ v rozličných státech. Jednotnou definici tohoto pojmu tak není možné, proto je nezbytným úkolem této práce věnovat se více teoretickým směrům, které přináší autoři jako Ernest Gellner, Carlton Hayes, Miroslav Hroch, Anthony Smith a další. Definiční vymezení národa se zakládá na mnoha faktorech, mezi které patří jazyk, náboženství, historie, etnicita, mýty, fáze společenského vývoje, komunikace atd. Pokud mluvíme o národech, jen těžko se můžeme vyhnout fenoménu nacionalismu, který však podobně jako národ je chápán velmi rozlišnými způsoby. Neopomenutelnými pojmy této práce jsou taktéž právo na sebeurčení, secese či mezinárodněprávní politicko-geografické vymezení státu. Mezi zkoumané národy budou patřit například Andalusané, Katalánci, Skotové, Vlámové a další. Tyto národy se nachází v odlišných situacích a budou u nich zkoumány jejich specifické prvky a role, které sehrávají v rámci státu, ve kterém se nacházejí. U těchto národů se setkáváme také s větším či menším separatistickým potenciálem.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

1. Úvod
2. Teoretická část
 - 2.1 Etnicita, Národ, Nacionalismus

2.2 Právo na sebeurčení

2.3 Stát

3. Případová část (jednotlivé národy)

Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

BAAR, Vladimír. Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?. Ostrava: Tilia, 2001. Universum. ISBN 80-7042-807-4.

BARŠA, Pavel a Maxmilián STRMISKA. Národní stát a etnický konflikt: politologická perspektiva [online]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999 [cit. 2016-05-02]. Politologická řada. ISBN 80-85959-52-6. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

BUCHANAN, A. (1997). "Theories of Secession." Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1, s. 31-61.

GELLNER, Ernest. Národy a nacionalismus. Překlad Jiří Markus. Praha : Hříbal, 1993. 160 s. ISBN 809013811X.

GLASSNER, Martin Ira a Chuck FAHRER. Political geography. 3rd ed. Hoboken: Wiley, c2004. ISBN 0-471-35266-7.

GUIBERNAU I BERDÚN, M. Nations without States: Political Communities in a Global Age. Malden, Mass.: Blackwell Publishers, 1999, VI, 216 p. ISBN 0745618014.

HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství, c2009. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.

MINAHAN, J. Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996, xxiv, 692 p. ISBN 03-132-8354-0.

SCHEU, Harald Christian. Úvod do mezinárodního práva veřejného. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

SMITH, Anthony D. The Ethnic Origins of Nations. Repr. 2008. Oxford: Blackwell, c1986. ISBN 0-631-16169-4.

Schváleno vedoucím práce dne: 23. 5. 2016

Schváleno garantem/koordinátorem oboru dne: 23. 5. 2016

Podpis vedoucího práce

Podpis garanta/koordinátora oboru

Použité zkratky

BP	Bavorská strana
C's	Ciudadanos
CDC	Demokratická Konvergence Katalánska
CD&V	Křesťanští demokraté a Vlámové
CiU	Konvergence a Jednota
CSU	Křesťansko-sociální unie Bavorska
CUP	Kandidátka lidové jednoty
ERC	Republikánskou levicí Katalánska
EU	Evropská unie
FDP	Svobodná demokratická strana
FW	Svobodní voliči
ICV-EuiA	Iniciativou pro Katalánsko Zelených – Sjednocená a Alternativní levice
IULC-CA	Sjednocená levice/Zelení – Shromáždění pro Andalusii
N-VA	Nová vlámská aliance
Open VLD	Otevření vlámské liberálové a demokraté
PA	Andalusská strana
PP	Lidová strana
PSC	Socialistická strana Katalánska
PRT	Primary Right Theories
PSOE	Španělská socialistická dělnická strana
PSOE-A	Španělská socialistická dělnická strana v Andalusii

RROT	Remedial Right Only Theories
Sp.a	Socialistická strana – jinak
SNP	Skotská národní strana
SPD	Sociálně demokratická strana Německa
UDC	Demokratická jednota Katalánska
UF	Unie frankofonních
VB	Vlámský zájem

Obsah

Použité zkratky	13
Úvod	17
Výběr tématu	17
Struktura a přínos diplomové práce	18
Kritické zhodnocení literatury	20
1. Teoretická část	22
1.1. Národ.....	22
1.1.1. Počátky vývoje pojetí pojmu národ.....	22
1.1.2. Moderní pojetí národa	30
1.1.3. Modely a typologie.....	40
1.2. Nacionalismus	46
1.3. Regionalismus	59
1.4. Právo na sebeurčení, separatismus a secesionismus	63
1.4.1. Právo na sebeurčení.....	63
1.4.2. Secesionismus a separatismus	67
1.5. Stát	70
2. Případové studie	72
2.1. Andalusané.....	75
2.1.1. Historie	75
2.1.2. Vybrané geografické a socioekonomické ukazatele	77
2.1.3. Národní identita	78
2.1.4. Administrativní a politické aspekty	80
2.1.5. Závěr.....	83
2.2. Bavoři	85
2.2.1. Historie	85
2.2.2. Vybrané geografické a socioekonomické faktory	86
2.2.3. Národní identita	87
2.2.4. Administrativní a politické aspekty	90
2.2.5. Závěr.....	92
2.3. Katalánci.....	95
2.3.1. Historie	95

2.3.2.	Vybrané geografické a socioekonomické ukazatele	96
2.3.3.	Národní identita	98
2.3.4.	Administrativní a politické aspekty	101
2.3.5.	Závěr.....	105
2.4.	Skotové.....	108
2.4.1.	Historie	108
2.4.2.	Vybrané geografické a socioekonomické aspekty	110
2.4.3.	Národní identita	112
2.4.4.	Administrativní a politické aspekty	115
2.4.5.	Závěr.....	119
2.5.	Vlámové	121
2.5.1.	Historie	121
2.5.2.	Vybrané geografické a socioekonomické aspekty	123
2.5.3.	Národní identita	125
2.5.4.	Administrativní a politické aspekty	128
2.5.5.	Závěr.....	131
	Závěr.....	133
	Summary	142
	Použitá literatura.....	143
	Akademické zdroje	143
	Dokumenty a internetové zdroje	150

Úvod

Výběr tématu

Národy bez státu, tedy „*stateless nations*“ či „*nations without a state*“, se vyskytují na všech obydlených kontinentech a jejich přesný počet se velmi odlišuje, podle parametrů zvolených pro jejich definici. Témata národu, nacionalismu a národního sebeurčení byly průběžně přítomné během celého mého studia, ale také jsou v současnosti velmi aktuálním a silně rezonujícím tématem na mezinárodní scéně. Na politické mapě světa tato problematiku vidět nelze, ale při hlubším zkoumání vyjde najevo, že existují národy bez státu, které obsahují desítky milionů příslušníků. Jmenovitě sestupně dle počtu obyvatel to jsou například Bihárci, Javánci, Pandžábcí, Telugové, Maráthové, Tamilové, Gudžarátci, Kannadové, Urijci, Sundové, Hausové, Kurdové či Jorubové.¹ I přes to, že se ani jeden z těchto největších národů bez státu nenachází v Evropě, tak současná situace, ve které se nachází mnoho evropských národů bez státu, byla moje hlavní motivace pro výběr tohoto tématu. Například v Evropě bychom existují desítky možná stovky případů etnických skupin či společenství, jež byly v historii pohlceny silnějšími sousedy, avšak dodnes přetrvávají jejich určité specifické vlastnosti, které se mohou, ale nemusí stát v budoucnosti strůjcem konfliktů mezi jednotlivými skupinami obyvatel daného státu a vést k jeho rozpadu. Zaměření na evropské národy, respektive národy Evropské unie, bylo vybráno z důvodu jazykové a zdrojové dostupnosti, ale také jelikož v rámci jednotlivých subtypů či modelů národů, je ten evropský nejbližší průběhu mého studování. Při zkoumání historie zjistíme, že okolo roku 1500 byl v Evropě několikanásobně větší počet nezávislých států než kolem roku 1900. Zatímco po zhroucení socialistického bloku došlo ve východní Evropě k určité národní emancipaci, tak v západní Evropě tento proces neproběhl, což je jeden z důvodů, proč se v této práci vyskytují výhradně národy ze států západní Evropy. Mezi nejznámější evropské případy patří například Baskové, Bavoři, Bretonci, Galicijci, Katalánci, Korsičané, Skotové, či Velšané, avšak pro vymezení konkrétní skupiny zkoumaných národů, bylo nezbytné určit podmínky, na základě kterých byly jednotlivé národy vybrány do této práce. Především Katalánci, kteří každoročně pořádají demonstrace za nezávislost a jejichž vláda usiluje o prosazení referenda, jsou velmi viditelným případem. Také Skotové, kterým se dostala možnost rozhodnout o své budoucnosti v referendu roku 2014, v němž se projevila mírná převaha, jsou po nedávných událostech týkajících se vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku

¹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 72. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

z Evropské unie opět potenciálním kandidátem na prosazení nezávislého státu. Opodstatnění výběru jednotlivých národů bylo vytvořeno na základě teoretických podkladů několika autorů.

V rámci Evropské unie je velice nepravděpodobné, že by se státní hranice měnily vojenským konfliktem, tudíž jsou národní hnutí největším „ohrožením“ pro současné politické uspořádání, neboť v téměř každém takovém hnutí existuje proud požadující secesi a vytvoření nezávislého státu, nicméně s velmi odlišnou podporou ve společnosti. Důvody pro aktivizaci takovýchto tendencí bývají primárně kulturního či jazykového základu, avšak ve velkém procentu případů jsou v dnešní době spojeny také s ekonomickou situací. Určitý ekonomický podtext se objevil ve všech zkoumaných případech, což jen dokládá důležitost tohoto faktoru, který byl také jedním z důvodů vzniku specifického projektu *Padanie*. Pod tento název spadá několik oblastí severní Itálie, které se politicky etablují ve straně *Lega Nord*, usilující o vytvoření nového státu. Některé kulturní faktory jsou v současné Evropě naopak v ústupu, z nichž nejvíce viditelným případem je role náboženství. U vybraných případů bude věnována pozornost geografickým, historickým, kulturním, politickým i ekonomickým faktorům, které mají případ od případů rozdílnou pozici v procesu utváření solidárního společenství obyvatel, jež nazýváme národem. Otázkou se tedy stává, které národy bez státu mohou v budoucnosti případně přetvořit mapu Evropy a založit svůj vlastní a suverénní stát národního charakteru. Jelikož se jedná o záležitost budoucnosti, bude nutné se uchýlit k predikci na základě zhodnocení jednotlivých případových studií a následné komparace případů, k čemuž pomohou již zmíněné charakteristiky. Každý z jedinečných případů bude obsahovat svůj závěr. Komparativní charakter práce má za úkol přinést ucelené porovnání jednotlivých procesů, přičemž jednotlivé případy se nacházejí až na jednu výjimku v odlišných státech, čili vychází z rozlišných podmínek. Porovnání výsledků bude provedeno v závěru práce, tudíž bude suplovat zodpovězení predikčního předpokladu této práce, která bude konkrétně věnovat pozornost Andalusanům, Bavorům, Kataláncům, Skotům a Vlámům. Předpokládaný cíl práce vyžaduje nejen rozsáhlé zmapování definicí národů a teorií nacionalismu, ale také pochopení konceptů státu, regionalismu, secese a sebeurčení.

Struktura a přínos diplomové práce

Mým cílem při psaní této práce bylo vytvořit logickou, přehlednou a lehce srozumitelnou strukturu. Z těchto důvodů jsou vytvořeny čtyři hlavní části práce – úvod, teoretická část, případová část a závěr. Úvod do práce přináší čtenáři náhled do motivace autora k výběru daného tématu, ale také obsahuje krátké seznámení se zvolenou

problematikou, vymezení hlavního cíle a kritické zhodnocení použité literatury. Teoretická sekce je rozdělena dle zkoumaných konceptů, tedy na teorie týkající se národu, které jsou pro přehlednost členěny na počáteční fázi, modernější fázi a typologii, teorie nacionalismu, pochopení pojmu regionalismus, secese, stát a národní sebeurčení. Ve všech těchto kapitolách jsem se snažil zvolit uznávané experty, jejichž názory jsou ve vědecké obci ceněny a jsou využívány jako základ pro výzkumy navazujících autorů. Zvolení těchto konceptů bylo pro charakter této práce kritické, tudíž je teoretická část obsáhlá především proto, že zkoumané pojmy bývají často mezioborovými, tedy je jim věnováno mnoho pozornosti napříč odborníky různých zaměření. Smyslem této kapitoly je seznámení s hlavními koncepty, především uvedení jejich základních parametrů a proudů, spojenými s dnešními procesy národních hnutí a národů, které v dnešní době nedisponují samostatným státním celkem. Jejich využití se projevuje především v závěrečných částech jednotlivých případových studií, načež také při komparativním shrnutí v samém závěru práce. Případová část je rozdělena na pět případových studií, přičemž u každého jednotlivého případu je prvním úkolem přinést ucelený přehled historického vývoje daného národu, což je zvoleno hlavně z důvodu pochopení vývoje specifických prvků a vztahů k současnému státu, v němž se daný národ nachází. Vzhledem k důležitosti jednotlivých politicko-geografických a ekonomických prvků, jsou v práci zařazeny údaje, jako je charakter a rozloha obývaného území, populace a její charakteristiky či ekonomická životaschopnost a rozvinutost regionu. Poté budou zkoumány procesy utváření národní identity a národního hnutí. V některých případech je patrná kontinuita dnešních společenství s jejich předky, zatímco některé faktory a symboly jsou téměř zapomenuty. Poslední části se věnují politickým a stranickým systémům vyskytujícím se v daných oblastech a také některým důležitým událostem jako masové demonstrace, referenda či regionální volby. Jak již bylo zmíněno tak každá jednotlivá případová studie obsahuje vlastní závěrečné shrnutí, ve kterém je na základě konkrétních situací odkazováno na jednotlivé teoretické základy. Poslední kapitolou je závěr, ve kterém bude práce nejen shrnuta, ale také se zde vykytuje komparativní část, v níž budou zhodnoceny podobnosti a rozlišnosti jednotlivých případů. Zakoření obstará predikce možných budoucích scénářů, čímž bude splněn hlavní motiv této práce.

Přínosem této práce by mělo být seskupení poznatků o největších národech bez státu, které se nachází ve státech Evropské unie. Široká základna teoretických podkladů a zkoumaných faktorů dává možnost k pochopení dané problematiky v širším konceptu, než poskytují některé práce zabývající se pouze některými faktory, které na jednu stranu mohou být v dané situaci kritické, avšak sledováním historického vývoje a jednotlivých zvláštností

lze opravdu pochopit charakter a požadavky jednotlivých případů. Hypoteticky se v Evropě vyskytuje několik desítek národů, které mohou změnit dlouho utkvělou představu o neměnitelnosti hranic v evropském prostředí. V mnoha státech jako Francie, Itálie, Německo, Španělsko či Spojené království Velké Británie a Severního Irska jsou tyto tendence více než zřejmé. Pozornost by si zasloužilo více případů, než pouze ty zmíněné v této práci, namátkou jmenuji například Basky, Benátčany, Bretonce, Galicijce, Korsičany, Lombardany, Sardy, Siciliany či Velšany, avšak zkoumaný vzorek vznikl na základě důležitých faktorů, které zbylé národy nesplňují. Predikční část bude výsledkem důkladného zkoumání jednotlivých případů, tudíž považuji za přínosnou i tuto část práce.

Kritické zhodnocení literatury

Vzhledem k rozsáhlosti práce, v níž se definuje několik teoretických konceptů a přístupů, bylo nezbytné použít široké spektrum zdrojů a autorů. V teoretické části nebylo problémem získat literaturu jak v českém, tak anglickém jazyce, neboť všechna zkoumaná témata jsou velmi kvalitně zmapována. Ačkoliv u národa, nacionalismu či secese lze pozorovat několik přístupových proudů, jež se odlišují. V první řadě musím ocenit čítanku textů *Pohledy na národ a nacionalismus* od Miroslava Hrocha, ve které jsou do českého jazyka přeloženy práce významných autorů, kteří se ve svých dílech věnovali pojmům „národ“ a „nacionalismus“. V této knize se nalézají nejen Hrochovy postřehy, ale také je zde přístup k autorům jako Friedrich Meinecke, Otto Bauer, Karl Deutsch, John Armstrong, Ernest Gellner, Anthony Smith, Hans Kohn, Tom Nairn, Eugen Lamberg, John Breuilly, což jsou velmi citovaní a uznávaní autoři ve svých oborech. V této práci jsou zmíněny jejich základní teze a rozřazení dle období a proudu, do kterého se obecně řadí. Mimo tuto čítanku bylo v této kapitole zohledněno několik dalších děl, například *Qu'est-ce qu'une nation?* od Ernesta Renana či *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* českého autora Vladimíra Baara.

Jelikož další pojmy, tedy regionalismus, secese a národní sebeurčení, nebyly primárním objektem zkoumání, využíval jsem pro jejich popsání především shrnující díla. V první řadě regionalismus byl vymezen hlavně na základě společného díla *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* od Blanky Říkové a Vlastimila Fialy, které shrnuje základní přístupy a vývoj pojetí tohoto pojmu. Velmi komplikovaným pojmem je právo na sebeurčení, pro jehož vymezení je využito v tomto díle převážně mezinárodních dokumentů a právních definic, které jsou v tomto případě stěžejní. Co se týče teorie secese, bylo ihned v počátku důležité vyjasnění pojmu „secesionismus“ a „separatismus“. Pro přehlednost jsem zvolil

definici zmíněnou v knize Přemysla Rosůlka, tudíž pro dané případy snahy o vytvoření nového státu používám výhradně pojem „secese. Výchozím bodem se stalo dělení Allena Buchanana na *Remedial Right Only Theories* a *Primary Right Theories*. Kapitola je avšak obohacena také o pohledy jiných autorů jako již zmíněný Přemysl Rosůlek, Harry Beran, John Wood či Percy Lehning. Závěr teoretické části je věnován dalšímu interdisciplinárnímu pojmu „stát“, jehož definice je vystavěna zejména z pohledu politické geografie a mezinárodního práva.

Druhá polovina práce, ve které se věnuji především případovým studiím, byla již, co se týče literatury poněkud komplikovanější, neboť mnoho zdrojů bylo nedostupných. Nicméně úvod do této části je do značné míry vystavěn na názorech dlouholeté autorky na téma „národy bez státu“, Monserrat Guibernau. Jednotlivé národy, tedy Andalusané, Bavoři, Katalánci, Skotové a Vlámové, se odlišují nejen ve svých charakteristikách ale také v dostupnosti literatury a v zájmu o daná národní hnutí. Historické údaje jednotlivých regionů či geografické a ekonomické aspekty byly dobře dostupné z monografií či internetových zdrojů. Jednotlivé procesy utváření národní identity a stranické systémy byly záležitostí především vědeckých článků publikovaných v odborných na dané téma zaměřených časopisech. Stav olitického uspořádání je nejčastěji čerpán z právních a legislativních dokumentů. Konkrétně si myslím, že největší pozornost je věnována Kataláncům a Skotům, jejichž snahy jsou velmi dobře viditelné na domácí i mezinárodní scéně. Ačkoliv Vlámové jsou populačně, politicky i ekonomicky silní, tak tomuto tématu je věnována literatura především v holandském jazyce, na což mě upozornil také zástupce Vrije Universiteit Brussel. Andaluské a Bavorské snahy o nezávislost zůstávají do dnešních dní marginální a projevuje se to i v četnosti odborné literatury na toto téma. Závěr práce je koncipován již především na předešlých poznátcích a vlastních úvahách, tudíž se v této kapitole nenachází další literární podklady.

1. Teoretická část

1.1. Národ

1.1.1. Počátky vývoje pojetí pojmu národ

Jednotná definice pojmu „národ“ nebyla vytvořena v průběhu několika staletí, během kterých o tomto konceptu probíhá diskuze. Nicméně lze sledovat určité trendy, které se proměňují a střetávají se v jednotlivých obdobích. Některé názory jsou již přežitě, k jiným se moderní autoři rádi vrací. Je možné dohledat nespočetné množství definic národa, což je zapříčiněno jednak složitostí a komplexností tohoto pojmu, a poté také někdy až přílišnou snahou autorů o originalitu. Samotné slovo „národ“ vychází z latinského pojmu *natio*, který je využíván již od dob středověku, nicméně v různých jazycích a zemích se jeho význam vyvíjel odlišně. Toho si všímá například Miroslav Hroch, jenž zdůrazňuje, že jiný význam pro dané obyvatelstvo mají anglické *nation*, francouzské *la nation* a německé *nation*. V angličtině tento pojem zahrnuje celé obyvatelstvo žijící pod jedním panovníkem či vládou a jedněmi zákony. Francouzská definice se té anglické velmi podobá, je zde ovšem zahrnut aspekt společného jazyka, na který byl při napoleonských reformách kladen silný důraz. Německé chápání zmíněného pojmu se stáčí spíše ke kulturním, jazykovým a historickým prvkům identity.²

Hlubší bádání bylo zahájeno v devatenáctém století a to hned v několika zemích. Rozdílnost v tomto období lze spatřit především na ose badatelů vycházejících z národů dlouhodobě disponujících státním celkem. Pro tuto skupinu je typický předpoklad běžnosti národnostního státu. Druhou linii tvoří autoři existující v podmínkách existenčního národního/národnostního boje. Nicméně určitým společným rysem výzkumu národa bylo takzvané primordialistické pojetí, částí badatelů označované jako perenialistické. Takové pojetí se vyznačuje především nahlížením na národ, jako na něco, co bylo lidskému rodu vždy vlastní. Rozdílnost se však nachází ve znacích, jež autoři považují za určující a důležité při ožívování a obnovování národní existence. První proud se soustředí spíše na subjektivnější faktory, tedy zájmy, vůli či pocity. V této kategorii jmenuji Maxe Webera či Ernesta Renana. Druhá skupina akcentuje význam rysů spjatých s kulturní, jazykovou a historickou provázaností, obsahuje autory jako Friedrich Meinecke nebo Otto Bauer.³

² HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. s. 16. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.

³ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. s. 18-19. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.

Max Weber charakterizoval národ subjektivním pocitem jeho příslušníků, tedy určité skupiny lidí, kteří pocítují vzájemný pocit solidarity. Tento jejich vzájemný vztah se váže také k určité vůli k vytvoření národa, prosazení svých zájmů a získání vlivu či prestižního postavení.⁴ Druhým autorem v této kategorii je Ernest Renan, tedy muž, který v druhé polovině devatenáctého století pronesl přednášku „Co je to národ?“ na univerzitní půdě francouzské Sorbonny. Renan ve svém díle zprvu upozorňuje na absenci starověkých národů, velké říše jako Egypt nebo Čína neobsahovaly skupinu, která by se mohla nazývat egyptskými nebo čínskými občany. Podstatou těchto říší byl panovník, jako ztělesnění Boha, jenž vede své pozemské poddané, které Renan označuje jako stádo ovcí.⁵ Antické městské státy, kde sice již fungoval určitý druh patriotismu, byly spíše obrannými prostředky a společenstvími před vnějším nebezpečím. V Římské říši, hegemonovi tehdejší době, již Renan spatřuje určité předpoklady, podle kterých by mohli jeho obyvatelé tuto říši pokládat za svou domovinu. Spíše však v něm lze spatřovat symbol tehdejší civilizace, pořádku a míru pro své obyvatele, než stát v moderním smyslu slova. Zvláštní úlohu však sehrály kmeny, jež se zasadily o zánik římského impéria. Migrace a pohyb germánských kmenů se stal do budoucna jedním z klíčových faktorů budoucího rozložení evropských států. Formy, tedy určité kulturní zvyklosti, jazyky či náboženství, byly těmito kmeny šířeny tehdejší Evropou a i za pomoci notné dávky násilností a válek byly ukotvovány mezi dosavadní společností. Tyto „historické chyby“, jak je Renan nazývá, byly důležitým faktorem stojícím v počátcích politických hnutí a politické jednoty.⁶

Moderní národy vycházejí samozřejmě z různých podmínek, které vyvstaly z odlišného historického vývoje. Proto je rozdíl mezi francouzským a italským národem, kde v počátku stály dynastické linie a pro dovršení procesu bylo třeba překonat feudální systém. Zcela jiné principy se dají nalézt v USA nebo Švýcarsku. V počátku bylo řečeno, že Renan vychází ze subjektivních faktorů při definici národa. To ovšem neznamená, že by nevěnoval pozornost empiricky zjiřitelným objektivním rysům. Postupně však zpochybňuje jejich důležitost pro zformování národa. V první části mluví o rase, která měla sehrát důležitou roli naposled u arabských a izraelských kmenů, či řeckých městských států. Již nastíněným historickým vývojem, čili migracemi a výboji byla různá etnika natolik promíšená, že tento faktor ztrácí na relevantnosti. Důležitost jazyka zpochybňuje argumentem

⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. s. 19. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.

⁵ RENAN, Ernest. *What is a Nation? text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882*. in Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*. Paris, Presses-Pocket. 1992. s. 1. (translated by Ethan Rundell)

⁶ RENAN, Ernest. *What is a Nation? text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882*. in Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*. Paris, Presses-Pocket. 1992. s. 2-3. (translated by Ethan Rundell)

existence více národností, které mluví stejným jazykem a naopak existence národů jako Švýcaři používající více jazyků. Náboženství již v tehdejší době taktéž nemělo natolik sjednocující charakter, který by vyvolal pocit sounáležitosti mezi velkými masami obyvatel, spíše se přesunulo do sféry individuálních hodnot člověka. Vyřazuje taktéž zájmová společenství, neboť jejich hlavním principem je jeden konkrétní účel. Celní unie (*Zollverein*) nejsou domovinou pro lidi v nich žijící, nýbrž prvkem zajišťujícím obchodní užitek. Ani přírodní hranice nefungují jako limity pro vytváření národa. Jistě sehrály svou nespornou strategickou úlohu při bránění území, ale jeden národ může obývat oba břehy řeky či obě strany pohoří.⁷

Takto tedy Renan reaguje na objektivistické pojetí, či lépe řečeno vymezení národa. Renan si uvědomoval, že národy jsou novým fenoménem, vytvořeným za účelem dosažení určité jednoty. Mluví o národech jako o duši a duchovním principu, který je utvářen jak minulostí, tak přítomností. Patří sem také společné duševní bohatství, vůle k tomu žít pospolu, ale také zděděná identita po předcích. Návaznost a dědičnost označuje za velmi důležitý integrující prvek, v němž jsou zahrnuty slavné osobnosti, hrdinská minulost a historie, na nichž je možné stavět ideu národa. Velmi známý je výrok o každodenním plebiscitu, čili pospolitost solidárnosti mezi členy národa, kteří jsou připravení na podporu trvalého soužití v jeho rámci.⁸ Na Renanovo dílo reagovalo, potažmo navazovalo mnoho dalších autorů, například Jaroslav Kiliás, Benedict Anderson, Roger Brubaker nebo Emanuel Rádl. První jmenovaný, tedy současný polský sociolog Jaroslav Kiliás, ve svém článku upozorňuje na časté neporozumění konceptu každodenního plebiscitu, který svým způsobem oživuje a rozvíjí svými myšlenkami. Tento autor je zmíněn již v této kapitole především kvůli přímé reakci na Renana. Hlavním znakem je pět nehierarchicky uspořádaných základních rovin, v nichž spočívá jeho definice. Je však nutné mít na paměti, že ne všechny roviny se vyskytují v každodenním životě daného příslušníka. První rovinou je ta, která obsahuje každodenní individuální zkušenosti, v nichž se rozlišuje mezi vlastním a cizím příslušníkem. Zadruhé sem patří politická rovina, a to zejména ta mezinárodní. Třetí zmíněnou je rovina zdůvodňující jednoduché znaky národní politiky, konkrétně její kulturu a zájmy. Další dvě roviny zmiňují populární teoretický nacionalismus, jenž je reprezentován díly, učebnicemi, literaturou a médií zabývající se pojetím národních dějin, avšak určených pro širokou veřejnost. Naopak rovina vědecké teorie národa je soustředěná na odborné zprostředkování národních dějin, tedy

⁷ RENAN, Ernest. *What is a Nation? text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882.* in Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*. Paris, Presses-Pocket. 1992. s. 5-10. (translated by Ethan Rundell)

⁸ RENAN, Ernest. *What is a Nation? text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882.* in Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*. Paris, Presses-Pocket. 1992. s. 10-11. (translated by Ethan Rundell)

na vlastní proces a vývoj, rozbor národní literatury či sociologii národa. Kiliás tedy své pojetí národa neprezentuje jako pospolitost lidí, které by sjednocovala zásadní jednota v určitých vůdčích národních hodnotách. Národ není dle něj něčím účelným či holistickým. Spíše o něm uvažuje jako o celku, který je jednotný v zamlčení svých inkoherencí a odlišností.⁹

Jak již bylo naznačeno, druhou kategorií reprezentují autoři skládající definice na základě objektivních znaků. Prvním autorem, kterému se tato práce bude věnovat, je Friedrich Meinecke, který reaguje i na předchozího zmíněného autora – Renana, jenž ve své definici každodenního plebiscitu musí být omezen a vztažen na dané historické předpoklady. To je nezbytná přítomnost vůle národa, jejímž cílem je vytvořit společnou ústavu a sdílet politické zájmy, což je zrozené z myšlenek na vlastní sebeurčení a národní svrchovanost.¹⁰ Meinecke se nesnaží vytvořit jedinečnou definici národa, neboť tento fenomén dle něj prochází neustálým vývojem a jeho obsah a charakter se liší dle historického období, které zrovna probíhá. Nicméně národy označuje jako rozrostlé a mocné pospolitosti mezi lidmi. Důležitými prvky, na kterých lze odlišovat národy od jiných společenství a taktéž od sebe navzájem, jsou například společná sídla, společný původ, pokrevní pouta, společný jazyk, náboženství a státní útvar.¹¹ Ovšem podstatné je vědět, že Meinecke nepředpokládá výskyt sjednocujícího charakteru všech těchto jednotlivých prvků u každého národa. Stěžejním prvky je určité přirozené jádro, které má základ v pokrevních poutech dávající možnost se přes kmenová společenství přenést ke společnosti, jež se může nazývat národem. Každý případ takového povznesení se, který následně umožňuje splývání a přibírání jiných kmenových společenství, je unikátní. Vlastní území, na němž se může národ ukotvit, je předpokladem pevnějších, ustálenějších a bohatších vazeb. Není to nezbytná nutnost, jelikož je známo několik kočovných národů, avšak u usazených národů lze pozorovat více kompaktní vazby.¹²

Dalším typickým a velmi známým rysem Meineckeho práce je rozlišení kulturních národů (*Kulturnation*) a státních národů (*Staatsnation*). Toto rozdělení však není možné striktně používat, neboť často není možné politický a kulturní rozměr oddělit z vnitřního, ani

⁹ KILIAS, Jaroslav. *Renanovské pojetí národa a současná sociologie*. Sociologický časopis r. 35. č. 4. s. 426-427. 1999

¹⁰ MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 48. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹ MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 46. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹² MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 46-47. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

z vnějšího hlediska. U německého národa je možné zaznamenat vznik více států, naopak příslušníci více kultur tvoří národ ve švýcarském státu. Kulturní národ jak již název napovídá, staví své základy na kulturních statcích, tedy na společné kultuře skládající se z jazyka, náboženství, literatury, umění a tak dále. Právě jazyk a náboženství jsou nejsilnějšími kulturními faktory, které integrují jedince do pospolitostního společenství a nadále udržují soudržnost. Není to závislý vztah, ne v každém vývoji jazyka lze vypočítat návaznost na národní, respektive státotvorné účely (například helénské jazyky nebo irština), ale případy, kdy jsou tyto procesy spjaté, se vyskytují mnohem častěji. Státní národy jsou vystavené především na vztahu příslušníků národa k společným politickým dějinám a ústavě.¹³ V Meineckeho díle se dá nalézt ještě jedno rozdělení národa, a to na starší a mladší typ. Starším typem jsou myšlené tzv. *ancién regime*, které se opírají o většinovou část velkého kulturního národa, zahrnuje jeho hlavní část, je shora řízený a to absolutisticky nebo aristokraticko-parlamentním režimem. Řazeny jsou do této kategorie například Anglie či Francie. Typickými znaky jsou roztržité a změtené systémy společenských institucí místní a regionální úrovně, ale také to, že myšlenka jednoty ožívá pouze v kritických chvílích. Jinak je tato identita pohlcená vrchností a elitami. Mladšímu (modernímu) typu často předchází individualismus a z něj plynoucí hnutí za svobodu. Dělí se na dva proudy, a to na demokratický, který vidí v národu prostředek pro eliminaci sociálních nerovností, a aristokratický, v němž je národ možností, jak získat pocit sounáležitosti s masami.¹⁴

Otto Bauer se ihned v úvodu své práce pouští do určitého definování národa. Důležitým pojmem je národní povaha, která shrnuje soubor těch důležitých tělesných a duševních znaků spjatých s daným národem, jemuž jsou vlastní. Aspekty spojující jednotlivce v národním společenství jsou zároveň diferenciacními rysy vůči jiným národům. Váha těchto aspektů je však nerovnocenná jak v pojetí jednoho národa, tak i napříč národy.¹⁵ Různé národy totiž mají odlišné představy o fungování práva, o zajištění bezpečnosti, ale také odlišné kulturní zvyky a mravní výchovu, náboženství a vědecký vývoj. Národní povaha tedy

¹³ MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 47. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁴ MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 49. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁵ BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. s. 36. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

není pouze jakýmsi souhrnem znaků, ale také bere v potaz směřování vůle rozdílných společností. Z těchto rozdílností vyplývají odlišné reakce na „totožné“ vnější podněty.¹⁶

Tím hlavním integrujícím prvkem jsou v Bauerově pojetí společné dějiny. Národ, jakožto společnost osudu, nevzniká na základě pouhé podobnosti či stejnorodosti osudu. Společnosti, na která působil stejný vliv, se nutně nespojovala do stejného národa. Některé národy zažívaly podobný vývoj, nicméně v odlišné době, na odlišném místě, což samozřejmě v konečném důsledku vyvolalo rozlišné reakce. Hlavním prvkem je prožívání a trpění společného osudu, zatímco jsou příslušníci společnosti v neustálém kontaktu a vzájemně se ovlivňují.¹⁷ Právě dlouhodobé sdílení dovoluje z podobnosti jedinců zformovat útvar, který se formuje jako národ. Ve společném sdílení nachází Bauer prostor důležitosti jazyka. Společný jazyk si dle něj vytváříme s lidmi, se kterými jsme v nejčastějším kontaktu, a naopak s lidmi, se kterými máme společný jazyk, máme nejužší styky. Jazyk je jako prostředek komunikace taktéž velmi důležitým faktorem pro udržování národa. Národní společnosti mohou být v prvopočátcích založena na pokrevních příbuzenstvích, ovšem bez udržování komunikačních vazeb mezi jednotlivými příslušníky by vazby zanikly. Co se týče kultury, tak Bauer vyzdvihuje její důležitost především v případech, kdy odděluje pokrevně příbuzné národy, jež však rozdílností ve zvycích, právu, náboženství, vědě, umění, výchově, politice nebo filosofii, (které jsou zděděnými aspekty) vytváří zcela odlišné společnosti.¹⁸ Národ je tedy taktéž kulturním společstvím. V závislosti na kulturních předpokladech a druzích sociálních společstvích vytváří Bauer tři kategorie. První z nich je reprezentována germánskými rodovými společnostmi. Pojivem byla pokrevní příbuznost a společná kultura předků. Tento typ však zaniká s usazením kmenů, tedy s přechodem na usedlý způsob života, neboť v důsledku ztráty neustálého kontaktu se společnosti i jejich kultura rozvíjí jinými směry a diferencují se, stejně tak, jako se přestávají uzavírat vzájemné sňatky. Druhou kategorií jsou národní uskupení, kde jsou společná identita a také kulturní statky reprezentovány především jednou třídou určitých elit, jako například šlechta či vzdělanci. V této třídě probíhá intenzivní výměna informací a také vzájemné styky všech druhů. Na druhé straně příslušníci zbylých tříd, tedy většina obyvatelstva, nebyli plnohodnotnými příslušníky národa. Do třetí kategorie

¹⁶ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 37. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁷ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 37-38. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁸ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 39. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

se řadí společnost sjednocující všechny příslušníky daného společenství v samostatnou národní jednotu, což dle Bauera představuje „socialistická společnost budoucnosti“. Národ je spojen společenstvím vzdělání, práce a společné kultury, ale také bojem za vlastní živobytí a zachování druhu.¹⁹

Otto Bauer ve svém díle také věnuje pozornost jiným badatelům, kteří se zabývali ve svých pracích problematikou národů. V první řadě oceňuje přínos Karla Marxe a jeho historické metody, tedy kladení důrazu na zkoumání historických událostí, díky nimž je možné vysvětlit náročné procesy formování národních společenství z reálných hospodářských procesů, jež mají být určujícím aspektem. Silnou apelaci na historický vývoj lze vidět i u Bauera. Marx nahlíží na národ jako na nikdy nedovršený produkt, který je vždy závislý na procesu proměny výrobních a pracovních sil a lidského boje s přírodou. Národem je tedy složené společenství historicky a dědičně propojených individuálních osobností. Na jednotlivé individuality v daném národě působí vždy tatáž síla a vlivy, což poté dává možnost vzniku „společenství povahy“, to je však pozorovatelné až u velké skupiny patřící k národu.²⁰ Další Bauerovu reakci si vysloužili autoři konstituující národní ideu především na faktorech společného území, společného původu, společného jazyka, společných mravů a zvyků, společných zážitků a dějin, společných zákonů a společného náboženství. Zde je opět možné vidět Bauerovu stěžejní myšlenku, neboť s výjimkou společného území tvrdí, že všechny zbylé znaky vychází a jsou závislé na společné historii. Společné dějiny jsou definičním faktorem určujícím charakter a obsah prvků jako je náboženství, mravy, zvyky, právo a tak dále. Společný jazyk je, jak již bylo naznačeno, spíše prostředkem udržování komunikace mezi jednotlivci, což přispívá k zachování národa.²¹ Lepším způsobem chápání povahy národa je vystavění určitého systému, namísto pouhého vyjmenování znaků, které by měly být danému společenství vlastní. Základním prvkem tohoto systému, ve kterém mají mezi sebou jednotlivé prvky unikátní a rozmanité vazby, jsou společné dějiny mající funkci příčiny, v kultuře a původu lze najít funkci účinnosti a jazyk jako zprostředkovatel a současně

¹⁹ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 40. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

²⁰ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 41. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

²¹ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 42-43. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

produkt společné kultury.²² Závěrem uvažuje nad funkcí národního vědomí, tedy hybné síly motivující jedince k jistému lidskému i politickému chování vycházejícího z poznání jednotlivých příslušníků národa, že mají mnoho společných rysů s příslušníky stejného národa, a zároveň se těmito znaky odlišují od jiných národů. Důležité pro uvědomění si této skutečnosti je nutné poznat cizí národy. Pokud jedinec zná pouze příslušníky vlastního národa, všímá si spíše odlišností. Právě proto je nejvíce zřetelné národní vědomí v pohraničních oblastech, kde se různé národy střetávají. Nicméně Bauer odmítá konkrétní vymezení národa národním vědomím, čili jako souhrn lidí, na které nahlížíme jako na svůj národ z důvodu pocíťování nerozlučných pout, tak jako to dělá například Rümelin. Problémem této definice je přílišná subjektivita a neschopnost vysvětlit, co jsou ona nerozlučitelná pouta, proč příslušníci národa pocíťují sounáležitost v různých mírách a zrovna k daným jedincům a k jiným ne.²³

Na pomezí těchto dvou přístupů, tedy zaměřením se na objektivní či subjektivní znaky, se nachází Walter Kuhn, který při zkoumání jazykových ostrovů narazil také na problematiku národa a etnicity. Stejně jako jiní autoři, například W. Stahlberg, G. Schmidt-Rohr či E. Mair, zastává názor, že by se mělo rozlišovat mezi etnickou substancí a národem. Etnicita označována jako *Volk* je výsledkem pokrevní příbuznosti, tedy společenstvím původu společném pro následující generace.²⁴ Vylučuje jakékoliv mytologické či rasové pojetí tohoto pojmu. Ke společenství krve se postupně přidávají prvky týkající se způsobu života a osobních postojů (jazyk, zvyky, mravnosti, hodnoty, náboženství). Národ, tedy *Nation*, je koncept založený na dobrovolné volbě jeho příslušníků, kteří touží po vlastním státu. Náboženství a jazyk jsou velmi důležitými prvky, avšak samy o sobě nestačí, nýbrž etnicita je více než pouhé jazykové společenství.²⁵ Jaký je tedy vztah mezi etnicitou a státem? Kuhn tento vztah přirovnává k ženskému a mužskému principu, jelikož etnická složka je základnou čerpající z dob minulých, zatímco národ je soustředěná, chtěná a cílená síla, která se zaměřuje na budoucnost. Rozdílem je, že častějším nositelem etnicity je selská či rolnická vrstva a elity

²² BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 43. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

²³ BAUER, Otto. Národnostní otázka a sociální demokracie. s. 44. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

²⁴ LOZOVIUK, Petr (ed.). *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století: příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 46. Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-283-0.

²⁵ LOZOVIUK, Petr (ed.). *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století: příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 48-49. Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-283-0.

jsou nositeli národních hodnot. Nicméně Kuhn pokládá za důležitější a trvalejší etnické spojení, neboť může existovat i bez národa, přežívá i kritické situace historie. Taktéž na hodnotách etnického svérázu je budován národ. Nakonec si Kuhn všímá i rozdílnosti útvarů, které jsou považovány za národ. Národy se velmi odlišují počtem příslušníků, vývojem, integračními procesy nebo rolí státu a tudíž existují širší i užší vymezení pojmu národ. Zatímco pro západoevropské státy byla role států stěžejní, některé slovanské národy vznikaly, aniž by disponovaly vlastním státem. Dalším případem je švýcarský národ, který nemá společnou etnickou základnu.²⁶

1.1.2. Moderní pojetí národa

V této části bude věnována pozornost převážně druhé polovině dvacátého století. V tomto období bylo velké množství badatelů soustředěno na problematiku nacionalismu, avšak také národům byla věnována pozornost mnoha světově uznávaných odborníků. V tomto oboru panovalo několik trendů, mezi které patřil v první řadě odklon od tradičního primordialistického pojetí národa. To především od názorů důležitosti rasové a pokrevní příbuznosti. Nicméně lze nalézt i autory, kteří uznávali směr svých předchůdců a zachovali kontinuitu, jako například John A. Armstrong. Postupné opuštění důrazu kladeného na kulturu, jazyk a jiné etnické znaky, či spíše ztráta dominance těchto faktorů při definicích, je dalším trendem. V neposlední řadě byl naopak více zdůrazňován aspekt různě silného vědomí vlastní příslušnosti a sounáležitosti k národu.²⁷ Nadpis této kapitoly neznámá, že by pozornost byla věnována pouze autorům řadícím se k modernistickému proudu. Zmínění budou také autoři patřící spíše k etnosymbolistům či perenialistům. Perenialisté již byli nastíněni Armstrongovým příkladem. Za další autory tohoto proudu bývají označováni Walker Connors nebo také Donald Horowitz. Modernistický proud, který je zastoupený autory jako Ernest Gellner, Benedict Anderson, Otto Dan nebo Miroslav Hroch, nahlíží na národ jako vlastní konstrukt občanské společnosti v kombinaci s celkovou modernizací. Vnitřní dělení lze nalézt na liniích důležitosti jednotlivých procesů. Stěžejními prvky může být například sociální komunikace, státní modernizace a role byrokracie nebo sociální a hospodářské proměny. Etnosymbolisté sledují vývoj a přebírání jednotlivých historických a

²⁶ LOZOVIUK, Petr (ed.). *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století: příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 50 a 53. Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-283-0.

²⁷ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 42. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

etnických hodnot, na kterých vytváří základy moderní národní identity. Do této skupiny se řadí Anthony Smith nebo John Hutchinson.²⁸

Zástupcem perenialistického pojetí v této práci bude John A. Armstrong, který vytvořil ve svém díle typologii těsně svázanou s historickými jevy a předpoklady. Nositelem národní podstaty jsou urbánní a jazykové faktory, národní mýty a organizační struktury, mezi nimiž je oboustranný vztah. Faktory nabývající různé hodnoty ve výsledku vytváří a charakterizují různé druhy národů.²⁹ Skryté faktory jsou první složkou této definice a jsou to faktory ovlivňující způsob projevu identit. Latentní úlohu sehrává jazyková příslušnost. Důležitá je u něj silná zakořeněnost jazyka u dané skupiny obyvatel, tak aby mohla působit jako bariéra srovnatelná s kulturními zvyklostmi. Určujícími faktory jsou nostalgické pocity po usdlém nebo kočovném způsobu života. Ty se projeví zejména u skupin majících zkušenost s jedním ze způsobů života, který byly z určitých důvodů nuceny opustit, nebo naopak příslušníci určitého stylu v rámci vlivu druhého stylu začínají toužit po stejném životě.^{30 31} Za rámcový základ považuje Armstrong rodovou či teritoriální identitu. Rozlišuje tedy mezi upřednostňováním vztahu k rodovým hodnotám před územní identitou, či naopak. Poté přechází k základním legitimizačním mýtům, k nimž řadí konkrétní případ polis a poté dvě velká univerzální náboženství – islám a křesťanství. Mýty má na mysli koherentní a intenzivní přesvědčení o vlastní identitě. Polis měla ovlivnit, i když zásadně odlišnými způsoby, obě zmíněná náboženství. V islámském světě se jen málokdy dostal do základu občanského vědomí vztah k určitému městu, zatímco u křesťanů mají města místo i v širší etnické identitě. Náboženství považuje za nejsilnější aspekty lidské diferenciaci.³²

Těžce zařaditelným autorem je Karl W. Deutsch, který upozorňuje na určitý obecný sled událostí vedoucí k vytváření národní identity, jež se pravidelně vyskytuje napříč lidskými dějinami. Jsou to opakující se vzorce, na kterých je možné zkoumat různé diferenciaci a unikátnosti jednotlivých případů národních a nadnárodních integrací. Pro feudální období jsou

²⁸ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 43. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

²⁹ ARMSTRONG, John A. *Pokus o typologii vzniku národů*. s. 174. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

³⁰ ARMSTRONG, John A. *Pokus o typologii vzniku národů*. s. 175. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

³¹ Historická paměť

³² ARMSTRONG, John A. *Pokus o typologii vzniku národů*. s. 178. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

typickými znaky síla lokálních identit, rozptýlenost agrárních usedlostí a různých dalších osídlení, rozptýlenost vojenské a soudní moci a hlavně velmi hluboce zakořeněné, až propastné rozdíly mezi izolovanými elitami a širokými masami. Politické a kulturní tradice, které mají univerzální charakter napříč společnostmi, jsou nejčastěji v tomto období šířeny církví, řeholními řády, sítí obchodních a poutních cest a pohybem malých skupin obyvatel. Je tedy zřejmé, že většina obyvatelstva byla vyřazena z politického života, což byl prvek, který bylo dle Deutsche nutné změnit, tak aby se mohly vytvářet a rozšiřovat kulturní a sociální identity a vazby.³³

Právě v návaznosti na tuto nezbytnou změnu přicházejí již zmíněné sledy událostí či vzorce, které staví základ integraci jednotlivců do národů. První důležitou společenskou změnou je postupný přechod od zemědělské výroby pro uspokojení především vlastních potřeb k tržní ekonomice. Deutsch si všímá, že pokud je zahrnutá majoritní část obyvatel, tak je pravděpodobné, že se budou objevovat pokusy o národní či alespoň regionální jazykové a kulturní uvědomování. Dalším stěžejním bodem je aktivace jádrových oblastí. Jádrovými oblastmi jsou myšlené části státních celků, ve kterých se ekonomický a kulturní rozvoj udál rychleji, než v jiných částech. Centra poté přitahují obyvatele periférií a mají integrační funkci. Typickými jádrovými oblastmi je například Pařížská pánev či Londýn, u kterých lze pozorovat charakteristické rysy center jako například úrodnou půdu umožňující nadvýrobu produktů, polohu uzlového spojení obchodních a komunikačních tras či silnou komunikační síť.³⁴ Pojmy centrum a periferie jsou v první řadě spojovány s norským autorem Steinem Rokkanem, který vytvořil jedinečný systém pro analýzu center, periférií a jejich vzájemného působení. Po druhé světové válce byl geografický faktor mnohými autory opomíjen, nicméně jeho návrat se objevuje v 60. letech 20. století. Rokkan ve své analýze navazuje na Weberovy definice týkající se určitých geografických oblastí, nicméně dále vymezuje tři okruhy, podle kterých určuje a zařazuje jednotlivé oblasti mezi centra či periferie. Centra (*Cores*) definuje jako určitá zvýhodněná, respektive privilegovaná místa, které následně rozděluje do kategorií pomocí několika jednoduchých otázek, týkajících se přítomnosti stěžejních institucí v dané oblasti. Jako první definuje vojensko-administrativní centra, tedy oblasti, ve kterých se

³³ DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. s. 54-57. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

³⁴ DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. s. 59-60. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

nacházejí důležité správní a politické instituce, jako parlament, ministerstva, ambasády, ale také například soudy. Druhými zmíněnými jsou ekonomická centra, pro něž je typická přítomnost velkého počtu bank, burz, průmyslových korporací, obchodních organizací či odborových svazů. Třetí kategorií jsou kulturní centra vyznačující se vysokou koncentrací vysokoškolských, akademických a univerzitních zařízení, ale také divadel, koncertních sálů, monumentů a církevních institucí.³⁵ V případech, ve kterých se všechny druhy těchto institucí soustřeďují do jedné oblasti, Rokkan hovoří o monocentrické struktuře. V opačném případě o polycentrické struktuře. Jedním z dalších znaků center je vysoká míra zaměstnanosti obyvatel dané oblasti ve sféře služeb. Neměla by však být opomíjena oboustrannost vztahu mezi centrem a periferií. Centrum jako oblast, ve které je na jedné straně přítomná rozhodovací kompetence v mnoha oblastech a je hlavním informačním a komunikačním kanálem, tak je v mnoha ohledech závislé na periferiích, například v potravinových, surovinových či lidských zdrojích.³⁶ Periferie je oblastí, která je řízená centrem, nicméně Rokkan se jí snaží definovat spíše skrze její obyvatele. Konkrétně jako skupinu jedinců, kteří se v daném systému nevyznačují silným potenciálem pro ovlivnění rozhodovací fáze, která probíhá v centru. Mezi tři základní rysy uvádí geografickou závislost, specifikum a závislost, avšak zdůrazňuje, že není podmínkou, aby periferie disponovala všemi těmito prvky, dokonce může v určitém ohledu centrum předčít. Na znaky periferií nabádá Rokkan nahlížet ze dvou perspektiv, a to z horizontální a vertikální. Do horizontální řadí geografický faktor, tedy vzdálenost, ale také zda-li je to dobyté území, kolonie či spravované dosazeným centru podřízeným úředníkem. Do vertikální perspektivy zařazuje jednak ekonomickou složku, tedy zaostalost či hospodářskou orientaci soustředěnou pouze na jednu komoditu, a také kulturní složku, respektive nedostatečné kulturní zázemí pro udržení a posilování vlastní identity.³⁷ O doplnění konceptu se postaral P. Evans, jenž přidal model takzvané semiperiferie, tedy oblasti řadící se stále mezi periferie, avšak vyčnívající nad zbylými periferiemi, ať již hospodářským či společenským přínosem pro centrum.^{38 39}

³⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2014. s. 278-279. ISBN 978-80-262-0742-9.

³⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2014. s. 279-280. ISBN 978-80-262-0742-9.

³⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2014. s. 280-281. ISBN 978-80-262-0742-9.

³⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2014. s. 289. ISBN 978-80-262-0742-9.

³⁹ Tomuto tématu se věnuje také například: HLOUŠEK, Vít. *Centra a periferie v Evropě – přístup Steina Rokkana. Středoevropské politické studie* [online]. 2004, VI(1) [cit. 2016-12-24]. ISSN ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=189>

Rozvoj měst a základních komunikačních sítí je následující pravidelností. Co se týče městského rozvoje, tak nejde pouze o samotná města, bez kterých se zřejmě žádný rozvinutý moderní národ nezformoval, ale také o posílení vazeb mezi městy a venkovskými oblastmi, díky čemuž jsou i tyto periferní oblasti zapojeny do procesu národní, sociální a jazykové integrace. S tím je také spjaté rozvíjení komunikačních sítí, které přispívají k překonávání rozdílů. Mnoho národů se nerozvíjelo pouze z jednoho centra, což bylo typické například pro Německo, tudíž bylo důležité spojení a motivace v podobě hmotných i nehmotných příležitostí a bonifikací zajišťujících lepší postavení, životní podmínky, bezpečnost, více prestiže, bohatství a tak dále. Podstatným prvkem je však také určitá míra kulturní a jazykové kompatibility.⁴⁰ Pátý bod se věnuje rozdílné koncentraci kapitálu, kvalifikovanosti a sociálních institucí. Tyto aspekty považuje za určující v rozdílnosti národů, tedy v jejich národní hrdosti odvíjející se od životní úrovně. Životní úroveň určuje stupeň produktivity, profesionalizace a různé výrobní a technologické faktory. Taktéž sem patří mnoho zeměpisných faktorů, včetně úrodnosti půdy, výskytu řek, lesů a nerostů. Nejen že z těchto rozdílností mohou plynout identity překrývající rozdíly napříč třídami, ale Deutsch také vidí spojitost mezi identitou určitých národů a příležitostmi plynoucími ze zmíněných faktorů, tedy z koncentrace kapitálů a sociálních institucí navázané na příležitosti nabízené danou oblastí. S koncentrací přírodních zdrojů je nezbytností výskyt kvalifikovaných pracovníků, jež budou schopni zdroje využívat či zpracovávat. U švýcarského národa přispěla k integraci kombinace obchodních cest a měst v alpských průsmycích, Vlámové a Holanďané dlouhodobě těžili taktéž z obchodu, ale také z rybářství a půdy. Část obyvatelů na bulharsko-makedonských hranicích se pod vlivem příležitostí naskýtajících se díky tabákovému průmyslu bulharizovalo. Ale může jít také o integraci v rámci specifického způsobu života, jako tomu bylo u Kozáků. Průmyslová revoluce tento efekt ještě umocňuje, neboť zapříčinila rozsáhle přemísťování obyvatelstva do oblastí nabízejících příležitosti. Tento stav následně pravděpodobně přináší jednu ze dvou situací. Asimilaci nově příchozího obyvatelstva, které převzalo kulturu původních obyvatel, nebo takzvaný „čerpádlový efekt“, který vzniká v situaci, kdy se původní obyvatelstvo dostalo do postavení, v němž nebylo schopné vyplnit potřeby nově příchozích obyvatel, kteří začali pocítovat nutnost určité skupinové příslušnosti. Vytvořili tedy svou

⁴⁰ DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. s. 61-63. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

vlastní identitu čerpající hodnoty původního obyvatelstva, nicméně bez jazykových a kulturních složek.⁴¹

Důležitým bodem je také koncept vlastních zájmů, jak u jednotlivců, tak u skupin. Národní zájmy staví často člověka do situace, kdy je v konkurenčním vztahu vůči příslušníkům jiných národů, tedy že svou pozici může udržet či vylepšit pouze v případě, že si jiní pohorší. Důsledky těchto vztahů jsou napříč jednotlivými autory chápány značně rozdílně. Na příkladu západní civilizace se Ruth Benedict a Joseph Schumpeter snaží nastínit vzniklé prostředí. První jmenovaná autorka považuje západní civilizaci za silně soutěživý prostor, ve kterém je často vyzvedávání do popředí, čili do silných a prestižních pozic s velkou mírou moci, jedince vyznačující se agresivním a útočným chováním. Druhý autor avšak spatřuje v soutěživých institucích západní civilizace instrument, který po několik století generacím vštěpuje averzi k živobytí v konkurenci a nejistotě. Dokonce si myslí, že to vyvolává až anti-soutěživý soubor tužeb a norem, které naopak touží po bezpečí, tedy k vytváření států blahobytu. Deutsch si rozdílné vnímání této problematiky vysvětluje různými pocity daných jedinců, kteří často opouštějí své vesnické domovy i s jejich pocitem bezpečí, aby získali sociální, politické a ekonomické výhody díky příležitostem které jsou jim nabízeny v centrech. Ovšem taková změna mnohdy vyvolá pocity osamění a nejistoty. Odpovědí na tyto problémy se nezdá kdy stává například nacionalismus, díky kterému jedinci cítí příslušnost ke skupině, jež jim dává větší sílu v konkurenčních hrách. A právě spojení na národním či etnickém principu je jedno z nejpevnějších, které lze v dané situaci nalézt.⁴²

Prvním zástupcem modernistů, kterého zmíním, je Ernest Gellner. V moderní společnosti je často příslušnost k národu brána jako samozřejmost. Na díle Adelberta von Chamissa, jenž ve svém díle pojednává o muži bez stínu, tedy člověku bez národa, který byl zapuzen svými druhy, staví Gellner své tvrzení, že národ není vrozenou hodnotou, i když se to tak může zdát. Neštěstím se jednotlivci může přihodit, že svou národnost ztratí. Národy i státy jsou určité na sobě nezávislé nahodilosti, které nejsou nezbytnými v existenci lidstva. V historii se dá sledovat až postupné vytváření těchto konceptů.⁴³ V reakci na předchozí

⁴¹ DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. s. 63-65. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁴² DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. s. 66-68. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁴³ GELLNER, Ernest A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. s. 17. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

snahy zformulovat definici pojmu národ se věnuje proudu snažícímu se národ ukotvit na základech sdílené kultury, do které jsou zahrnuty myšlenky, hodnoty, představy a způsoby chování a dorozumívání. Druhý proud je zaměřený spíše na sociální komunikaci a vzájemné uznání příslušníků o příslušnosti k danému národu. Lze sem zahrnout již zmíněný pocit sounáležitosti a vzájemná práva a povinnosti jednotlivců vůči svým druhům. Oběma těmito formulacím uznává Gellner určité přednosti, nicméně jsou pro něj pouze provizorní a úzké, neboť hledí pouze na jeden prvek, což je chybné řešení.⁴⁴

Vůle a kultura jsou důležitými prvky v konstrukci národů, nicméně pokud se bude nahlížet pouze na kulturu, tak se získá příliš široký okruh útvarů, které budou do definice zapadat, aniž by to byly národy. Definice kultury může být někdy až nemožná, stejně jako rozlišení ostrých hranic mezi jednotlivými kulturami. Pohlíží proto na ni spíše jako na skladiště aspektů, které mohou být použity pro politické úmysly a získání legitimacy. Co se vůle týče, tak definice založená pouze na ní se potýká se stejným problémem, tedy příliš širokým vymezením, které svou definiční sítí může zahrnout i kluby, strany, mužstva a tak dále.⁴⁵

Gellner svou definici národa upíná směrem k nacionalismu a novému způsobu ekonomického života, čili k postupnému opouštění agrárního života. Ve společnosti přecházející k novému způsobu života, ve které vzniká nové prostředí s větší sociální mobilitou, se lidé postupně přiklání k nacionalistickým hodnotám. Pouze ve věku nacionalismu se mohou profilovat národy, protože nastává politické probouzení. Lidé poté chtějí být sjednoceni s příslušníky zastávajícími stejné kulturní hodnoty a komunikační soustavy. Následně se snaží rozšiřovat své hranice, ideálně až k hranicím své kultury. Nacionalismus je tak spouštěčem utváření národů, nicméně obráceně tento vztah nefunguje, neboť pouze nacionalismus je schopen pracovat s již dříve existujícími kulturními hodnotami, které přetváří dle svých potřeb.⁴⁶

Dalším autorem kombinujícím prvky modernistických tezí je Józef Chlebowczyk. V jeho práci lze vidět tři nosné body, které považuje za stěžejní pro národní emancipaci. V první řadě základní pojící prvek - jazyk, jakožto prostředek pro komunikaci, ale také důležitý kulturní aktivátor a nositel kontinuity dané společnosti. Stát je dalším důležitým faktorem fungujícím jako nejvyšší forma lidského společenství, která svou přítomností či

⁴⁴ GELLNER, Ernest A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. s. 18. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

⁴⁵ GELLNER, Ernest A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. s. 64. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

⁴⁶ GELLNER, Ernest A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. s. 65-67. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

nepřítomností zásadně ovlivňuje jedinečné národovotvorné procesy a politické vědomí.⁴⁷ Hlavním zkoumaným procesem je však přechod od feudální ke kapitalistické společnosti. Tato proměna měla mít velký vliv na vytvoření nových procesů, ať to je již překlenutí komunikačních vazeb omezených pouze na lokální úroveň, nebo vznik buržoazně-demokratických hnutí usilujících o národní sebeuvědomění vedoucí k vytvoření národních států.⁴⁸ Díky posílení měšťanské vrstvy a úpadku feudálů byla vytvořena hybná síla demokratizace, která rozšiřovala politické i kulturní vědomí. Do této společenské proměny probíhal národovotvorný proces výlučně ve vládnoucí vrstvě a mezi vzdělanci.⁴⁹ Neexistovalo tak pocitové, hodnotové nebo ideologické pouto mezi těmito vrstvami a zbytkem společnosti, až na situace krizových událostí, jako například války, kdy se projevovalo rojalistické či náboženské propojení. Po buržoazní revoluci, a s mizením socioekonomických a politických bariér, dodaly masy obyvatel přejatým národním ideálům na síle a rozmachu. Národní proces tak již nebyl záležitostí pouze jedné vrstvy, ale celé společnosti.⁵⁰

Velký rozdíl pozoruje mezi procesem tvorby západoevropských a středoevropských, potažmo východoevropských národů. První zřejmou diferencí je stupeň modernizace a rychlost vývoje mezi těmito oblastmi. Důležitějším rozdílem pro tuto práci je však charakter států a podmínky pro utváření národních pout. Západoevropské národy byly formovány dříve a v důsledku sjednocování a centralizace státních útvarů byly tyto národy rozvíjeny především privilegovanou vrstvou, zatímco zbytek populace tvořil etnický základ. Mnohonárodnostní charakter středo- a východoevropských států zapříčinil pozdější mobilizaci, která však prostupovala široké masy napříč celou společností různých etnik, nejen toho, který byl u politické moci.⁵¹ Pro tyto národy zavádí dělení do čtyř kategorií zmiňující státní národy, národy s kompletní sociální a politickou strukturou bez vlastního státu, jazykové a etnické

⁴⁷ CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 189. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁴⁸ CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 188. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁴⁹ CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 190-191. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵⁰ CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 192-193. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵¹ CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 194. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

skupiny (nenazývá je tedy ještě národem) bez kompletní sociální a politické struktury a závěrem společnosti žijící odděleně od svého národa (diaspory).⁵²

Posledním autorem, kterého v této kategorii zmíním je Otto Dann, který se soustředil na utváření národů v novověké Evropě. Aby mohl vyřknout určitou definici národa, bylo pro něj nezbytné zahrnout všechny rozmanité druhy národů vyskytující se v tehdejší době. Čili obsáhnout jednou definicí například brzy zformovaný francouzský národ, později rozvíjené slovanské národy i přerušovaně formovaný polský národ. S jednoduchou definicí národa, jako pospolitosti občanů jednoho státu rozhodujících o politické moci, se Dann nespokojil. Vytvořil proto svou definici, která národ popisuje následujícím způsobem. „*Národy jsou společnosti, které na základě svých historických kořenů tvoří pospolitosti se shodnými politickými zájmy. Vycházejí z právní rovnosti svých členů a samy sebe chápou jako solidární společenství. Pohromadě je drží základní konsenzus v otázkách politické ústavy a kultury. Jsou trvale soustředěny na určité území – vlast. Nejdůležitějším úkolem národů je utváření životních poměrů, za které nesou vlastní odpovědnost, tedy politická samospráva (suverenita) na jejich území, vlastní stát.*“⁵³ Obzvláště zdůrazňuje historickou kontinuitu a vztah k vlastnímu území. Také objasňuje zmíněnou politickou jednotu, která se výhradně týká ústavy daného státu, zatímco ve zbylých oblastech politiky je jednota spíše nežádoucí.⁵⁴

Postupné prostupování národa do politického života bylo započato v devatenáctém století, nicméně národ se stává moderním až po dokončení tohoto procesu, tedy poté, co zahrnuje všechny obyvatele státu. Respektive moderní národ by měl dle Danna splňovat čtyři hlavní body. Zaprvé je důležitá jeho antistavovská povaha, tedy že všichni občané disponují stejnými právy, povinnostmi, je respektována rovnost a do národa patří každý obyvatel daného státu. Nezbytným bodem je princip suverenity lidu, který se samostatně politicky spravuje. Třetím znakem je vnitřní a vnější ohraničení národa v podobě politických hranic,

⁵² CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. s. 195. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵³ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 350. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵⁴ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 350-351. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

kteřé by se ideálně měly krýt s národními hranicemi. A v závěru zmiňuje také právo každého územně-politicky definovaného lidu na vytvoření národa a samosprávu.⁵⁵

Samotnou národní identitu považuje za jednu z mnoha lidských identit. Těžko se určují počátky vzniku nějaké národní identity, avšak nejčastěji se tak dělo ve vyšších vrstvách a mezi vzdělanci. Nicméně tyto identity jsou velmi specifickým jevem a rozvíjí se nerovnoměrně napříč vrstvami. Pro vytváření národních identit jsou velmi důležité i etnické svérázy, vzhledem k vytváření komunikačních a sociálních kanálů v dané skupině. Dann také mluví o jisté dominanci politična v utváření moderních národů. Stěžejními tématy spojenými s již zmíněným přechodem od stavovského státu jsou například lidská práva a jejich zavádění, kritika elitářských privilegií či konstitucionalismus.⁵⁶ Při polemice s názory jiných autorů lze sledovat jeho postoj k jiným již zmíněným faktorům a jejich vztahu k národu. Například v návaznosti na Ernesta Gellnera zmiňuje důležitost kulturního rozměru, čili jazykové složky, a především spisovného jazyka. Nicméně Gellnerovi oponuje v důležitosti hospodářské modernizace, neboť tvrdí, že národy se zformovaly i v zemích, které nebyly industrializovány.⁵⁷ U zahraniční politiky, která je vyzdvižena v díle Michaela Jeismana jako jeden z hlavních faktorů, si je jistý jejím vlivem, avšak zároveň dodává, že ne však v tak silné roli, neboť to není proces iniciující vznik nebo zajišťující přetrvání národa. Pro Dana jsou důležitější národní hnutí, která považuje za iniciátory procesů, které jsou velmi často opoziční (revoluční), a mají na svědomí vytváření národně uvědomělou společnost.⁵⁸

Závěrem této kapitoly je třeba zmínit zástupce etnosymbolismu Anthonyho D. Smitha. Jako národ je „*pojmenovaná lidská populace sdílející historické území, společné mýty a historickou paměť, masovou veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a pro všechny členy společná zákonná práva a povinnosti. Národ je z definice společenstvím společných mýtů a vzpomínek tak jako ethnie. Je také teritoriálním společenstvím. Ale zatímco ethnie může být s územím spojena pouze historicky a symbolicky, národ je s ním spojen fyzicky a reálně,*

⁵⁵ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 351-352. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵⁶ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 353-355. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵⁷ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 355. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁵⁸ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 356. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

*národy mají území. Jinými slovy národy vždy vyžadují etnické prvky.*⁵⁹ Z této definice vyplývá důležitost etnického základu ve Smithově pojetí, které je základem pro národ. Příslušníci etnického společenství kladou důraz na roli společné historické paměti, jazyk, náboženství či mýtus o původu. Vymezil dokonce šest hlavních bodů charakterizujících etnické společenství, mezi něž patří společné jméno, mýtus o společném původu, sdílená historie, kulturní diferenciativní prvky, vztah k území (vlast) a pocit solidarity s majoritní částí dané populace.⁶⁰

Upozorňuje na zaměňování pojmů etnické kategorie a etnického společenství, které bylo na předchozích řádcích charakterizováno, jež je společenstvím lidí plně si vědomých svých odlišností od jiných společenství. Tyto odlišnosti jsou dále rozvíjeny a je na ně kladen důraz. Etnická kategorie je částí populace, na kterou je nahlíženo jako na odlišnou z historického a kulturního hlediska pouze vnějším světem.⁶¹ Pro společnou identitu je velmi důležitý mýtus o společném původu majícího důležitou roli v uchování společenství. Kulturní aspekty, jako jazyk, náboženství a tradice, nabývají na své důležitosti především v hraničních oblastech, kde jsou rozlišujícími prvky.⁶² Všechny tyto faktory tvoří dle Smitha etnické jádro, kolem kterého je vytvořen národ, a to i v případech polyetnických společností, kde je upřednostněno jádro dominantní složky.⁶³

1.1.3. Modely a typologie

Tato kapitola bude popisovat především shrnutí čtyř modelů národů, tak jak je ve své knize popsal Vladimír Baar. V první řadě však vymezuje, jak národy zanikají a vznikají. Zánik národa je nejčastěji způsoben jedním ze tří procesů. Konkrétně v rámci dlouhodobého soužití jazykovou asimilací, která se dá víceméně považovat za dobrovolný proces, tak jako probíhalo poangličťování národů na britských ostrovech. Násilný druh asimilace již v dnešní době Baar nepředpokládá, ale samozřejmě vyloučena nemůže být ani tato možnost. Druhou

⁵⁹ SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity*. s. 291-292. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁶⁰ SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity*. s. 271-272. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁶¹ SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity*. s. 272. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁶² SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity*. s. 273-274. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁶³ SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity*. s. 291. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

možností je sloučení územních národů se stejným jazykovým základem, teoreticky například vytvoření karibského soustátí anglicky, francouzsky nebo španělsky mluvících států. Masová migrace je třetí možností, ať již je způsobena ekonomickými, ekologickými či válečnými důvody, v důsledku kterých se národ rozptýlí a postupně tak ztrácí svou identitu.⁶⁴ Vznik národů je mnohem důležitější proces, neboť přináší do stávajícího politického uspořádání nové proměnné. Baar opět vymezuje tři roviny, na základě kterých nové národy vznikají. V první řadě je to jazyková rovina, jejímž nejčastějším případem je oddělení od původního státu na základě jazykové rozdílnosti. Je možné nalézt mnoho případů jako je oddělení faerštiny a islandštiny od norštiny, bhútánštiny z tibetštiny, galicijštiny z portugalštiny, makedonštiny z bulharštiny a tak dále. Baar si také všímá, že tento proces probíhá o poznání snáze, pokud se odehrává mimo teritorium původního státu, který může daný jazyk považovat za nářečí či dialekt. Z tohoto důvodu mohli Galicijci mít jednodušší pozici v rámci Španělska, než by měli v rámci Portugalska. Nový jazykový národ může být také vytvořen kontinuálním stmelováním a upevňováním jazykově příbuzných společenství skrze vzdělávací proces, písemné projevy a média. V těchto případech, které lze sledovat především u afrických, asijských či oceánských kmenových populací, jsou také důležitými faktory dlouhodobé soužití, územní celistvost či vnější tlaky.⁶⁵ Druhou národotvornou rovinu vytváří územní podněty. Identita a vztah k určité části území je nejsilnější v geograficky izolovaných místech, jako jsou ostrovy či poloostrovy. Ostrovy oddělené od kontinentálního území či souostrovní státy tendují k separatistickým touhám. Další jev týkající se ostrovů je, že jsou zřídka územně rozdělené mezi více států, avšak i tyto případy existují (Irsko, Hispaniola, Timor, Borneo). Také oblasti s odlišným či specifickým historickým vývojem mohou pocítovat určité odlišnosti vůči zbytku státu, tak jako například Morava či Andalusie.⁶⁶ Poslední jsou zmíněné náboženské faktory, jako například nepříliš často vyskytující se případ. Národ se neodlišuje jazykem, nýbrž náboženstvím jako například u islám vyznávajících Pomaků v Bulharsku, Adžarů v Gruzii či Arakánců v Myanmaru. Rozdíly mohou být i méně nápadné jako u katolických Letgalů v Lotyšsku.⁶⁷

⁶⁴ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 41-42. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁶⁵ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 42. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁶⁶ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 43. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁶⁷ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 51. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

Baar vytvořil čtyři modely na základě charakteristických rysů vztahu mezi národem a státem. Spojitost s teritoriem je jedním z důležitých prvků při vývoji národní a státní identity. Avšak zatímco stát je z teoretického hlediska jednoznačně vymezeným pojmem, tak národ je ve své rozmanitosti mnohem obtížněji definovatelný. Použitím regionálně rozlišených modelů se snaží vyřešit problém odlišných rysů a vývojových tendencí, které jsou často kritické pro samostatné všezahrnující definice.

První a pro tuto práci nejdůležitější model je ten evropský. Pro národy, které patří do tohoto typu, je příznačný důraz na pocit vzájemné sounáležitosti mezi příslušníky národa, ale také kulturní jednota, zasahující oblasti jazykové, náboženské, historické či umělecké. Právě v evropském modelu zmiňuje výskyt mnoha národů, které nedisponují vlastním státem či regionem. Pro chápání těchto společenství jako národů bývá často důležitá jejich početnost, kompaktnost obývaného teritoria, postoj a vnímání sousedních národů, a síla aspirace na odlišení. Obzvláště jazyková diferenciacie je mezi evropskými národy důležitým prvkem, který se vyvíjel po mnoho století a má proto v evropském prostředí velmi silnou roli. Byl také v několika případech spouštěčem v sebeuvědomění si odlišnosti vlastní identity vůči jiné.⁶⁸ Na tomto základě se poté vytvářela národní hnutí usilující o autonomní postavení či úplnou samostatnost. Velkým rozdílem mezi evropskými národy je vývoj jejich státnosti. Určité národy jako Francouzi, Portugalci či Dánové si své státy udržují dlouhodobě, jiné národy jako Němci či Italové byly rozdrobené mezi mnoho malých států, u Slováků či Islandců lze pozorovat opožděnější proces a poté jsou národy, které z určitých důvodů svůj stát nemají, jako Katalánci, Baskové, Korsičané či Laponci. Specifickými národy v evropském prostředí jsou například Švýcaři, Rakušané a obyvatelé ministátů, které Baar řadí spíše do amerického modelu.⁶⁹

Druhým modelem je právě americký model, pro nějž je typický koncept takzvaného „tavícího kotlíku“ (*melting pot*).⁷⁰ Hlavním rysem je silná role státu a jeho hranic, který byl ve většině případů narýsován evropskými kolonizátory. Na rozdíl od evropského modelu není v tom americkém důležitý jazykový faktor. Stejně tak není stěžejní role kulturních, náboženských či dokonce rasových aspektů. Historickým vývojem, především díky již zmíněné kolonizaci, se na americkém území míchaly kultury, tradice, jazyky i náboženství. Pro americké národy je důležitý spíše pocit historické sounáležitosti a sebeidentifikace

⁶⁸ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 58-59. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁶⁹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 59. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁷⁰ Definice „tavícího kotlíků“

jednotlivých příslušníků s daným národem. Častým jevem je zkombinování původní identity imigranta s tou novou. Poměrně novým jevem jsou požadavky původních obyvatel, kteří se především v Andské a střední Americe snaží prosadit svou identitu, tedy kulturu, tradice či jazyk.⁷¹ Úspěšnými příklady je například prosazení kečuánštiny či aymarštiny jako druhých úředních jazyků v Peru a v Bolívii. Zajímavé je, že do amerického modelu Baar řadí také arabské státy. Avšak s jedním velkým rozdílem. Zatímco u amerických národů, tedy Kanadánů, Mexičanů, Bolivijců, Peruánců a tak dále, neexistuje jedna sjednocující identita, tak u Alžíránů, Kuvajťanů, Egyptánů a dalších, lze mluvit o arabské identitě stojící nad těmi jednotlivými. Dalšími mimoamerickými národy patřícími do této kategorie jsou například Australané, Novozélandané či obyvatelé ostrovních států, jako Komory, Mauricius či Kapverdy. Respektive státy, ve kterých došlo k promíšení různých kultur, náboženství a etnik a hlavním sjednocujícím prvkem je stát.⁷²

Tyto dva modely jsou dle Baara rozvinutými, stabilizovanými a směřujícími k upřednostňování jednoho jazyka, tedy k asimilování jiných jazyků. Napříč těmito modely se dají sledovat ojedinělé výjimečné případy, kdy například Moravany označuje jako územní národ. Avšak v posledních letech se objevují pozorovat snahy menšin o posilování své autonomie, ať to jsou již zmínění původní obyvatelé Ameriky, nebo v Evropě u mnoha národů ve Španělsku, Francii, Velké Británii a jiných. Tato situace je důležitá především v evropském prostředí, neboť jak již bylo řečeno, jazyk je výrazným diferenciacním prvkem v evropském modelu, ve kterém neexistují vícejazyčné národy, s výjimkou Malty a Lucemburska.⁷³

Třetí v pořadí je asijský model, který se vyznačuje velkým významem státu, administrativy, jazyka, náboženství, dějin a určitým nedostatkem tolerance vůči sousedním státům či národům, obzvláště k národům mající části populace mimo svůj stát, právě v sousedním státě. Typický je náhled na obyvatelstvo vlastního státu jako na homogenní jednotnou skupinu bez menšin, klasickým případem tohoto přístupu je například Turecko. Avšak na své části populace žijící za hranicemi státu se snaží velmi důkladně dohlížet. Z předchozích řádků je patrné, že v jednotlivých státech probíhá často asimilace menšinového obyvatelstva, což vyvolává pobouření v sousedních státech. Tento model tak nabírá velice

⁷¹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 62. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁷² BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 63-64. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁷³ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 68. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

konfliktní povahu, která je umocňována velkou kulturní a jazykovou heterogenitou.⁷⁴ Častým jevem jsou ozbrojené konflikty, které vypukají za účelem vzniku nového státu nebo o iredentu. Hlavním problémem u tohoto typu státu je tedy ignorování heterogenní povahy státu, kdy držitelé státní moci jednotlivé rozdíly přehlížejí nebo je dokonce potlačují.⁷⁵ Existují tedy případy porušování lidských práv, nepřátelství mezi státy, časté konflikty eskalující v ozbrojené střety, separatismu či iredentismu, což činí tento model nepředvídatelným a nestabilním. Baar rozděluje státy na tři kategorie a to zaprvé na ty, které mají početnou menšinu vně státu, zadruhé na ty, které mají početnou menšinu uvnitř státu a zatřetí na jazykové národy bez vlastního státu. Dle Baara by pozitivní vývoj nastartoval pouze tolerantní přístup vůči menšinovým identitám, které by v rámci státu získaly práva a autonomii do té míry, že by již nemusely usilovat o odtržení z dosavadního státu. Výsledkem by tak byly buď monolingvní státy s lokálně uznávanými jazyky, nebo popřípadě při rozsáhlém územním promíšení obyvatelstva, státy polylingvní.⁷⁶

Čtvrtý africký model je označen za nejméně stabilní a rozvinutý, a to zejména v návaznosti na nejkratší dobu procesu vývoje etnických společenství, neboť většina vazeb byla zpřetrhána evropskou kolonizací a obnovena v naprosto odlišných podmínkách. Kolonizací navržené a uplatňované hranice v mnoha případech rozdělily jeden kmen či příbuzné kmeny do více států, zatímco zneřátelené kmeny či kmeny se zcela odlišnými tradicemi a jazyky skončily ve společném státě. Právě z tohoto mohou vznikat v budoucnosti mnohé konflikty, protože s tím jak se budou rozvíjet identity jednotlivých společenství, budou stoupat snahy o získání svého území. Baar také upozorňuje na dvojí přístup uvnitř afrických států. Samotné kmeny se snaží upevňovat svou kulturní identitu spolu s dalšími blízkými kmeny v určitých kmenových společenstvích, což se vymyká zbylým národním modelům, nicméně se snaží přiblížit evropskému modelu. Na druhé straně stojí státní moc snažící se o zavedení modelu blízkého americkému státnímu národu.⁷⁷ U afrického modelu je velmi důležitým prvkem jazyk. Právě na základech příbuzných jazyků se budují kmenová společenství, která následně potenciálně mohou usilovat o politická práva. Velmi často se v jednotlivých státech nachází již utvořené vyspělé národy v kombinaci s mnoha kmenovými komunitami, které upřednostňují zcela jiné jazyky. Státy se poté potýkají s problémem, jaký a kolik jazyků používat jako úřední, tak aby to bylo přijatelné pro většinu obyvatel. Může tak

⁷⁴ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 69. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ tamtéž

⁷⁷ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 69. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

dojít k asimilacím menších jazykových skupin, tak aby bylo vytvořeno monolingvní společenství. Častěji však dochází k vytvoření monolingvního národa pouze oficiálně, zatímco reálně stále přežívá mnoho menších jazykových komunit. Další možností je vícejazyčný konglomerát národů, v němž je preferován jeden či více jazyků. Nicméně Baar u tohoto modelu vzhledem k jeho charakteru, který byl výše popsán, upozorňuje na mnoho pokusů o narušení integrity současných států neodrážejících potřeby jednotlivých společenství, a to i s ozbrojenými konflikty.⁷⁸

Jak již bylo řečeno, evropský model je pro tuto práci stěžejní, čili typologie se bude týkat výhradně evropských států. Jednu takovou typologii týkající se vzniku národů vytvořil Theodor Schieder, který ovšem bral v potaz pouze státní národy. Rozdělil je do tří kategorií, a to následovně. První kategorii tvoří státní národy západoevropského typu, ustanovené vnitrostátní revolucí. Do druhé kategorie řadí národy, které se vytvořily sjednocením minimálně dvou jazykově a kulturně příbuzných států. Třetí typ národů naopak vznikal oddělováním národních států ze svých multinárodních předchůdců.⁷⁹ Jiným směrem se vydal Charles Tilly, jenž rozlišuje pouze mezi procesy, které označuje jako *state-led nationalism*. Tilly uvádí případ, kdy utváření národa vyvolala vládnoucí skupina snažící se o identifikaci celé společnosti s daným státem za účelem získání plné podpory státních zájmů. Druhý případ, označovaný jako *state-seeking*, je tvořený případy, v nichž nevládnoucí skupina usiluje o samosprávu či samostatnost. Avšak tyto typologie nemusí být shledány zdaleka kompletními, neboť rozdíly lze nalézt i uvnitř jednotlivých typů. Jak již bylo zmíněno, velký rozdíl se dá pozorovat u západní a východní Evropy. I v samotném modelu východní Evropy dokázal Józef Chlebowczyk najít podstatné rozdíly, tak aby vytvořil čtyři podkategorie. Nicméně tento náhled uznává pouze státní národy. V této práci je za národ považováno také společenství, které nedosáhlo státnosti, ani pro ně nezávislý stát není nezbytností. Existuje i takové dělení, kdy jsou národy tříděny dle podmínek vzniku. Tedy zdali vznikly vnitrostátní revolucí uvnitř již fungujícího národního státu, nebo vznikly z nevládnoucího etnika, které záměrně usilovalo o naplnění atributů národní existence.⁸⁰

⁷⁸ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 70. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

⁷⁹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 48. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

⁸⁰ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 49. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

1.2. Nacionalismus

Jak v předchozí části zmíněný národ, tak nacionalismus byl zkoumán velkým zástupcem autorů v různém času a na různých místech. O nacionalismus se zajímají zástupci různých vědeckých disciplín, tedy například historikové, filosofové, politologové, sociologové, antropologové, etnologové a další. Mezi nejznámější a uznávané autory jsou řazeni například Eric Hobsbawn, Ernest Gellner, Hans Kohn, Ellie Kedourie, John Breuilly či Tom Nairn. Tato interdisciplinarita spolu s neutuchajícím zájmem o nacionalismus přinesla obrovské množství děl, což v důsledku přináší určitou nepřehlednost. Problémem je též častá účelovost či selektivnost při psaní prací či jejich nedostatečné reagování na historické události. Z tohoto důvodu využiji systematické shrnutí profesora Miroslava Hrocha, který tuto problematiku popisoval v mnohých svých dílech, s tím, že někteří autoři budou popsáni detailněji. Již samotný pojem nacionalismus, který je na rozdíl od slova národ novotvarem, je chápán mnoha způsoby na základě jazykové příslušnosti badatele. Rozdílně na něj pohlížejí autoři pocházející z Velké Británie či Francie, pro které byl národní stát samozřejmostí. Jiným pohledem se vyznačují autoři pocházející z prostředí, v němž se o národní stát nějakým způsobem teprve usilovalo, což je typické například pro německé autory. Jeho výskyt autoři datují také mnoha způsoby, nejčastěji se však objevuje devatenácté století.⁸¹

Zatímco na evropském kontinentě dlouho převládal zájem a snaha o definování národa, tak v USA dal historik Carlton Hayes přednost zkoumání nacionalismu, čímž vytvořil novou školu badatelů, jejímž byl zakladatelem a nejznámějším představitelem. V určitém smyslu to byl přelom, neboť do té doby byl nacionalismus používán spíše v politickém boji či s určitým emotivním zatížením, s čímž se ovšem potýká dodnes, a to především s negativními konotacemi. Hayes se však snažil prosadit neutrální vědecké použití termínu. Hayes zprvu chápal nacionalismus také negativně, nicméně posléze rozlišoval mezi různými druhy nacionalismu, jako například militantním, humanitním či liberálním nacionalismem. V jeho díle se také vyskytlo propojení nacionalismu s patriotismem, tedy že nacionalismus je „*spojení patriotismu s vědomím národnosti*“.⁸² Na Hayesovy myšlenky v mnohém navázal jeho krajan s českými kořeny Hans Kohn. Kohn datuje počátek nacionalismu již do století osmnáctého, avšak století devatenácté označuje jako věk nacionalismu. Definiuje

⁸¹ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 13. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸² HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 15. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

nacionalismus jako politické přesvědčení, které je úzce spjaté s vývojem národních států, čili jsou výsledkem moderní doby, čímž odmítá primordiální přesvědčení. Nacionalismus je určitým základem svazku mezi jednotlivci v moderní společnosti, legitimizujícím nároky na autoritu, jehož výsledná podoba může být odlišná na různých specifikách, avšak některé rysy jako sociální struktura, duchovní tradice či kulturní historie jsou společné.⁸³ Vidí propojení mezi evropskou civilizací, ve fázi rozvoje mnohých procesů jako princip suverenity lidu, sekularizace, urbanizace, komunikace, a naopak oslabováním náboženských, kmenových a feudálních struktur, a šířením nacionalismu skrze kolonizaci, imperialismus a modernizaci do nezápadních nemoderních společností ve světě.⁸⁴ Dle Kohna lze pozorovat také určitý vývoj nacionalismu z počátků, ve kterých byl elitářským hnutím, nicméně snažícím se o nabourání feudálních struktur a režimů vycházejících z nějaké vyšší (božské) moci. Postupně se transformoval do podoby masového hnutí, v němž si každý občan nárokuje participaci ve společenském, politickém a ekonomickém životě díky rovným příležitostem, jež se snaží neústupně prosadit.⁸⁵ V předchozích větách jsem se zmiňoval o společných rysech nacionalismu, tak se nesmí opomenout také neustálý přítomný fakt, že nacionalistickým požadavkem bylo vždy prosazení většinové etnické a kulturní skupiny do vedení státu. Typické je taktéž snažení o politické určení ve smyslu sebeidentifikace s vlastními příslušníky, což danou skupinu zároveň diferencuje od jiných společenství.⁸⁶ Nejznámějším prvkem Kohnova díla je však dvojí rozdělení nacionalismu, pro které se dá setkat s označeními západní a nezápadní nebo otevřený a uzavřený. Pokud mluví o západním či otevřeném nacionalismu, mluví o nacionalismu v pozitivním smyslu. O demokratickém nacionalismu stvořeného z ideálů Velké francouzské revoluce a britského liberalismu, který je moderní, nakloněný dobrým vztahům mezi státy, stvořený láskou k vlasti a ke společenství nevytvořeném na základě krevního původu či rasy. Na druhé straně stojí nezápadní či

⁸³ KOHN, Hans. *Nacionalismus*. s. 87. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸⁴ KOHN, Hans. *Nacionalismus*. s. 88. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸⁵ KOHN, Hans. *Nacionalismus*. s. 88 a 90. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸⁶ tamtéž

uzavřený reakční nacionalismus zdůrazňující původ, pokrevnost, územní zakořeněnost a historické mýty.⁸⁷

S dichotomickým pohledem přichází také Tom Nairn, který nacionalismus považuje za ideologii, respektive určité falešné vědomí o znacích světa, ve kterém žijeme. Abstraktnost nacionalismu vzniká někdy v devatenáctém století, nicméně jeho hlavním úkolem je lidem vštípit myšlenku, že je zcela přirozeným jevem, k němuž je nutné dospět v rámci sociálního a ekonomického růstu. Za pomoci národní mytologie se snaží vypadat jako sociálně nevyhnutelný proces daný historickým vývojem, který je zakořeněný v nitru jak jedinců, tak skupin, tedy že je stanoven základními lidskými potřebami. Nicméně Nairn jeho přirozenost odmítá a považuje ho spíše za historický fakt, do kterého můžou být v určitém čase vtaženy národy, neboť jim je naordinován zvenčí, čemuž poté dopomáhají mýty, emoce a národní kádrové.⁸⁸ Nacionalismus je dle Nairna nevyhnutelný jak pro periferie, tak centra. V jádrových oblastech má však větší šanci být úspěšným a rozvinout se. Druhým faktorem může být určité historické stigma či bolestivá vzpomínka, nejčastěji ve spojitosti s nerozvinutostí vlastní regionu, či pouhého strachu ze zaostávání v technologickém a socioekonomickém směru, čímž Nairn poukazuje například na Německo, Japonsko a Itálii, tedy tři mocnosti které tvořily Osu ve Druhé světové válce.⁸⁹ Tyto příklady spolu s gaullismem či chilskou juntou a dalšími považuje za zkažený odvozený nacionalismus, který je zpátečnický, nespravedlivý, a podněcující negativní psychologické a sociální jevy jako agrese, strach, předsudky či války. Naproti němu stojí takzvaný zdravý nacionalismus, jenž je za pokrokem a soudržností lidské společnosti.⁹⁰ V tuto chvíli přichází zajímavý moment Nairnovy analýzy, kdy nacionalismus přirovnává ke starodávnému římskému bohovi jménem Janus. Janus jako bůh začátků, konců, vchodů a východů byl často zobrazován u městských bran s jednou tváří hledící dopředu a druhou tváří hledící zpět. Nairn poznamenává, že stejně jako Janus, tak i nacionalismus má ve své elementární podstatě přítomnou dvojznačnost a

⁸⁷ KOHN, Hans. *Nacionalismus*. s. 92. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸⁸ NAIRN, Tom. *Moderní Janus*. s. 144-146. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁸⁹ NAIRN, Tom. *Moderní Janus*. s. 150. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹⁰ NAIRN, Tom. *Moderní Janus*. s. 151. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

stojí na bráně k lidské modernitě. Ve své základní formě však není dobrý ani špatný a může přinést pokrok i úpadek v závislosti na tom, jak bude rozvinut.⁹¹

Uplatněním dichotomického pohledu se neprezentoval pouze Kohn se svým západním a nezápádním pojetím, nebo Nairn se zkaženým a zdravým nacionalismem. Autoři rozdělují druhy nacionalismu například v závislosti na časovém období, tak jako to učinil Theodor Schnieder, který mluví o tvořivém a pokrokovém nacionalismu devatenáctého století, zatímco ve století dvacátém mu dává přívlastek destruktivní. Étienne Balibar nahlíží spíše na morální základ nacionalismu, který je odvozen v jednom případě z lásky k lidem a je pojítkem mezi jedinci, ve druhém případě pak z negativních projevů jako je netolerantnost, nespravedlivost či nenávisť.⁹²

Jedním z prvních evropských autorů snažících se o zařazení pojmu nacionalismus do přísně vědeckého kontextu, tedy skrze neutrální pohled na tento koncept, byl Němec narozený v Plzni - Eugen Lemberg. Tento historik a sociolog vynaložil velké úsilí na zkoumání již základních vymezení nacionalismu. Uvědomil si, že pokud bude nacionalismus chápán jako velmi konkrétní a úzký pojem, tak bude lépe využitelný pro vědecké zkoumání, avšak za cenu problematického vysvětlení podobnosti nacionalismu s jinými jevy, jako je fanatismus nebo vášnivé hájení zájmu skupin. Ani s časovým zařazením si není úplně jistý, neboť poznamenává, že je přímá úměra mezi zkracováním historie nacionalismu a prodlužováním jeho prehistorie.⁹³ Na základě předchozího empirického výzkumu, v němž dospěl k výsledku, že žádná sada objektivních znaků nedokáže obsáhnout ve své definici všechny národy, tudíž není možné vytvořit jednotnou obecnou definici, ergo není možné vytvořit obecnou definici nacionalismu. Nicméně i přes toto poznání určitou definici vytvořil. Lembergova definice nacionalismu mluví o intenzivní, až v podstatě nekonečné oddanosti jedince k nadosobnímu celku, jímž je ve většině případu kmen, etnická skupina, ale především stát.⁹⁴ Snaží se oponovat příliš zjednodušeným, účelovým definicím, které často vycházely z negativních evropských zkušeností, které vnímaly nacionalismus jako zhoubný výtvar či možná spíše jako

⁹¹ NAIRN, Tom. *Moderní Janus*. s. 152. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹² HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 20. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹³ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 74. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹⁴ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 16. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

nádor společnosti, spouštěč válek, který je třeba překonat, aby mohl svět vstoupit do éry modernity, prosperity a globálního míru. Aby byl výklad nacionalismu kompletní, je třeba se zaměřit také na pozitivní efekty, které s sebou přináší - mezi něž řadíme například ústřední roli při vzniku mnoha národních hnutí stojících v počátcích ustanovení států. Stál u procesů, při kterých lze pozorovat rozvoj kultury, technologií, sociálních a organizačních struktur a dalších příznivých jevů.⁹⁵ V počátku však bylo řečeno, že Lemberg pohlížel na nacionalismus neutrálně. Jeho neutralita spočívala v nahlížení na výše zmíněné příklady jako na již vystupňované formy nacionalismu. Pokud mluví o neutrálním pojetí, má na mysli nevystupňovanou, emotivně nezabarvenou formu nacionalismu, která je pojivou a integrační silou mezi jedinci v určitých skupinách, jejímž výsledkem je společenská soudržnost.⁹⁶ Rozdíly v projevech se vyskytují na základě dobových rozdílů v technologických, vojenských či ekonomických procesech a vyspělosti daných oborů, z čehož je důležité vyvodit závěry, obzvláště v případech, kdy nacionalistické projevy dosáhly fanatických projevů.⁹⁷ Tyto defekty se objevují především v případech, kdy je společenství vystaveno nebezpečí ze strany vnějších představitelů, což následně vyvolává frustraci či agresi. Problematickou úlohu vidí Lemberg také ve vyzdvihování vlastního společenství, ať už v rasovém či jiném kontextu, který by měl vyvolávat představu nadřazenosti, jak tomu bylo například v nacistickém Německu. Pokud je takové myšlení šířeno skrze vzdělávání, zasáhnou tyto hodnoty opovrhující jinými skupinami celé generace. Následně se může, již v definici zmíněná oddanost, měnit ve fanatismus.⁹⁸ Závěrem se dostává ke vzniku této oddanosti. Tento jev vysvětluje za pomoci díla Eduarda Sprangera mluvícího o pudu silnějším než fyzickém pudu sebezáchovy, jímž je duševní sebezáchova vycházející ze základní lidské psychologie. Jedinec může nejnázne dosáhnout duševní sebezáchovy skrze společenství, ve kterém je mu

⁹⁵ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 74. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹⁶ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 75. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹⁷ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 76-77. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

⁹⁸ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 81 a 85. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

umožněno vykonávat činy pro určité vyšší dobro. Tím, že je ochotný se naprosto oddat společenství a obětovat pro něj i život, získává smysl pro svůj život.⁹⁹

Naopak kritickým přístupem k nacionalismu se vyznačují autoři jako Elie Kedourie, který se svým pojetím řadí k modernistům, čili nacionalismus považuje za novodobý výtvar, dle něj dokonce zcela uměle vytvořený intelektuály a politiky. Ke kritickému postoji se přidávají také například Walker Connor, Eric Hobsbawm, kteří dobře ve svých dílech poznamenal o vlivu širokých mas v nacionalismu, nicméně svou tezí o nacionalismu jako umírajícím jevu se nestřetnul s budoucností, a částečně bych do této kategorie zařadil velmi často citovaného autora, tedy Ernesta Gellnera.¹⁰⁰ Po dvě dekády trvajícím úpadku v zájmu o nacionalismus se v osmdesátých letech vyrojilo opět mnoho badatelů zkoumajících tento koncept. Lze sem zařadit již zmíněného Ernesta Gellnera, Johna Breuillyho či Benedicta Andersona. Posledně zmíněný autor navázal na přístup, jež razil především Karl Deustch, tedy pozornost byla primárně věnována komunikaci mezi jednotlivci. Anderson navíc přišel s pojmem *imagined communities*, který se stal základem jeho práce i mnoha dalších autorů, ačkoliv často byl tento pojem mylně vykládán. Jeho tezí bylo, že národ existuje pouze v případě, kdy se k němu jeho příslušníci hlásí a jsou schopní se s ním identifikovat, tedy představit si svou abstraktní příslušnost k národu. Nacionalismus je poté vázán k daným sdíleným ideálům a uvědomění.¹⁰¹

Ernest Gellner byl již zmíněn v souvislosti s definováním národa. Nicméně jeho myšlenkou je, že národ vzniká z nacionalismu, což mu je často mylně přisuzováno jako jeho originální myšlenka. Věk nacionalismu je pevnou vazbou spjat s věkem industrialismu, v němž se postupně přeměňovaly politické i kulturní hranice, které již nereflektovaly skutečné uspořádání a požadavky společnosti. V těchto změnách hranic, které vyvolaly často snahy o rozšíření vlastní kultury či připojení území, kde se tato kultura vyskytuje, spolu se zřejmou nechtí jakéhokoliv společenství dobrovolně se vzdát svého území, vidí Gellner geneticky agresivní a konfliktní potenciál. Avšak také dává tuto dobu do souvislosti nárůstem

⁹⁹ LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. s. 77. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰⁰ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 17-18. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰¹ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 17. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

gramotnosti, individualismu, urbanizace či sekularismu.¹⁰² Podobně jako Kohn spojuje šíření nacionalismu s evropskou expanzí, ale také dlouho trvajícím nepřímým vlivem, který trval i po dekolonizaci.¹⁰³ Nacionalismus není univerzální ve svém trvání, na rozdíl od kultury a sociálních organizací. Někteří autoři zdůrazňují při svém bádání silnou roli centralizovaného státu ve světě, aniž by si uvědomovali, že státy nejsou stále přítomným jevem. Ovšem nacionalismus je pevně spjatý se státem, tudíž ve společnosti bez státu nemůže existovat ani nacionalismus. Tímto faktem se dojde k tomu, že nacionalismus není univerzální ani ve výskytu, neboť u společností žijících v jiných útvarech než je stát, nacionalismus neexistuje. Ve svém chápání je však nacionalismus univerzálním konceptem, věčná, všudypřítomná a přirozená součást lidského života. Typicky spojuje jedince stejné kultury do organizace, ve které chtějí žít bez přítomnosti cizích elementů, tedy příslušníků jiné kultury. Obzvlášť to pak platí pro obsazení vládnoucího aparátu, ve kterém je v podstatě nepřípustné dosazení zástupce z jiné kultury.¹⁰⁴ Gellner tedy odmítá myšlenku, že je nacionalismus nevyhnutelný, kterou někteří autoři prosazují. Na druhé straně nepřipouští naprostou nahodilost výskytu nacionalismu po vzoru Kedourieho, avšak připouští, že právě díky tomuto autorovi pochopil mylnost tvrzení o univerzálnosti a nevyhnutelnosti.¹⁰⁵ „*Je nutným důsledkem či korelátorem určitých společenských poměrů, které jsou shodou okolností našimi poměry a jsou také velmi rozšířené, hluboce zakořeněné a neodbytné. Není tedy nahodilý neboť má hluboké kořeny a ve skutečnosti byl naším osudem, ale tyto kořeny se nevyskytují univerzálně, tudíž není všelidským osudem. Představuje vysoce pravděpodobný osud pro některé a zcela nepravděpodobný pro jiné.*“¹⁰⁶ Z tohoto vyjádření lze vyvodit Gellnerův příklon k modernistickému přístupu, který je ve sporu s primordiálním přístupem. Nacionalismus tak dle jeho názoru není odvěkou a stále přítomnou kategorií, kdy autoři obhajující toto stanovisko popírají nepřítomnost nacionalismu v určitých érách lidské historie vysvětlením, že v dané době pouze dřímá. Spíše se přiklání k názoru, že nacionalismus vznikl ve specifických podmínkách utvořených moderní dobou, nicméně ne všechno spojené

¹⁰² GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993, s. 50-51. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

¹⁰³ GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993, s. 53. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

¹⁰⁴ GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 406-407. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰⁵ GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 409. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰⁶ GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 410. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

s nacionalismem musí být moderní či nově vytvořené.¹⁰⁷ Například kultura či moc je trvalá, avšak její fungování se mění s moderní dobou.¹⁰⁸ Již jsem zmínil, že bych Gellnera přiřadil spíše k autorům s negativním přístupem. Tento postoj mám v důsledku častého označování nacionalismu jako problémové ideologie. Pokud mluví o nacionalismu, tak často zmiňuje v souvislosti s ním negativní jevy, jako vyhánění cizinců, kteří by jinak znečišťovali kulturu, egoismus, agresivitu či nesnášenlivost.¹⁰⁹ Také se zmiňuje o určité slabosti nacionalismu, v závislosti na velké jazykové rozdílnosti, což by teoreticky mělo značit též kulturní rozdílnost. Nacionalismus se ve své podstatě snaží o to, aby kulturní společenství mělo politickou suverenitu. Pokud se však porovná počet suverénních států a národů snažících se o jeho získání, tak je to o mnohem menší číslo, než je počet jazyků, potažmo kultur, což by značilo o slabosti nacionalismu.¹¹⁰

John Breuilly ve své práci přináší typologii přístupů k nacionalismu, na které prezentuje svůj příklon k modernistickému směru. V první řadě však určuje roviny, ve kterých je nacionalismus chápán jako doktrína, politika či citový postoj. U každého z těchto postojů je však problematické, pokud se rozšíří chápání pojmu nacionalismus do zbylých rovin. Nazírání na nacionalismus jako na doktrínu je typické například pro Kedourieho. Tento pohled se soustředí především na vnímání idejí a na ty, kdo je vytváří, což jsou nejčastěji intelektuálové a elity. Opačným případem je nazírání na nacionalismus jako na cítění či vědomí, což je spjaté se zkoumáním dané populace, kterou nazýváme národem. Breuilly však vidí problém v přísném spojování skupin sdílejících určité národní identity s národy.¹¹¹ Tento přístup se také věnuje vznikům a zánikům místních či regionálních autonomií, vztah identity s rozšiřováním tržních vazeb, kulturní heterogenitou či homogenitou nebo také geografickou a sociální mobilitou. I v tomto případě se však lze setkat s problémem při rozšiřování do jiných rovin či se skutečností, že při chápání nacionalismu jako výsledku rostoucích národních

¹⁰⁷ Teze o dřímání či spánku nacionalismu je jedna z ústředních doktrín jedinců obhajujících jeho odvěkost. In: GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 408. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰⁸ GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 412-414. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹⁰⁹ GELLNER, Ernest. *Úvodem Nacionalismus*. s. 408. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹⁰ GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993, s. 54-55. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

¹¹¹ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 318. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

identit nevysvětlí, proč se nacionalismus objevuje i v regionech bez výrazné sdílené národní identity či v případech, kde tyto identity nejsou ve spojení s růstem nacionalismu.¹¹² Poslední zmíněnou rovinou je ta politická, ve které je stěžejním principem existence národů jako oddělených skupin vzájemných politickou identitu a loajalitu, a snaha o získání politické svrchovanosti. Zájmem tohoto pojetí je zkoumání politických hnutí, avšak to je omezené jejich úspěšností. Pokud nemá hnutí dostatečné výsledky, podporu a rozsah není bráno vůbec v potaz, nicméně to stejné lze říct i o zbylých dvou rovinách.¹¹³

Breuilly rozděluje přístupy k nacionalismu do čtyř kategorií: primordiální, funkcionální, narativní a modernistický přístup. Ke každému z těchto přístupů přidává určité charakteristické rysy, avšak zcela upřednostňuje poslední zmíněný model. Základ primordiálního přístupu je stejný, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Představa odvěké existence národů, tedy i nacionalismu, je však pro většinu autorů dávno překonaná. Kompromisem mezi primordiálním a modernistickým pojetím přináší Anthony D. Smith. Namísto tvrzení, že národ je odvěký, se soustředí spíše na vývoj etnických identit, které nejsou novým vynálezem, nicméně základem některých aspektů národů. Není to tak, že by přímo determinovaly národy, neboť mezi etniky a národy jsou zřejmé odlišnosti v politické a ekonomické jednotě, nicméně ve sféře národních mýtů a symbolů lze nalézt návaznost moderních národů s jejich předchůdci. Smith také poznamenává, že čím jsou tyto symboly silněji ukotveny a artikulovány, tím silněji se projevuje nacionalismus.¹¹⁴ Breuilly však v konečném důsledku neuznává přínos ani tohoto pohledu z několika důvodů. V první řadě zpochybňuje návaznost u mýtů a symbolů a upozorňuje, že tyto aspekty jsou upravené či zcela vymyšlené.¹¹⁵ Také může být velmi problematické rozlišit či vysvětlit rozlišení národních identit, které historicky čerpají z jedné „vysoké“ kultury. Existence úspěšných národních hnutí, které se nemohou obrátit na národní historii, také problematizují Smithův koncept. Závěrem Breuilly připomíná, že stejně jako parlament, soudy, trhy práce či masová literatura, tedy instituce důležité pro udržování národní identity, jsou moderní, tak i

¹¹² BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 319. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹³ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 319-320. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹⁴ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 321-322. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹⁵ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 323. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

nacionalismus je moderním výtvorem. Za zmínku stojí samozřejmě dvě předmoderní instituce, a těmi jsou dynastie a církve, nicméně ty dokázaly probudit národní cítění pouze v době krize.¹¹⁶

Funkcionální přístup se vyznačuje, jak již název napovídá, rozmanitostí funkce nacionalismu, která má být dle zastánců tohoto směru nekonečná. Mezi nejčastěji artikulované funkce však patří ta psychologická, kdy badatelé vychází z přesvědčení, že člověk ze své základní podstaty potřebuje mít určité identity a nacionalismus tuto potřebu uspokojuje. Tato skutečnost se obzvlášť spojuje s procesy, které způsobují krizi či ztrátu tradičních identit, tedy s úpadkem víry, urbanizací, odloučením od rodin a tak dále. Přímou korelaci mezi těmito procesy je však velmi těžké prokázat a navíc se nacionalismus objevuje i u skupin, které nejsou výše zmíněnými problémy zatíženy. Breuilly by v tomto případě upřednostnil vysvětlení na etnickém a jazykovém základě, tedy že se skupiny snaží zabránit přístupu k cenným zdrojům, jako bydlení či zaměstnání, jedincům z vnějšku dané skupiny. Navíc upozorňuje, že pokud budou procesy spjaté se ztrátou identity chápány v širším historickém kontextu, tak je zřejmá souvislost s modernizací.¹¹⁷ Do funkcionálního směru je řazena i argumentace marxistických autorů, kteří funkci nacionalismu chápou jako nástroj k dosažení třídních zájmů, primárně buržoasie. Breuilly nepopírá existenci případů, kdy buržoasie využila nacionalismus k dosažení svých zájmů, nicméně vyskytují se také případy, kdy je tomu přesně naopak. Navíc marxistické pojetí považuje buržoasii za tradiční držitelku moci, ale Breuilly vidí její sílu v kulturním a ekonomickém vlivu, kterou uplatňuje v institucích reprezentujících nový způsob života, jako je parlament nebo profesní sdružení.¹¹⁸ Funkcionálnímu přístupu vytýká dále neschopnost vysvětlovat příčiny daných jevů či fakt, že neustále sleduje úmysl využívání nacionalismu k určité funkci. To je však velmi problematické, neboť výsledky nacionalismu se velmi odlišují napříč jednotlivými

¹¹⁶ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 326. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹⁷ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 327. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹¹⁸ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 328. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

společnostmi a časem. Znamenalo by to, že by skupina využívající nacionalismus musela vlastnit věšteckou kouli.¹¹⁹

Třetím v pořadí je narativní přístup, který je velmi často reprezentován historií zkoumajícími historii národů od jejich přednárodního stavu. Typickým příkladem je zkoumání německého národa již od dob Svaté říše římské. Vytváří tedy určitý příběh v hlavní roli s nacionalismem, ve kterém je sledován pokrok od zastaralých institucí k těm moderním. Zastaralé instituce již nenaplňovaly efektivně svou roli, tudíž musely být nahrazeny a to nejčastěji národními státy. V tomto prostředí dostávají prostor nositelé modernity. Historicky se střídají období růstu a stagnace či úpadku, avšak národní hnutí v takových situacích sílí, což je záruka budoucího pokroku. Národní hnutí jako určující a ohraničující prvek identit jsou tedy ústředním předmětem zkoumání.¹²⁰ Tento přístup Breuilly shledává nekomplexním, neboť samotný příběh nedokáže vysvětlit souvislosti, tedy to, do jaké míry jsou historické události nahodilé, navíc stojí často na sporných či neobjektivních základech. Základem je pro něj pád starého a vzestup nového, ale modernizace je spíše transformací, než procesem, který je na vzestupu díky pádu něčeho jiného. Aby měl takový příběh vědecký přínos, měl by být zkoumáný z objektivního hlediska, teoreticky podložený a měl by plně chápat vztah nacionalismu s procesem modernizace společnosti.¹²¹

Modernistický přístup je v celé Breuillyho práci vyzdvihován jako nejvíce přínosný. Badatelé tohoto přístupu se však nevydali vždy stejným směrem, a proto lze nalézt vidět rozdíly v objektu jejich zájmu. Transformace elit společnosti vedoucí k postupnému akceptování myšlenek nacionalismu do společnosti obecně je zkoumána například Miroslavem Hrochem. Již zmiňovaný koncept *Imagined Communities* Benedicta Andersona je zaměřen na transformování národního vědomí a nacionalistických idejí, kdy na základě politických a kulturních faktorů, spolu s jazykem a tištěnou kulturou, je tvořeno pomyslné společenství. Jedinci jsou si vědomi své příslušnosti k dané skupině a jejím členům. Breuilly však tomuto dílu vytýká, že nevysvětluje, za jakých okolností faktory vytvořené elitami vyvolávají reakci vládnoucí skupiny nebo mas obyvatelstva, protože existují případy, kdy tyto

¹¹⁹ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 329. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²⁰ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 330. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²¹ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 331. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

snahy zůstaly marginálními.¹²² O vysvětlení tohoto problému se pokouší Gellner, který tuto situaci vysvětluje změnou pozice kultury ve společnosti, která se v procesu industrializace stává základem identity. Je to tedy rozšíření kulturní identity, industrializace, ale také například vzdělávací systém a sféra lidové kultury, co způsobuje, že je nacionalismus v moderní společnosti tolik rozšířený. Breuilly i v tomto postřehu nalézá problém. Zprvce velmi často vytýká Gellnerovým pracím to, že upozorňují na rozvíjení nacionalismu ve společnostech, jež dosud neprošly industriální přeměnou. Dále také připomíná jinou funkci vzdělávání, než nastiňuje Gellner. Připouští pouze, že nacionalismus či národní kultura může být rozvinutější v industriálních společnostech.¹²³ Breuilly osobně dává přednost nahlížení na nacionalismus jako na formu politiky, což hned podkládá několika argumenty. V první řadě politická činnost dodává na síle a zhodnocuje zbylé dvě roviny, tedy doktrinální a pocitové. Zkoumání nacionalistické politické činnosti má výhody i pro samotné bádání, neboť je velmi snadné vyhodnotit, která hnutí jsou úspěšná, a sice podle toho jakou mají podporu ve společnosti. Kvantifikovat sílu ideje či cítění je v porovnání s tímto příkladem nesmírně obtížné. V této rovině se nachází praktické cíle a usměřování rozptýlených pocitů ve společnosti.¹²⁴ Breuilly tedy staví do ústřední role svého výzkumu nacionalistickou politiku spolu s modernizací. Stěžejním bodem se stává politická modernizace, která je reprezentována rozmachem svrchovaných národních států a politických, ekonomických a kulturních institucí. Ve svých počátcích se nacionalistická politika prezentovala jakožto určité hnutí odporu proti tehdejšímu stavu společnosti a lišila se vnitřně dle použitých strategií. Patřily sem reformy, revoluce, separace či sjednocení, nebo dle vlastních funkcí a využívání idejí, mohlo jít například o koordinaci, mobilizaci či legitimizaci.¹²⁵

Novější pojetí, konkrétně z devadesátých let dvacátého století, pochází z práce Hanse-Ulricha Wehlera, který popisuje nacionalismus na bázi „*ideového systému, který slouží*

¹²² BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 333-334. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²³ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 335-336. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²⁴ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 337. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²⁵ BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. s. 346. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

vytvoření, mobilizaci a integraci většího solidárního svazu – národa“.¹²⁶ V devadesátých letech dominoval směr radikálních konstruktivistů, kteří prosazovali myšlenku libovolné možnosti k vytvoření národa skupinou mající dostatečné prostředky. Nejčastěji tomuto názoru oponovali historici jako Paul James, kteří vytýkali tomuto přístupu špatné pochopení konceptu *imagined communities*. Tito autoři se snažili koncept dále rozvíjet, avšak pod jiným názvem, ve kterém slovo *imagined* bylo nahrazeno slovem *abstract*. Tato změna upozorňovala na vnímání abstraktní pospolitosti utvořené na základě objektivních rysů.¹²⁷ Často se lze setkat s názorem, že o nacionalismu se mluví s negativními konotacemi, zatímco pokud je zmínka o pozitivních aspektech, tak spíše o patriotismu či identitě.¹²⁸

¹²⁶ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 19-20. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²⁷ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 18-19. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹²⁸ HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. s. 21. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

1.3. Regionalismus

Již zmíněný autor Otto Dann při svém zkoumání národů považoval regionalismus za jednu z hlavních příčin vzniku nových národů ve dvacátém století. Národní hnutí uvnitř jednoho již existujícího státu, která si konkurují, mají na základě odlišných identit vztahujících se ke konkrétním regionům, tendenci k usilování o autonomní postavení či vytvoření vlastního státu.¹²⁹ Z tohoto důvodu bude věnována pozornost také regionalismu. Je nezbytné přiblížit termín, na kterém je toto slovo postaveno, tedy region. V odborné literatuře je však region definován několika způsoby, dle různých kritérií a výsledkem je velká rozmanitost v chápání tohoto pojmu. Nicméně Blanka Říchová a Vlastimil Fiala poznamenávají, že dvě pojetí tohoto konceptu jsou obecně vzato přijímány jako správné, respektive preferované. První z těchto definic si hledí primárně teritoriálního hlediska. Region je určitým teritoriem menším než státní jednotka, do které patří. Takové regiony mohou fungovat jako administrativní jednotky zasazené na střední úroveň mezi stát a jednotlivé municipality. Druhé vnímání tohoto pojmu je soustředěné spíše na kulturní odlišnosti obyvatel daného regionu. Diference se může týkat jazykových, náboženských či jiných vlastností, které jsou typické pro daný region, nicméně ne pro zbylé území státu.¹³⁰ Takovéto formulace předpokládají především vnitrostátní charakter regionů a soustředí se na prostorové vymezení, ale to může být nedostatečné. Například Bořivoj Hnízdo ve své práci mluví o typech regionů přesahujících územní hranice jednotlivých států. S pouhým prostorovým vymezením nesouhlasí ani Micheal Keating, který vedle prostorového faktoru regionu pozoruje také funkční aspekt. Prostorově vymezuje region jako určité území mezi státem a lokální úrovní, ve kterém se odehrávají jednání aktérů z obou zmíněných úrovní. Co se týká funkčního vymezení, to je definované skrze soutěživý charakter regionů, respektive střetáváním vztahů a institucí. Panuje shoda, že žádný skutečný region není vymezen pouze jedním hlediskem, s čímž souhlasí také Peter Wagstaff. Tento autor apeluje na přítomnost obou faktorů v různých kombinacích, avšak ve výsledku jsou to území vázaná na svá území a specifické vlastnosti obyvatelstva.¹³¹ Regiony lze taktéž vnitřně dělit dle různých specifík a

¹²⁹ DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. s. 358. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

¹³⁰ FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. s. 10-11. ISBN 80-900965-8-1.

¹³¹ FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. s. 11. ISBN 80-900965-8-1.

znaků na regiony s odlišným historickým vývojem, tedy historické regiony. Pro kulturní regiony je typická koncentrace obyvatel odlišující se od zbytku, například jazykem či náboženstvím. Dále také někteří autoři mluví o ekonomických, administrativních či politických regionech.

Na regionalismus je nahlíženo jako na politické hnutí, které je tvořené obyvateli daného regionu. Na základě své odlišnosti, ať již kulturní, ekonomické či jiné, žádají po vládě udělení speciálního statutu, tedy autonomie. Regionalismus je ve své podstatě velmi politický, neboť funguje jako nátlak obyvatel regionu na centrální vládu, čili probíhá snaha o decentralizaci. Keating podobně jako u regionů dbá na rozlišování podstaty regionalismu, je-li regionalismus postaven na jazykové, ekonomické či například náboženské jednotě obyvatel daného regionu, neboť dle této charakteristiky budují své politické požadavky.¹³² Regionalismus je možné rozřadit do tří kategorií podle kombinace typických prvků, jež by měly regionalismus provázet. Někteří autoři v padesátých a šedesátých letech jako první znak označovali modernizaci, respektive rozdíly mezi regiony vzniklé procesem modernizace, které pokud nezmizely, tak se v daných regionech tendují k separatismu. Keating ovšem odmítá striktní spojení modernizace a vzniku regionalismu či národního státu. Druhým znakem je proces demokratizace a zvýšení podílu politické participace obyvatel z periferních teritorií. To je spojené také s posilováním menšinových kultur a jazyků, které byly v dřívějších centralizačních proudech spíše potlačovány. Třetím znakem je reakce obyvatel regionu na nepříznivou ekonomickou situaci, za příklad je dáno vysoké procento nezaměstnanosti.¹³³ V návaznosti na tyto znaky a jejich kombinace je regionalismus rozdělen na obranný, integrující a autonomistický. O obranném regionalismu se mluví, pokud je pro regiony příznačná rezistence či dokonce odpor k odklonu od svých tradičních způsobů. V rámci integrujícího regionalismu je možné pozorovat snahy zvýhodnit region tak, aby byl schopný modernizace a zapojení do ekonomických procesů. Autonomistický regionalismus se vyznačuje snahami jak v ekonomickém, tak v kulturně sociálním prostředí. V některých případech regionálních hnutí se lze setkat se snahou zkombinovat tyto typy regionalismu ve svém programu primárně za účelem získání větší podpory, avšak vhodnou kombinaci je velmi

¹³² FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. s. 15 a 18. ISBN 80-900965-8-1.

¹³³ FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. s. 18. ISBN 80-900965-8-1.

obtížné vytvořit, tudíž se tyto snahy mohou stát kontraproduktivními.¹³⁴ Nicméně stejně jako Hnízdo definoval mezinárodní regiony, tak následně Josef Stingl vymezil regionalismy mající nadnárodní charakter. Makroregionalismus je prvním zmíněným konceptem zahrnujícím rozsáhlé společenství typu Severoatlantické aliance. Vychází z myšlenky, že jednotlivé státy se musí spojit za účelem vyřešení globálních problémů. Cíle a struktury těchto organizací jsou často velmi rozmanité. Druhý nadnárodní regionalismus je nazvaný jako regionalismus překračující hranice (přeshraniční). Pod tento pojem Stingl řadí především evropský případ pohraničních regionů jednotlivých států, které spolupracují s pohraničními regiony sousedního státu. Rozvoj tohoto programu je datován do devadesátých let a souvisí s určitým znevýhodněním jednotlivých pohraničních regionů vzhledem k jejich hospodářskému znevýhodnění vůči centrům. Tento proces cílí na rozvoj infrastruktury a ekonomiky daných regionů, což započalo již Evropské společenství skrze program INTERREG. Stingl dodává, že příhraniční regionalismus by mohl sehrát pozitivní úlohu také při napravování problematických vztahů mezi jednotlivými státy.¹³⁵

V odborné literatuře se dá také setkat s pojmem „Nový regionalismus“. Tento pojem je spojen především s ekonomickou oblastí. V knize Evy Cihelkové je regionalismus vysvětlen jako obchodní či hospodářská politika státu mající za cíl přetváření, respektive vytváření vazeb a integrací mezi státy.¹³⁶ Pro osvětlení pojmu nový regionalismus je nutné zmínit chronologické rozdělení etap takto vymezeného regionalismu. První etapě je přisouzeno přívlastko „zlovolný“, neboť je spojen s agresivními činy Německa a Japonska během třicátých a čtyřicátých let. Druhá etapa nese název hegemonická, zařazená do kontextu studené války, tedy do období padesátých až osmdesátých let. Třetí etapa, označená jako posthegemonická, byla započata devadesátými léty. Tato fáze je v mnoha ohledech průlomová, například v rozmachu mezinárodního obchodu a zahraničních investic či v ožívání regionálních organizací. Důležitými aspekty jsou také zapojení mnohonásobně většího počtu aktérů, postupná expanze do oblastí, kterých se dříve regionální dohody netýkaly (ekologie, investice, služby a jiné), snaha o pružnost a dynamiku organizací, které

¹³⁴ FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. s. 19-20. ISBN 80-900965-8-1.

¹³⁵ STINGL, Josef. *Regionalismus v Evropě národních států*. Mezinárodní vztahy. 1994, 29(3). s. 75. ISSN 0323-1844.

¹³⁶ CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 3. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-808-8.

navíc zapojovaly nově obrovské oblasti přesahující makroregiony.¹³⁷ Právě tato třetí etapa je některými autory nazývaná jako „nový regionalismus“, zatímco první dvě etapy mají být „starý regionalismus“. S tímto názorem přišel ve svém díle *Regionalism and Multilateralism: An Overview* ekonom indického původu Jagdish N. Bhagwati. K tomuto uvažování se přiklání řada dalších autorů jako F. C. Bergsten, L. Summers či G. Luttwack.¹³⁸

¹³⁷ CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 16-22. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-808-8.

¹³⁸ CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 17. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-808-8.

1.4. Právo na sebeurčení, separatismus a secesionismus

1.4.1. Právo na sebeurčení

Právo na sebeurčení národů je konceptem zakotveným a postupně rozvíjeným Chartou Organizace spojených národů. Jeho vznik je spojen především s obdobím po druhé světové válce a procesem dekolonizace, avšak jeho postupný vývoj lze vysledovat již od osmnáctého století, stejně tak jako důležitost tohoto práva v případech nespádajících do kategorie koloniálních států. Pokud bude řeč o právu na sebeurčení, jen velmi těžko se sejdou jednotné názory. Někteří autoři vyzdvihují zásadní roli pro mírové soužití mezi státy, které se často odlišují v základních formách charakterizujících jejich společnost, ať to jsou například náboženské, politické, ekonomické či společenské faktory. V mezinárodním prostředí, ve kterém je toto právo dodržováno, je snadnější udržovat přátelské vztahy a nadále je rozvíjet. Naopak porušování tohoto konceptu vyvolává napětí a kritické situace, které přerůstají v nepokoje či ozbrojené konflikty.¹³⁹ Nepřehlédnutelnými jsou ovšem problémy a nejasnosti spojené s tímto právem. Ty vycházejí primárně z používání právně nejasných pojmů, jejichž interpretace není nijak ukotvena, což následně vyvolává nejasnosti ve výkladu. Takovým pojmem je například národ, což je klíčový pojem celého konceptu, jehož nejasnost je příčinou problematického definování skupin či společenství, jež mají právo na využití tohoto mezinárodního principu. Často zmiňovaná je také kolize s principem nedělitelnosti území, což je v praktických případech nejčastějším problémem pro vyřešení situace, při které část území chce změnit svůj stav, avšak mateřský stát s tímto krokem nesouhlasí.

Jak již bylo naznačeno, právo na sebeurčení má kořeny v osmnáctém století. V tomto období se odehrály dvě události, které měly dalekosáhlý dopad v lidských dějinách, ale také se staly základními kameny pro právo na sebeurčení. Konkrétně je myšlená Deklarace nezávislosti Spojených států amerických z roku 1776 a Francouzská revoluce z roku 1789. Tyto dva historické milníky spojuje mimo jiné odmítnutí uznání určitého božského či nadpozemského práva vladaře pro vykonávání svého úřadu, tedy svržení dosavadního politického řádu. Politická moc již tak nebyla výsadou feudálů, ale podíleli se na ní všichni občané. Právě v tomto momentě lze spatřit důležité počátky práva na sebeurčení, neboť myšlenka, že legitimní vláda vychází z vůle lidu, je spjatá s ideou práva lidu na svobodné určení politického statusu občany daného státu, které je zakotvené v Chartě OSN.¹⁴⁰ Vedle

¹³⁹ POTOČNÝ, Miroslav. *Zásada sebeurčení národů*. Mezinárodní vztahy. 1968, 3(2). s. 24-25. ISSN 0323-1844

¹⁴⁰ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. s. 173-174. ISBN 904111890X.

tohoto „revolučního“ proudu se také projevoval proud „nacionalistický“, který v evropském prostředí a v době osvícenství zasahoval především mnohonárodnostní impéria, avšak následně princip sebeurčení ustoupil do pozadí.

Během mocenského souboje během první světové války a obzvlášť po ní, je tento princip oživen, a to především americkým prezidentem Woodrowem Wilsonem. Wilson byl zřejmě prvním politikem, který se snažil ukotvit princip sebeurčení do mezinárodní politiky. Sebeurčení někdy ztotožňoval se samosprávou a považoval ji za důsledek demokracie. Právo každého státu vybrat si demokraticky formu vlády, která je ze své podstaty je jedinou formou vlády zajišťující ochranu proti útlaku a násilí, je jednou z prosazovaných tezí, nicméně ne jedinou. Tyto Wilsonovy myšlenky se neseťkávaly v počátku s kladným přijetím u spojenců, což však bylo zvráceno následujícími historickými skutečnostmi, tedy Ruskou revolucí a zapojením Spojených států amerických do války.¹⁴¹ V programu „Čtrnáct bodů“, který byl Wilsonem vytvořen, nebylo právo na sebeurčení jako takové konkrétně zmíněné, ale v šesti bodech je patrná snaha prosadit tuto myšlenku. V bodech číslo devět, deset, jedenáct, dvanáct a třináct je věnována pozornost zejména evropským národům, ať to je již ustanovení italských hranic dle národnostního principu, umožnění národům spadajících pod nadvládu Rakouska-Uherska započít samostatný vývoj, pozornost je věnována balkánským zemím, tedy Rumunsku, Srbsku a Černé Hoře, ve kterých měla být ukončena okupace a také v souvislosti s Osmanskou říší, jejímž netureckým národům je dána možnost nezávislého vývoje, a v neposlední řadě je pozornost věnována vzniku nezávislého polského státu. Za velmi důležitý považují bod číslo šest, jenž se týká koloniálních území, protože princip sebeurčení je dle Wilsona univerzální, což v následujících letech byl důležitý předpoklad pro vznik velkého množství afrických a asijských států.¹⁴² Od zohlednění těchto bodů si Wilson sliboval vyřešení mnoha konfliktních situací, které přetrvávaly nebo mohly nastat v budoucnu. Týkal se jak vnitřní dimenze, pro kterou je důležitý vztah mezi demokraticky zvolenou vládou a obyvateli daného státu, čímž daný režim získával legitimitu, tak i vnější dimenze, jež byla soustředěna především na charakter mnohonárodnostních impérií, ve kterých se objevovaly desintegrační tendence.¹⁴³

¹⁴¹ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. s. 177-179. ISBN 904111890X.

¹⁴² President Woodrow Wilson's Fourteen Points. <http://avalon.law.yale.edu> [online]. New Haven: Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp

¹⁴³ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. s. 183. ISBN 904111890X.

V tomto období se současně o právo na sebeurčení zajímala další pro dějiny důležitá osobnost, a to Vladimír Iljič Lenin. Lenin prosazoval sebeurčení jako určité právo utlačovaných národů na separaci od mateřského státu, čili na vytvoření nezávislého státu. Stejně jako u Wilsona je tedy formulována jako právo kolektivní. Nicméně zatímco Wilson byl idealistou smýšlejícím o celosvětovém míru, tak Lenin toto právo využíval dle svých potřeb, v první řadě pro získání podpory menšin v Rusku či oslabení koloniálních mocností a jejich územních nároků. Podle Raiče tedy Lenin spíše využíval koncept sebeurčení k politickým účelům a vlastním zájmům, nicméně neměl by být opomíjen.¹⁴⁴ V meziválečném období byl vytvořen projekt Společenství národů, avšak v této organizaci navzdory předpokladům, že bude právo na sebeurčení ukotveno smluvně, byl nakonec upřednostněn princip teritoriální integrity členů společenství. Některé Wilsonovi myšlenky byly zmíněny v článku 22, avšak reálně byly v ústraní.¹⁴⁵

Po druhé světové válce, konkrétně 26. června 1945 v San Franciscu, byl princip sebeurčení národů ukotven v Chartě OSN, tedy v prvním článku a druhém odstavci, jehož obsah se týká rozvíjení přátelských vztahů mezi jednotlivými národy. Tyto přátelské vztahy, jež mají být základem světového míru jsou založeny na rovnocenném vztahu.¹⁴⁶ V souvislosti s procesem dekolonizace byla v roce 1960 schválena rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 1514 o udělování nezávislosti koloniálním územím a jejím obyvatelům. Zejména druhý článek této rezoluce zmiňuje právo všech lidí na sebeurčení, tedy právo na svobodné zvolení jejich politického statusu a uskutečnění ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje.¹⁴⁷ I přes snahu OSN, které odepírání práva na sebeurčení označovalo jako potlačování základních lidských práv a problém v mezinárodních vztazích, se některé státy tomuto principu plně nepodřídily, například Portugalsko či Jihoafrická republika. V důsledku těchto skutečností se Valné shromáždění OSN usneslo na rezoluci číslo 2105. Zmíněné státy byly kritizovány a v článku deset Valné shromáždění potvrdilo skutečnost, že snaha o osvobození od koloniální nadvlády je zcela legitimní, zároveň vyzvalo členy k materiální i morální pomoci těmto

¹⁴⁴ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. s. 185 a 188. ISBN 904111890X.

¹⁴⁵ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. s. 194-195. ISBN 904111890X.

¹⁴⁶ Organizace spojených národů. Charta OSN. Čl. 1, Odst. 2. [online]. San Francisco: 1945, český překlad. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

¹⁴⁷ U.N. General Assembly, 15th sess. *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. 14. Prosince 1960 (A/RES/1514(XV)). In: Resolutions Adopted by the General Assembly During Its 15th Session, 20. září-20. Prosince 1960, p. 66-67. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/15/ares15.htm>>.

snahám.¹⁴⁸ V Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a také v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966 je zmíněno právo všech národů na sebeurčení. Konkrétní znění je následující: „*Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*“¹⁴⁹ Důležitost tohoto principu sebeurčení zdůrazňuje, že tento text je v obou paktech v prvním článku první části. Za povšimnutí také stojí, že se nemluví pouze o právu koloniálních národů, nicméně o právu všech národů. Obsáhlejším textem věnujícím se principu sebeurčení je článek 5, tedy Zásada rovných práv a sebeurčení národů v Deklaraci zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy z roku 1970. Tato deklarace byla součástí rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 2625 a věnuje se právu na sebeurčení v několika ohledech. V první řadě dbá na právo všech národů na vlastní sebeurčení a rozhodování o své politické, hospodářské, společenské a kulturní budoucnosti bez vměšování se vnějších aktérů. Tyto snahy mají být podporovány a respektovány všemi členy. Tyto principy jsou zmíněny ze dvou důvodů, konkrétně mají být nápomocné pro vytváření a udržování přátelských vztahů mezi státy a také při osamotňování koloniálních území.¹⁵⁰ Tato zásada taktéž vymezuje způsoby výkonu práva na sebeurčení, ať je to již vytvoření nezávislého státu, volného sdružení či spojení s nezávislým státem nebo deklarování jiného politického statutu na základě výběru daného národa. V závěru tohoto textu je však zmíněno, že toto právo není určeno k narušování územní celistvosti a politické jednoty. Tímto odstavcem se na jedné straně snaží chránit již vzniklé nezávislé státy, tedy přesněji ty dodržující principy sebeurčení či základních lidských práv, avšak tímto odstavcem vzniká rozpor mezi právem na sebeurčení a principem územní nedělitelnosti.¹⁵¹ Stejný konflikt pozoruje také v Helsinském závěrečném aktu z roku 1975. Také v tomto případě koliduje princip územní celistvosti a nedělitelnosti hranic v člancích tři a čtyři s právem na sebeurčení v článku osm.¹⁵²

¹⁴⁸ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 63. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

¹⁴⁹ Organizace spojených národů. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. [online]. New York: UN, 19. 12. 1966, český překlad. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit_.prava_.pdf

Organizace spojených národů. *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. [online]. New York: UN, 19. 12. 1966, český překlad. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>

¹⁵⁰ ONDŘEJ, Jan a MIROSLAV POTOČNÝ. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. s. 6. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-330-1.

¹⁵¹ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 63. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

¹⁵² SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 63. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

Dlouhodobě je vedená diskuze o tom, kdo je nositelem práva na sebeurčení. Jeden z výkladů toto právo přisuzuje pouze koloniálním národům, což ovšem vzhledem k výše uvedeným příkladům není zjevné. Navíc někteří autoři vycházejí z toho, že právo na sebeurčení není dáno pouze smluvním základem, nýbrž představuje takzvané kogentní právo, tedy právo, od kterého není možno se odchýlit.¹⁵³ Pokud by se vzal v potaz dekolonizační proces, tak je zjevné, že ten se řídil hranicemi vymezenými koloniálními mocnostmi, nikoliv etnickými, jazykovými či jinými kulturními vazbami. V tomto ohledu bylo nositelem práva na sebeurčení výhradně celé obyvatelstvo koloniálního státu. Vznik České republiky a Slovenské republiky v roce 1993 je ovšem příkladem, kdy byl nositelem práva na sebeurčení národ sdílející objektivní či subjektivní faktory. Je tedy patrné, že výklad práva na sebeurčení se liší v jednotlivých případech, ale není to právo výhradně určené koloniálním územím.¹⁵⁴

1.4.2. Secesionismus a separatismus

Pojmy secese a separace, respektive procesy takto označované, mohou nabývat různých variací v závislosti na daném autorovi. Jelikož budou zmíněny také v této práci, považuji za vhodné upřesnit, v jakém kontextu budou dané pojmy používány. Počátky intenzivního výzkumu této problematiky jsou spojeny s rozmachem zkoumání nacionalismu, jinak řečeno týká se to druhé poloviny dvacátého století. Po teoretickém ukotvení základních pojmů, které je dodnes problematické, byla pozornost upírána zprvu na vznik, zákonitost a průběh procesu odtržení a poté se přesunula diskuze spíše do morální sféry, potažmo k debatě o právu na secesi. Stěžejní postavou při zkoumání této problematiky je Allen Buchanan, z jehož práce bude tato část nejvíce vycházet, ale zmínění budou samozřejmě také jiní autoři. V první řadě ovšem považuji za nezbytné rozlišit pojmy „secesionismus“ a „separatismus“. Již bylo naznačeno, že v odborné literatuře lze nalézt různé přístupy a řešení. Někteří autoři jako L. Brilmayer či R. Young mezi těmito termíny nerozlišují a často je zaměňují, jiní autoři jako H. Beran či A. Smith je přímo identifikují. Nicméně vzhledem k přehlednosti upřednostním v této práci striktní rozdělení po vzoru A. Buchanana, J. Wooda, M. Hechtera či P. Rosůlka. Tito autoři jako „separatismus“ označují proces, při kterém politická hnutí usilují o regionální či lokální autonomii vůči centru, avšak při uchování původních státních hranic,

¹⁵³ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 64. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

¹⁵⁴ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 64. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

někdy se dá setkat s označením „vnitřní secese“. Pojem „secesionismus“ je spojen s případy kompletního odtržení určité teritoriální jednotky za účelem vytvoření nezávislého státu.¹⁵⁵

O secesi, která v kontextu této práce bude chápána jako snaha subnacionální jednotky, ohraničené určitým teritoriem a sdružené nejčastěji v nějakém politickém uskupení, o vytvoření vlastního nezávislého státu je motivována diverzitou v některé ze stěžejních oblastí. Rozmanitost se může týkat například etnické či kulturní rozlišnosti, která je nevhodně řešena centrální vládou. Ekonomické motivy jsou nejčastěji spojeny s přístupem ke zdrojům, jejich redistribucí či modernizací. V neposlední řadě lze pozorovat politické motivy spjaté se špatným vykonáváním státní správy ze strany centrální vlády a přehlížením problémů určité oblasti.¹⁵⁶

Přístupy k takzvanému právu na secesi jsou velmi rozmanité. V první řadě se dá setkat s přísně anti-secesionistickým přístupem upřednostňujícím princip územní celistvosti, přístupem schvalujícím secesi dle určitých podmínek a také balancujícím postojem přihlížejícím k okolnostem.¹⁵⁷ Vedle těchto rozlišných perspektiv bych však primárně použil dělení teorií použité v práci již zmíněného Allena Buchanana. Tento autor přihlíží k etické otázce přípustnosti a ospravedlnitelnosti secese, jak ze strany odtrhávající se skupiny, tak z pohledu mezinárodního práva. První skupinu teorií nazývá *Remedial Right Only Theories* (RROT), které jsou ve své typické podobě méně liberální kategorií, neboť akty jakým je odtržení určitého teritoria od původního státu a vytvoření nového nezávislého státu by mělo být možné ospravedlnit silnými argumenty. Ve své základní podstatě vychází z Johna Locka a je podobné právu na revoluci, tedy právo přípustné při porušování základních lidských práv.¹⁵⁸ Teorie patřící do této skupiny pracují s názorem, že secese je přípustná u skupiny obyvatel, která je ze strany státu vystavena seriózním nespravedlnostem a křivdám. Mezi tyto závažné prohřešky je řazeno například ohrožování životů obyvatel určité skupiny, páchání násilností vůči obyvatelům dané skupiny, upírání základních lidských práv, ale také jejich znevýhodňování v různých společenských a sociálních procesech. Secese je přípustná také v případě násilného zabránění území do té doby nezávislého státu jiným státním celkem a za speciálních podmínek, které předpokládají souhlas se secesí původního státu či zakotvení této

¹⁵⁵ ROSŮLEK, Přemysl. *Politický secesionismus & etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici*. Brno: Barrister & Principal, 2014. s. 28. ISBN 978-80-7485-037-0.

¹⁵⁶ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. Canadian Journal of Political Science/ Revue canadienne de science politique. No. 1. s. 111-119. 1981. <https://doi.org/10.1017/s000842390003537x>

¹⁵⁷ LEHNING, Percy B. *Theories of Secession*. London: Routledge, s. 1-3. 1998. ISBN 0203981286.

¹⁵⁸ BUCHANAN, Allen. *Theories of Secession*. Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1, s. 35. 1997.

možnosti v legislativě daného státu.¹⁵⁹ Druhou skupinou teorií jsou *Primary Right Theories* (PRT), které se dále dělí do dvou podskupin, tedy na *Ascriptive Theories* a *Associative Theories*. První podskupina tedy, *Ascriptive Theories*, přisuzuje právo na secesi i skupinám, jež nejsou vystaveny nespravedlností, avšak její jednotlivci jsou členy jednoho národa. Cílí tedy především na kulturní, etnickou, jazykovou a historicky propojenou skupinu obyvatel, která má ze své podstaty právo na vlastní stát. Zde lze narazit na problematiku vymezení národa, která byla již zmíněna v první části této práce. Mezi zastánce tohoto přístupu jsou řazeni například Avishai Margalit a Joseph Raz.¹⁶⁰ *Associative Theories* nepřisuzují důležitost etnickým či kulturním charakteristikám, ani páchání nespravedlností. V této kategorii je zdůrazněna svobodná politická volba většinové části obyvatelstva dané oblasti, která má společný cíl, a to konkrétně vytvoření vlastního nezávislého státu.¹⁶¹ Harry Beran představuje jedno z nejvíce liberálních pojetí práva na secesi, které je založené na principech individualismu, suverenity lidu a majoritního rozhodování. Požadavek ospravedlnění secese na některém z morálních principů považuje za odporující zmíněným principům, a proto by měla být secese dovolena jakékoliv skupině, jež byla schopna vyvinout dostatečně silně organizované hnutí s většinovou podporou.¹⁶² Nicméně Beran také sepsal několik důvodů, respektive situací, ve kterých je přípustné zamítnutí snah secesionistického hnutí. Řadí mezi ně například vytvoření enklávy, nedostatečný počet příslušníků nového státního celku, tak aby jež by nebyli schopni zajistit správné fungování státu, důležitost teritoria z ekonomického, kulturního či vojenského hlediska pro stát či nepřipravenost potenciálního státu poskytnout svým menšinám právo na secesi.¹⁶³

¹⁵⁹ BUCHANAN, Allen. *Theories of Secession*. Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1, s. 36-37. 1997.

¹⁶⁰ BUCHANAN, Allen. *Theories of Secession*. Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1, s. 38. 1997.

¹⁶¹ BUCHANAN, Allen. *Theories of Secession*. Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1, s. 38-39. 1997.

¹⁶² BERAN, Harry. *A Liberal Theory of Secession*. *Political Studies*. 1984, 32(1), s. 28. DOI: 10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x. ISSN 0032-3217.

¹⁶³ BERAN, Harry. *A Liberal Theory of Secession*. *Political Studies*. 1984, 32(1), s. 30. DOI: 10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x. ISSN 0032-3217.

1.5. Stát

V závěru této teoretické části jsem se rozhodl v krátkosti věnovat vymezení státu. Vnímání státu, jakožto základní teritoriální jednotky, se během historie odlišovalo v prostoru i v čase. Koncept suverenity, který je neodmyslitelně spjatý se státem, je znám již několik století, nicméně dlouho dobu byl jediným suverénem panovník. Podpisem Vestfálského míru dochází k jednomu z důležitých milníků, neboť vzniká na evropském kontinentě prostředí, ve kterém fungují a komunikují územně suverénní a rovnocenné státy. Podstatným dokumentem přesunujícím suverenitu od panovníka na lid je Deklarace práv člověka a občana z roku 1789.¹⁶⁴ Nicméně tyto události se týkají především Evropy. Mimo Evropu se státnost vyvíjela dlouho dobu zcela odlišným způsobem, a ačkoliv byla většina světa ovlivněna evropskými kolonizátory, tak lze pozorovat určité odlišnosti i v dnešní době. Jedním ze zcela zásadních rozdílů je rozlišný přístup státních elit ke kontrole teritoria daného státu. Pro evropské státy je typická strategická důležitost celého vlastního území, zatímco v některých případech afrických, asijských potažmo jihoamerických států se dá pozorovat rezignace na kontrolu těžko dostupných teritorií, ve kterých často působí povstalecké skupiny. Tyto státy upřednostňují důraz na kontrolu obyvatelstva a klíčových oblastí.¹⁶⁵ Svou roli v této problematice sehrává politická geografie daných států, respektive nepříznivé podmínky, mezi něž se řadí rozlehlost území, především v kombinaci s těžko dostupnými periferními oblastmi a nekompletní infrastrukturou. Takové oblasti jsou v nejednom případě využívány povstaleckými skupinami revoltujícími proti státní moci, což může vyústit ve vážné problémy pro daný stát či vedou k jeho rozpadu.¹⁶⁶

Definování státu je do značné míry interdisciplinární a existuje zde nespočet přístupů napříč vědeckou obcí. Mezi sociology a politology je častým motivem definicí fungování politické moci. Jedním z nejčastěji citovaných autorů je Max Weber, který definuje stát jako „*lidské společenství které (úspěšně) vykonává monopol legitimního užití fyzické moci uvnitř daného území.*“¹⁶⁷ Zdůraznil bych však především politicko-geografický přístup zastoupený dílem Michaela Iry Glassnera, který zohledňuje dva typy atributů, tedy geografické a politické. Geografické atributy státu zahrnují určitý požadavek na racionální přístup k jejich

¹⁶⁴ RIEGL, Martin. Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada, 2013. s. 13. Politologie. ISBN 9788024741116.

¹⁶⁵ RIEGL, Martin. Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada, 2013. s. 14. Politologie. ISBN 9788024741116.

¹⁶⁶ RIEGL, Martin. Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada, 2013. s. 95. Politologie. ISBN 9788024741116.

¹⁶⁷ RIEGL, Martin. Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada, 2013. s. 16. Politologie. ISBN 9788024741116.

zkoumání, neboť například v případě sporných státních hranic se nadále hovoří o přítomnosti státu. Právě státní hranice a území, tedy prostor zemského povrchu, je jeden ze stěžejních vlastností státu. Dalším takovým prvkem je trvalé osídlení tohoto území obyvatelstvem, bez něhož by dané území nemohlo být nazýváno státem. Přítomnost politické organizace, čili vlády zajišťující lidu administrativní systém, funkční ekonomické prvky jako vydávání měny do oběhu či regulace zahraničního obchodu a oběhový systém, ve smyslu cirkulace zboží či obyvatel mezi oblastmi, jsou specifické prvky Glassnerovy definice. Mezi politické atributy, které při stanovování statusu daného území považuje za stěžejní, řadí vnitřní suverenitu, jakožto výraz nezávislosti na vnějších jevech a také mezinárodní uznání majoritní, avšak blíže nespécifikované části již existujících nezávislých a uznaných států.¹⁶⁸ Někteří autoři jako Gerard Kreijen odkazují na Úmluvu z Montevidea o právech a povinnostech států z roku 1933, která se zmiňuje o čtyřech základních definujících prvcích státu. Mezi ně se řadí teritorium a permanentní přítomnost obyvatelstva, ale také funkční vláda a mezinárodní uznání (schopnost navazovat vztahy s jinými existujícími státy).¹⁶⁹

Závěrem zmíním přístup mezinárodního práva, tak jak je popsán v díle Haralda C. Scheua. Suverénní státy jsou definovány dle existence tří základních atributů, mezi něž je řazeno území, obyvatelstvo a státní moc.¹⁷⁰ Teritoriální složka státu je zpravidla vymezena a určena hranicemi, které jsou nastaveny dle mezinárodních smluv. Přítomnost obyvatelstva, nad nímž je vykonávána suverénní moc a podléhá bez výjimek jurisdikci státu, je nezbytným prvkem existence státu. Státní občanství je poté výslednou formulací vztahu mezi obyvatelstvem a státem.¹⁷¹ Existence suverénní státní moci je posledním konstitutivním prvkem, který zohledňuje především absenci jiné nadřazené moci, která by ovlivňovala stát ve vnitřních či vnějších záležitostech. Státy tak mají právo nezávislého rozhodování o svém zřízení, svobodně disponuje jak právy rozhodovat o svých záležitostech, tak například nerostnými zdroji, avšak zároveň nesmí omezovat práva jiného státu a je zavázán dodržovat obecné mezinárodní právo.¹⁷²

¹⁶⁸ RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada, 2013. s. 17. Politologie. ISBN 9788024741116.

¹⁶⁹ Convention on Rights and Duties of States. Dec. 26, 1933. 49 Stat. 3097, 165 L.N.T.S. 9, 3 Bevans 145. Dostupné z: <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897> [cit. 2016-1-24].

¹⁷⁰ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 67. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

¹⁷¹ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010. s. 75. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.

¹⁷² ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. s. 14-15. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-330-1.

2. Případové studie

Termínu „národ bez státu“ se ve svých dílech pravidelně věnuje například španělská autorka Montserrat Guibernau. Samotné označení je všeříkající, výzkum je zaměřen na národy/etnické skupiny, typicky spojené mimo jiné některými kulturními vlastnostmi, historií či vazbou k území patřící do jednoho či více států, které obývají a v daném státu tvoří menšinu. Statut této skupiny obyvatel je často závislý na přístupu centra k uznání vnitřních odlišností, ale také na vlastní identifikaci dané skupiny. Mezi nejznámější případy takových národů patří Katalánci, Baskové, Skotové, Vlámové, Kurdové či Quebečané. Jejich populace jsou případ od případu velmi rozličné, neboť mohou seskupovat tisíce, ale také desítky milionů obyvatel. Mezi největší národy bez státu patří Bihárci, Pandžábcí, Maráthové, Telugové či Tamilové. Velikost národa může hrát při získávání vlastního státu velmi důležitou roli. Baar ve své knize hovoří o minimální efektivní velikosti národů pro vytvoření nového státu, která dle jeho názoru byla dlouho dobu stanovena na hranici okolo pěti milionů obyvatel, neboť dostatečný počet obyvatel národa v kombinaci s absencí vlastního státu může být v mnoha zemích do budoucna zdrojem secesionistických tendencí. V posledních letech však pozoruje tendenci, která posouvá minimální hranici spíše k třem milionům obyvatel, nicméně snahy národů s nižším počtem příslušníků byly právě v důsledku jejich nepočtenosti potlačeny. Samozřejmě existují výjimečné případy se specifickými historickými či geografickými podmínkami. V této práci bude však zohledněna vyšší, tedy pěti milionová hranice, a to z důvodu vyšší potenciální šance na prosazení svých požadavků. Druhým kritériem pro výběr jednotlivých případů je existence parlamentní instituce, což odkazuje na Breuillyho teorii o důležitosti těchto orgánů pro udržení národní identity.¹⁷³

Ovšem zpět k dílu Guibernau, která výskyt národů bez států přičítá procesům spojeným s globalizací a národními státy. Příkladem může být selhání národních států v procesu asimilace etnik, u kterých se následně objevují nacionalistické tendence. Jednotlivé národy bez států jsou velmi odlišné v míře integrace, požadavků a prosazování své identity, nicméně společným znakem je výskyt sociopolitických hnutí, snaha o rozvoj své kultury, jazyka a určitá míra reprezentace. Také Guibernau zohledňuje počet příslušníků hlásících se k národu, což může sloužit jako určité měřítko síly, neboť masivní hnutí získávají více pozornosti a v demokratickém prostředí jsou požadavky takové skupiny obtížně

¹⁷³ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. s. 71. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

zpochybnitelné či přehlédnutelné.¹⁷⁴ Jednou z hlavních výzev národa bez státu je dosažení uznání jejich svébytnosti, a to jak uvnitř států, tak na mezinárodní úrovni. Nacionální hnutí se často potýkají s nezájmem či resistencí vůči snahám o udělení autonomie v důsledku udržování vnitřní jednoty a legitimacy moci, což může přispívat k jejich radikalizaci a příklonu k secesionismu. Nárůst nespokojenosti je závislý na politické a ekonomické situaci, přístupu ke zdrojům či postoji státu k dané kultuře. Především potírání kulturních odlišností a neuspokojení ekonomických potřeb bývá spouštěčem hnutí usilujících o změnu situace.¹⁷⁵ Guibernau ve svém díle předpokládá vzestup národů bez států na základě zvyšování důležitosti nadnárodních a nevládních organizací dbajících na dodržování lidských práv a potírání nespravedlností. Jak již bylo naznačeno, svou úlohu sehrála také globalizace, jež svou podstatou podkopala snahy národních států o vytvoření homogenní společnosti.

Vedle secese, která se zdá být tou nejkrajnější možností, ovšem ze své podstaty nesrovnatelnou s autonomním statutem či jinými řešeními, mohou snahy národů bez států vyústit v několik možných scénářů, které závisí jednak na centrálních elitách, tak na snaze národů prosadit svou identitu. Kulturní uznání je považováno za *soft* přístup, který je vhodný v situaci slabého povědomí jednotlivých minorit, které nevyvíjí příliš úsilí, ať již z důvodu úspěšné asimilace, historických zkušeností či náhodných okolností, jako například masová emigrace obyvatel regionu za zaměstnáním. Nepředpokládá výraznou míru decentralizace, potažmo žádnou, avšak zahrnuje ochranu jazyka či kulturních prvků a v některých případech vzniká institut nevoleného zástupce regionu se specifickými pravomocemi.¹⁷⁶ Stát tedy zůstává unitárním, stejně jako v dalším možném scénáři, což je přidělení určitého stupně autonomie, ať již všem či pouze některým regionům. Tento koncept odkazuje na delegování některých pravomocí na nižší úroveň, avšak s uchováním silné centrální vlády, čímž vznikají takzvané regionální státy.¹⁷⁷ Hlavním motivem je prohloubení demokratického rozhodování, zvýšení efektivity a předpoklad zvýšení legitimacy státu. Tato koncepce vyžaduje změnu ústavního pořádku pro přesnou specifikaci míry autonomie.¹⁷⁸ Federace se vyznačuje rozdělením pravomocí mezi centrální a regionální vlády, které disponují vysokou mírou

¹⁷⁴ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 17-18. ISBN 0-7456-1800-6.

¹⁷⁵ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 25-26 a 33. ISBN 0-7456-1800-6.

¹⁷⁶ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 35-36. ISBN 0-7456-1800-6.

¹⁷⁷ Regionálním státům se věnuje například: GLASSNER, Martin Ira. *Political geography*. 2nd ed. New York: J. Wiley, c1996. ISBN 0471114960. Regionální státy jsou unitárními státy, které prošly určitým stupněm decentralizace, jež přenáší pravomoci na regiony.

¹⁷⁸ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 37-38. ISBN 0-7456-1800-6.

autonomie a tato decentralizace je vyřešená ústavou. Federace se mohou ukázat jako vhodný nástroj pro ochranu menšin, nicméně je zde také riziko vzniku napětí mezi členy federace, které může vyústit v rozpad státu. (tedy v případě teritoriálně rozdělených etnických skupin, viz Belgie)¹⁷⁹ Stát a jeho elity však mohou zvolit zcela jinou strategii a odmítat existenci jakékoliv kulturní, historické či jazykové jedinečnosti uvnitř státu. Prosazována je pouze jedna kultura a jeden jazyk, při čemž odlišnosti jsou označeny pouze jako pozůstatky historie či folklor. Ještě krajnějším řešením jsou represe, při nichž je zakázáno používání jazyka, jeho výuka, symbolika a může docházet až k eliminaci členů odlišného národa.¹⁸⁰

¹⁷⁹ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 50-52. ISBN 0-7456-1800-6.

¹⁸⁰ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 60. ISBN 0-7456-1800-6.

2.1. Andalusané

2.1.1. Historie

Oblast Andalusie je velmi dlouho osídlená, je tomu již od pravěku. Například v jeskyni Piñar archeologové objevili pozůstatky po neandertálcích, a v dalších obdobích jako mezolit či neolit byla Andalusie domovem takzvané Almerijské kultury. Ze starověkých národů zde sídlili Fénicičané, Kartaginci, Řekové i Římané, za nichž se na území šířilo křesťanství a v neposlední řadě také germánské kmeny Vandalů a Vizigótů. Vizigótské králové byli jedni z aktérů důležitého milníku pro celý Iberský poloostrov, neboť zástupci tohoto národa byli poraženi v roce 711 v bitvě u Guadalete vojskem damašského chalífy al-Walída I., přičemž během několika mála let byl muslimy ovládnut téměř celý poloostrov. Politická závislost oblasti tak připadala Damašku a Umajjovské dynastii. Je však důležité zmínit, že to neznamenovalo arabizaci ve smyslu etnické příslušnosti. Drtivou většinu obyvatel tvořili Hispánci, kteří ovšem ve většině případů dobrovolně konvertovali k Islámu (muladíové), což jim přineslo například výhodu neplacení daní, naproti křesťanům (mozárabové), kterým tato povinnost zůstala.¹⁸¹ Většina „Španělů“ vyznávala ortodoxní podobu islámu a z počátku byly vztahy s křesťany i židovskou diasporou poklidné. Andalusie se stala centrem obrovského kulturního a především vědeckého rozvoje (matematika, chirurgie, astronomie), který se v budoucích stoletích stal základním kamenem pro badatele široké oblasti oborů. Vzhledem k dobře fungujícímu hospodářství a prosperujícímu obchodu vzrůstala města jako Almería, Málaga, Granada a především hlavní město emirátu, které pojímalo okolo sto tisíc obyvatel, tedy Córdoba.¹⁸² V tomto „zlatém“ období byl například přebudovaný kostel sv. Vincence na velkou mešitu (*Mezquita de Córdoba*), ale rozvíjeno bylo zemědělství i řemesla jako hedvábnictví, barvířství či zlatnictví.

Důležité je upozornit na fakt, že na území emirátu, respektive od roku 929 chalífátu, probíhalo velké množství revolt a odbojů, a to především v jeho severní části, která nebyla často pod kontrolou vládců a vytvářela nárazníkové pásmo chránící křesťanské panovníky. Sjednocenou říši s pevnou vládou vytvořil Abdurrahmán II. po poražení většiny povstalců. S příchodem 11. století zanikl umajjovský chalífát, který byl nahrazen jednotlivými taifskými královstvími. V této době také lze pozorovat posilování a modernizování křesťanských království, což vyvolalo počátek křesťansko-muslimské nevráživosti a taktéž byla započata

¹⁸¹ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 66-67 a 95. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

¹⁸² UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 73-74. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

reconquista. Jednotlivá taifská království byla sjednocena pod Almoravidy na přelomu 11. a 12. století, což s sebou neslo opětovný rozvoj oblasti, ale také zpřísnění náboženského života, jež pocítila židovská diaspora, která začala být perzekuována. Křesťanská království začala mít postupně převahu a se dá říct, že v 13. století byla *reconquista* v podstatě završena. Města jako Sevilla či Córdoba byly v rukou křesťanů, až na přeživší granadský emirát, který byl dobyt v roce 1492.¹⁸³

Oblast Andalusie byla po poražení muslimů, kteří byli ve velkém množství vyhnáni, znovu osidlována podporovateli *reconquisty*. Prosperujícími odvětvími se stal chov dobytka a pěstování olivovníků a vinné révy. Andalusie však svůj další „zlatý“ věk zažila především díky obchodu, který plynul z objevení Ameriky. Málaga a Almería se staly důležitými obchodními centry, avšak nejvíce prosperovala Sevilla, která se stala centrem zámořského obchodu.¹⁸⁴ S nástupem inkvizice byli z oblasti vyháněni Židé i Moriskové (zůstavší muslimové), což byla velmi produktivní část obyvatelstva. 17. století se již neslo v období úpadku, mnoho obyvatel Andalusie emigrovalo do amerických kolonií, což s sebou přineslo také velké ovlivnění podoby španělštiny v těchto oblastech, která má v mnohém více podobností s andaluským dialektem, než s kastilštinou. Důsledkem mnoha válek strádalo celé Španělsko a v Andalusii se objevovaly dokonce separatistické tendence.¹⁸⁵ Během „Slavné revoluce“ v roce 1868 byla Andalusie baštou federalistů, což se projevilo i v ústavě připravované za první španělské republiky (1873-1874), kdy se počítalo s vytvořením států Horní a Dolní Andalusie, nicméně vzhledem k restauraci monarchie nebyla tato ústava uvedena v platnost. Po úpadku španělského koloniálního impéria přišla Andalusie o svůj nejdůležitější zdroj příjmů, jímž byl obchod, což vzhledem k neúspěchu industrializace této oblasti vyvolalo vzestup anarchosyndikalismu. Poměrná chudoba je však andaluským problémem dodnes.¹⁸⁶ Situaci nezměnila ani diktatura andaluského rodáka Prima de Rivery, který se oblasti snažil pomoci, a naopak Francovy jednotky započaly své dobývání také na jihu Pyrenejského poloostrova, což odnesla velká andaluská města. Ani v tomto období však nedošlo k modernizaci území, a i po demokratické tranzici a získání autonomního statutu zůstala Andalusie jedním z nejchudších regionů Španělska.

¹⁸³ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 242-244. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

¹⁸⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 253-255. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

¹⁸⁵ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 524. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

¹⁸⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 1044. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

2.1.2. Vybrané geografické a socioekonomické ukazatele

Území, které v dnešní době náleží andaluskému autonomnímu společenství, zaujímalo specifickou úlohu nejen v evropské, ale také v africké a americké historii. S rozlohou činící téměř osmdesát osm tisíc čtverečních kilometrů se řadí na druhé místo mezi španělskými regiony a zaujímá téměř sedmnáct procent Španělska. Vnitřní dělení vymezuje osm provincií, konkrétně to jsou Almería, Cádiz, Córdoba, Granada, Huelva, Jaén, Málaga a Sevilla, což jsou také největší andaluská města. Vlajka autonomního společenství je tvořena dvěma zelenými horizontálními pruhy, mezi nimiž je bílý pruh. V některých případech se lze setkat s přítomností znaku, na němž je přítomen bájný řecký hrdina Heracles s typickými atributy stojící mezi sloupy. Vlajky jednotlivých provincií nevyužívají určité regionální symboly ve svých vlajkách, tak jako tomu je například v katalánském případě. Andalusie se vyznačuje velmi členitým terénem, ve kterém se také nachází pohoří Sierra Nevada s nejvyšším bodem Španělska, horou Mulhacén (3478 m. n. m.). Podnebí je převážně teplé s nízkým objemem srážek, avšak objevují se období přivalových dešťů.¹⁸⁷ Počet obyvatel se pohybuje kolem 8,4 milionů (osmnáct procent španělské populace), což z Andalusie činí nejlidnatější autonomní společenství, jehož hustota zalidnění je na pro Španělsko v průměrné hodnotě, tedy 96 obyvatel na kilometr čtvereční. Andalusané tvoří až devadesát procentní většinu, která je doplněná o jiné španělské národy, ale také poměrně početnou skupinu takzvaných *gitanos* (Romové). Vzhledem k výskytu několika měst, která jsou obývaná více jako stem tisíc obyvatel, lze říct, že se v regionu vyskytuje více center, ovšem s určitou dominancí Sevilly. Většina obyvatel používá andaluskou španělštinu, která je odlišná v gramatických, lexikálních i fonetických aspektech, nicméně je považována spíše za dialekt. Je zde určitý rozpor mezi vysokým (východním) andalusismem a západním andalusismem. Západní andalusismus je tvořen kolem sevillského centra, což vyvolává v jiných částech pocit, že jejich kulturní tradice a specifika musely ustoupit.¹⁸⁸

Ačkoliv andaluský hrubý domácí produkt (HDP) je třetím největším v celém Španělsku, tak při přepočtu HDP na obyvatele se Andalusie pravidelně řadí mezi nejchudší autonomní společenství, i přes to, že do nástupu ekonomické krize se situace v regionu zlepšovala. Problémem, se kterým se andaluská ekonomika dlouho potýká, je historické zanedbávání regionu a nízká míra industrializace. Andalusii je možné rozdělit na tři regiony, a

¹⁸⁷ OECD. *Higher Education in Regional and City Development: Andalusia, Spain 2010*. OECD Publishing. 2010. s. 45. ISBN. 978-92-64-008899-3. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264088993-en>

¹⁸⁸ OECD. *Higher Education in Regional and City Development: Andalusia, Spain 2010*. OECD Publishing. 2010. s. 48. ISBN. 978-92-64-008899-3. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264088993-en>

to přímořský, ve kterém žije velké množství obyvatel a produkuje velkou část HDP, střední - vyznačující se jak městskými, tak rurálními oblastmi v úrodných nížinách a venkovský - horský region, ve kterém žije nejméně populace a je zde poměrně vysoká míra nezaměstnanosti, což je ostatně problém celého společenství. Mnoho obyvatel je stále zaměřeno na primární sektor, především na zemědělství, z nichž je pro Andalusii typické pěstování oliv a vinné révy. Avšak i v tomto sektoru je prostor pro zlepšení, především v inovaci technologií.¹⁸⁹ Nezpracované suroviny získané v primárním sektoru jsou častým artiklem exportu. Sekundární sektor je zastoupen především zpracováváním konzumního zboží, ale také aeronautickým průmyslem, v němž je zaměstnána velká část obyvatel. Největší část HDP je vyprodukována v sektoru služeb, respektive turismem, který je přítomný v mnoha podobách (kulturní, pobytový, přírodní). Nicméně důležitost primární a terciární sféry v ekonomice Andalusie je důvodem, proč byl tento region velmi citlivě zasažen ekonomickou krizí. Infrastruktura je i přes komplikovaný terén na dobré úrovni, s kvalitním propojením jednotlivých center. Nacházejí se zde důležité přístavy – Algeciras či Málaga, a také mezinárodní letiště ve městech Málaga, Almería, Sevilla, Murcia, Alicante a další.¹⁹⁰

2.1.3. Národní identita

Andaluská národní identita čerpá ze specifických historických a ekonomických podmínek, jež v tomto regionu panují. Historická paměť tohoto národa čerpá již ze starověkých a středověkých útvarů, které jsou v mnoha dílech označovány jako slavné etapy Andalusie, což se ovšem postupným zaostáváním regionu změnilo. Jazyková složka identity je přítomná, ačkoliv andalusština není označována jako samostatný jazyk, nýbrž jako dialekt kastilské španělštiny.¹⁹¹ Historicky se však tento jazyk stal typickým pro území Andalusie a v jiných španělských oblastech vůči němu dlouho přetrvávaly negativní postoje. Toto soupeření mezi kastilskou španělštinou, která byla v patnáctém století standardizována a prosazována jako centrální jazyk, lze vysledovat až do konce dvacátého století. Typickými byly konflikty mezi andaluskými a kastilskými či jinými autory, jako například Antonia de Nebrija a Juana de Valdése či Diega Terrero a Teodoro Cuesta.¹⁹² Také v jiných uměleckých

¹⁸⁹ OECD. *Higher Education in Regional and City Development: Andalusia, Spain 2010*. OECD Publishing. 2010. s. 44. ISBN. 978-92-64-008899-3. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264088993-en>

¹⁹⁰ OECD. *Higher Education in Regional and City Development: Andalusia, Spain 2010*. OECD Publishing. 2010. s. 46. ISBN. 978-92-64-008899-3. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264088993-en>

¹⁹¹ APAYDIN, Marina. Development of the Andalusian Group Identity. *Revista de Estudios Andaluces* [online]. 2014. s. 85. [cit. 2017-02-26]. DOI: <http://dx.doi.org/10.12795/rea.2014.i31.04>. ISSN 2340-2776. Dostupné z: http://institucional.us.es/revistas/andaluces/31/art_4.pdf

¹⁹² TURNER, Corinne. *El Habla Andaluza: The Fight Against Negative Attitudes and the Formation of a Regional Identity*. Honors Theses. Salem State University. s. 12-13. 2010.

dílech, ať již literárních, hudebních či malířských, je vedle obhajoby jazyka vyzdvižen také vztah ke krásám země a k folkloru a tradicím.

Stěžejní období pro andaluské sebeuvědomění však přichází až na konci 19. století a jeho hlavní těžiště se datuje do prvních dvaceti let dvacátého století. Juan Acuesta rozděluje etapy andalusismu do tří etap, ačkoliv se lze setkat i s jinými děleními využívající více fází. První fáze je výhradně spjatá s počátkem národního povědomí andalusických elit v době první španělské republiky a s následnými pokračujícími snahami federalistů. Cílem andalusismu v jeho počátcích bylo svobodné postavení Andalusie v jakési federaci španělských států, což se projevilo v politickém manifestu z roku 1883, který je dnes známý jako Ústava z Antequery. Myšlenka federalismu byla silná ve všech hlavních centrech Andalusie a zřejmě nejsilněji se projevoval v Seville, ve které byl již deset let před Antequrou vydán program *Manifiesto del Cantón Andaluz*. Vedle chybějící lidové podpory se dalším problémem ukázala velká nejednotnost a soupeření jednotlivých center.¹⁹³ Druhá fáze andalusismu je spjatá jak s manifestací národní identity Andalusanů, tak s utvářením ekonomického i politického programu. Toto období je neodmyslitelně spjaté s osobou právníka, autorem díla *El Ideal Andaluz* a otcem andaluského národního hnutí, jímž byl Blas Infante. V díle *El Ideal Andaluz* věnuje pozornost jak historickým, tak socioekonomickým podmínkám, které se podílely na utváření specifického charakteru obyvatelů Andalusie. S osobou Infanteho je spojené také vytvoření národních symbolů, jimiž jsou vlajka, znak a hymna, které jsou používány dodnes. Andalusismus se díky Infanteho práci úzce sepjal s ekonomickým svérázem andaluského regionu, tedy s rurálním a zemědělským charakterem, ale také s bojem za svobodu od útlu centralismu, nikoliv však za secesi. Právě otázka ekonomických problémů regionu, který neprošel dostatečnou industrializací, je dodnes důležitým tématem, v němž je Madridu, jakožto centru Španělska, vyčítáno zanedbávání Andalusie. V tomto období se začíná poprvé mluvit o Andalusanech jako o národu na základě historické paměti a soudobého společenství obyvatel spojeného kulturními, ekonomickými a politickými ideály. Nicméně je důležité připomenout, že politické snahy zástupců andalusismu nezískávaly lidovou podporu i přes vytváření takzvaných andalusických center, které měly šířit národní povědomí.¹⁹⁴ Na shromážděních v Rondě (1918) a Cordobě (1919) byly definitivně ustanoveny politické požadavky, v mnohém čerpající z Ústavy z Antequery, a také ekonomické požadující agrární reformy, spravedlivé rozdělování finančních prostředků či snižování nezaměstnanosti. Po

¹⁹³ LACOMBA, Juan. *Cantonalismo y Federalismo en Andalucía: El Manifiesto de los Federales de Andalucía*. Revista de Estudios Regionales. 2001. s. 269-270. (59). ISSN 0213-7525.

¹⁹⁴ ALVAREZ REY, Leandro. a Encarnación, LEMUS LÓPEZ. *Historia de Andalucía contemporánea*. Huelva, Spain: Universidad de Huelva, 1998. s. 343-355. Serie Instrumenta studiorum, no. 4. ISBN 84-887-5165-6.

diktatuře Prima de Rivery se během druhé španělské republiky opět obnovila diskuze o autonomii některých regionů, mezi nimiž byla také Andalusie, na jejímž autonomním statutu se podílel také Blas Infante. Poslední krok chybějící ke schválení statutu bylo referendum, které však neproběhlo, neboť v roce 1936 vypukla občanská válka.¹⁹⁵

Autoritářský režim generála Francisca Franca Bahamonde potlačoval jakékoliv regionální národní identity a nacionalismy, tudíž i ten andalusický byl na ústupu a začal se projevovat až po uvolnění režimu v šedesátých a především sedmdesátých letech dvacátého století. Po španělském demokratickém přechodu, stvrzeném ústavou z roku 1978, musela andalusická identita čelit značné stereotypizaci její kultury a jazyka. Příkladem může být Felipe González Márquez, premiér španělské vlády mezi lety 1982-1996, který se narodil v Seville a pro svůj silný andalusický akcent byl často napadán. Dlouhodobě se používání andaluštiny považovalo jako známka nízkého vzdělání, neboť byl zachováván předsudek, že je spjatá především s venkovem. Paradoxně antagonismus, který se vytvářel v různých částech Španělska, kde se objevovaly početné skupiny andalusických emigrantů, vytvořil určitou solidaritu a pýchu Andalusanů na svou identitu.¹⁹⁶ Historicky je tak andalusismus definován jak kulturními a jazykovými specifiky, historickou pamětí, tak i vztahem k teritoriu a ekonomickou odlišností, která je zastoupena silnou úlohou primárního sektoru.

2.1.4. Administrativní a politické aspekty

Andalusie je v současnosti jedním ze sedmnácti autonomních společenství, jež jsou uznány španělskou ústavou, která byla přijata v roce 1978. Andaluské autonomní společenství bylo jedním z prvních, které získalo svůj statut, neboť si zvolilo takzvanou „rychlou“ cestu k autonomii, která byla určena pro historické oblasti, které v minulosti předložily lidovému hlasování projekt autonomie. Ačkoliv Andalusie čelila odporu španělského centra, tak začala plnit podmínky pro „rychlou“ cestu. Byl vytvořen předautonomní režim (1978), čemuž předcházely masové demonstrace na podporu autonomie napříč všemi hlavními městy provincií Andalusie. Důležitým krokem bylo souhlasné vyjádření více jak 90 % municipálních zastupitelstev pro aplikování rychlé cesty k autonomii, což byla jedna z hlavních podmínek dle ústavy, načež byla schválena první verze autonomního statutu, Carmonský. Ačkoliv v referendu o autonomii roku 1980 se nepodařilo získat absolutní podporu ve všech provinciích, konkrétně v Almerii, tak byl proces odblokován na základě

¹⁹⁵ ALVAREZ REY, Leandro. a Encarnación, LEMUS LÓPEZ. *Historia de Andalucía contemporánea*. Huelva, Spain: Universidad de Huelva, 1998. s. 355. Serie Instrumenta studiorum, no. 4. ISBN 84-887-5165-6.

¹⁹⁶ TURNER, Corinne. *El Habla Andaluza: The Fight Against Negative Attitudes and the Formation of a Regional Identity*. Honors Theses. Salem State University. s. 21-23. 2010.

článku 144, za účelem národních zájmů. Současný statut byl v roce 2007 reformován na základě parlamentního návrhu a souhlasným vyjádřením v lidovém referendu.¹⁹⁷

Andaluský statut se měl stát nástrojem pro ukončení ekonomické zaostalosti, ale také jako vyjádření národní identity, kdy mimo jiné označuje Infanteho jako „otce andaluského národa“ (*Padre de la Patria Andaluza*). Vytvořena je také organizační struktura v níž primární úlohu tvoří *Junta de Andalucía*, která je projevem vlastní autonomní vlády oblasti. Čelním představitelem je prezident (*Presidente de la Junta de Andalucía*), který koordinuje aktivity jednotlivých orgánů, reprezentuje Andalusii ve styku s jinými autonomními společenstvími a může například vyvolat hlasování o nedůvěře vládě. Funkční období trvá čtyři roky a současnou prezidentkou je Susana Díaz Pacheco.¹⁹⁸ Exekutivní složkou Junty je vládní rada (*Consejo de Gobierno*), jejíž členové jsou jmenováni prezidentem a ve své podstatě je podobná centrální vládě. Legislativním orgánem a přímým zástupcem andaluského lidu je v Seville sídlící parlament (*Parlamento de Andalucía*), jež je volen na čtyři roky v demokratických volbách, přičemž v současné době je voleno sto devět poslanců, avšak počet se může měnit dle podmínek týkajících se počtu obyvatel jednotlivých provincií. Pro přepočítání hlasů je využívána D'Hondtova metoda a uzavírací klauzule činí tři procenta. Mezi hlavní kompetence patří volba prezidenta, schvalování regionální legislativy a rozpočtu. Mimo Juntu je postaven Nejvyšší soud Andalusie (*Tribunal Supremo de Justicia*), který je nejvyšší soudní instancí na území autonomního společenství.¹⁹⁹

Stranický systém Andalusie se řadí mezi společenství, ve kterých dominují celonárodní strany, respektive jejich regionální pobočky. Nadvláda těchto stran trvá od prvních voleb do andaluského parlamentu v roce 1982, až po ty poslední v roce 2015. Pro Andalusii je typický umírněný multipartismus, v němž roli predominantní strany sehrává Španělská socialistická dělnická strana v Andalusii PSOE-A (*Partido Socialista Obrero Español de Andalucía*). Během voleb do andaluského parlamentu v obdobích 1982-1990 a 2004-2008 získala absolutní většinu hlasů a vytvářela jednobarevnou vládu. Nicméně i ve zbylých volebních obdobích byla lídrem vládních koalic andaluského parlamentu, tudíž prezident Junty vždy pocházel z PSOE-A, včetně současné prezidentky Susan Díaz

¹⁹⁷ PROKEŠOVÁ, Julie. *Postavení autonomních oblastí ve Španělsku*. Praha, 2006. s. 11. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce JUDr. Karel Svoboda, CSc.

¹⁹⁸ *El Estatuto de Autonomía para Andalucía*. www.juntadeandalucia.es [online]. Ley Orgánica 2/2007, de 19 de marzo, de reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía, 2007. s. 21. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/lo_2-2007.pdf

¹⁹⁹ *El Estatuto de Autonomía para Andalucía*. www.juntadeandalucia.es [online]. Ley Orgánica 2/2007, de 19 de marzo, de reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía, 2007. s. 19-22. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/lo_2-2007.pdf

Pacheco.²⁰⁰ Hlavní opoziční stranou je Lidová strana PP (*Partido Popular*), která je jediným pravicovým subjektem v andaluském systému. PP začala nabírat na popularitě především v 90. letech, kdy navázala na svého předchůdce *Alianza Popular*, a od té doby se pravidelně umísťovala na druhém místě, s výjimkou roku 2012, kdy se straně podařilo ve volbách vyhrát. Avšak navzdory vítězství byla odsunuta do opozice. Dalším zástupcem levice je Sjednocená levice/Zelení – Shromáždění pro Andalusii IULC-CA (*Izquierda Unida Los Verdes–Convocatoria por Andalucía*), která je složená z několika levicových stran včetně Komunistické strany Andalusie, která je hlavním členem. Tato koalice stran od druhé poloviny 90. let získává šest až třináct mandátů a v roce 2012 vytvořila vládní koalici s PSOE-A.²⁰¹ Jedinou úspěšnou regionální stranou v andaluském stranickém systému je Andaluská strana PA (*Partido Andalucista*), která se postupně transformovala z Partido Socialista de Andalucía a jejímž zaměřením je středolevý nacionalismus. Od počátku voleb do andaluského parlamentu pravidelně získávala mandáty díky svému zaměření na konfliktní linii centrum versus periferie, což ovšem po reformě autonomního statutu v roce 2007 znamenalo propad strany a nepřekročení volební klauzule.²⁰² V posledních volbách uspěly také strany *Podemos* a *Ciudadanos C's*, což bylo pro mnohé analytiky znamením, že se tyto strany prosadí i v pozdějších volbách do španělského parlamentu.²⁰³

Z politického hlediska se v Andalusii konala tři důležitá referenda, a to konkrétně v letech 1980, 1981 a 2007. Referenda v letech 1980 a 1981 se týkala ustanovení andaluského autonomního statutu, což bylo výsledkem úsilí andaluské politické reprezentace, ale také masových demonstrací na podporu autonomie v roce 1977. Referendum na podporu autonomní iniciativy se odehrálo 28. února 1980 a získalo podporu 54 % ze všech andaluských obyvatel s právem volit. Problémem se však stala podmínka, že musí být absolutní většina získána v každé provincii, což se nestalo v Almerii. Jak již bylo zmíněno, tak proces byl odblokován španělskou vládou dle článku 144 Ústavy, což umožnilo zpracovat konkrétní podobu statutu, ratifikovat jí a následně podstoupit dalšímu referendu v roce 1981, ve kterém vyslovilo podporu 89 % voličů při volební účasti překračující 53 % andaluských

²⁰⁰ MYŚLIWIEC, Malgorzata. *Spain's Party System at Times of the Economical Crises after 2008*. Political Preferences. 2015, (11). 135-137. ISSN 2083-327X.

²⁰¹ tamtéž

²⁰² tamtéž

²⁰³ Výsledky voleb jsou dostupné na: *Election Resources on the Internet: Elections to the Andalusian Parliament*. www.electionresources.com [online]. 2015 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.electionresources.org/es/and/index_en.html

občanů s volebním právem.²⁰⁴ Referendum z roku 2007 se týkalo reformy autonomního statutu, která byla připravována od roku 2004 výborem pro reformu složeným z části ze zástupců parlamentu a z části z odborníků různých odvětví. Po schválení podoby statutu v andaluském parlamentu hlasy poslanců z PSOE-A a IULV-CA byla reforma předána k projednání celonárodním institucím, ve kterých došlo k mnoho diskuzím nad požadavky týkající se daní fyzických osob či vztahu k Evropské unii. Sporným se také stalo označení andaluské identity, které bylo nakonec vyřešeno termínem *nacionalidad histórica*, tedy historický národ. V referendu vyslovilo souhlas 88 % voličů při volební účasti 37 %. Paradoxní se zdá být odpor regionalistické strany PA vůči statutu, jež však vyslovila nesouhlas z důvodu nedostatečných úprav.²⁰⁵

2.1.5. Závěr

Andaluská identita je velmi zajímavým konceptem pro zhodnocení, neboť bývá mimo španělskými autory velmi často zanedbávána, zřejmě z důvodu silnějších a viditelnějších proklamací svébytnosti vycházejících od Katalánců či Basků. Andalusané jsou nicméně ve svém statutu označeni jako historický národ, což evokuje jejich specifčnost. Takzvaný Andalusismus, který vzniká na konci devatenáctého století, čerpá ze specifické historie regionu, jazykové odlišnosti obyvatel, kulturních tradic a vztahu k teritoriu. Z tohoto hlediska splňují Andalusané většinu podmínek vyslovených teoretiky používajícími subjektivní i objektivní znaky pro definování národa. Historická paměť nynějších obyvatel Andalusie je spojená nejen s odkazem jednotlivých státních celků, jež byly utvořeny na andaluském území, ale především s „otcem vlasti“ Blasem Infantem. Infante ve svém díle *Ideal Andaluz* oslovil velkou část Andalusánů, u kterých se postupně začala projevovat národní hrdost, a to taktéž u emigrujících obyvatel. Pospolitosť andaluského společenství byla zosobněna vytvořením národních symbolů a požadavky na autonomii, již bylo dosaženo po španělské demokratické tranzici. Andalusština je i přes své odlišnosti považována spíše za dialekt, než za svébytný jazyk, nicméně vztah obyvatel k jazyku je, vzhledem k historickým stereotypům týkajících se této oblasti, velmi silný. Myslím si, že i při zhodnocení teorií řazených mezi moderní přístupy pro definování národa, by Andalusané uhájili svou pozici, a to například při zohlednění Andersonových *imagined communities*. Nacionalismus byl přítomný především v prvních třiceti letech dvacátého století, v souvislosti s bojem za autonomii regionu, kdy byla celkově

²⁰⁴ MAGONE, José María. *Contemporary Spanish Politics*. 2nd. New York: Taylor & Francis, 2009. s. 196 a 257. ISBN 0415421888.

²⁰⁵ LORCA, María Isabel. *Un Nuevo Estatuto de Autonomía para Andalucía*. Isla de Arriarán: Revista Cultural y Científica [online]. 2007, (29). s. 217-246 [cit. 2017-02-26]. ISSN 1133-6293. Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/autor?codigo=268299>

populace více mobilizována. V současné době chybí v andaluském parlamentu regionální strana, což dokazuje, že andaluská národní identita je zaměřena spíše kulturně než politicky. Z Baarových modelů je Andalusie konkrétně jmenována jako příklad teritoriálního národa. Prozatím velmi nepravděpodobná možnost secese by našla základ především v kulturním vnímání národní jednoty. Do dnešních dní ovšem chybí jednak lidová a politická podpora, navzdory tomu, že se v Andalusii mluví o ekonomicky nespravedlivém přerozdělování zdrojů a zanedbávání tohoto regionu, tak zastánci RROT by v tomto případě zřejmě nenašli pádné důvody pro secesionismus. Odlišně by bylo možné vnímat situaci, pokud by většina Andalusanů požadovala vznik samostatného státu, což by s velkou pravděpodobností odmítala centrální španělská vláda a bránila tak demokratickému rozhodnutí lidu, avšak vzhledem k dominanci pro-španělské PSOE-A na andaluské politické scéně, jsou tyto vyhlídky pouze v rámci teoretického uvažování.

V současné době se nevyskytují žádné výrazné secesionistické tendence, což ovšem neznamená nedostatek národního povědomí. Andaluské autonomní společenství je jedno z nejhudších a vykazuje nejvyšší míru nezaměstnanosti ve Španělsku. Od získání autonomie do vypuknutí celosvětové ekonomické krize byla andaluská ekonomika na vzestupu. Ovšem ekonomická životaschopnost samostatné Andalusie by byla velmi problematická. Zdůraznil bych ovšem dva prvky, které dokládají charakter Andalusismu. První je velká podpora autonomních snah a následné reformy v referendech, kdy v prvním případě byly jen těsně nenaplněny velmi přísné podmínky pro uskutečnění rychlé cesty k autonomii, což bylo vzápětí zvráceno vytrvávajícím úsilím andaluských politických reprezentantů. Druhým prvkem je určité udržování myšlenky Blase Infateho, tedy Andalusismus jako esence španělství, která je vidět v průzkumech. Z těch vyplývá, že se velká část obyvatel cítí Andalusany i Španěly²⁰⁶, nicméně s velkou hrdostí na vlastní kulturní odlišnosti, které se projevují při andaluských národních svátcích jako *Día de Andalucía*, kdy mnoho obyvatel vyvěšuje zeleno-bílé vlajky a konají se různé oslavy. Jak jsem již naznačil, tak v tomto případě nepovažuji v krátkodobé či střednědobé perspektivě možnost secese jako pravděpodobnou, avšak reformy požadující větší množství autonomie, především v ekonomické oblasti na sebe nemusí nechat dlouho čekat.

²⁰⁶ MORENO, Luis, Ana ARRIBA a Araceli SERRANO. *Multiple Identities in Decentralized Spain: The Case of Catalonia*. Instituto de Estudios Sociales Avanzados. [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://ipp.csic.es/sites/default/files/content/workpaper/1997/dt-9706.pdf>

2.2. Bavoři

2.2.1. Historie

Osídlení bavorských dějin sahá několik tisíciletí do historie a mezi první významné kmeny obývající tuto oblast patřili Keltové, kteří zde zakládali mnoho sídel. Dalšími obyvateli byli Římané, kteří položili základy pro několik dnešních měst, jako je Řezno (*Castra Regina*), Kempten (*Cambodunum*) či Passau (*Castra Batava*). První zmínky o Bavorech, tedy germánských kmenech povětšinou Markomanů migrujících z Čech (nazývaných *Bojuvarii*, odtud posléze odvozené Bavoři), se datují k půlce 6. století. Z této doby pochází také první doložený vládce Bavorů Garibald I., který se, jako mnoho jeho následovníků, potýkal s vlivem Francké říše, ale obecně se soudí, že Bavorsko se udržovalo jako poměrně nezávislý celek.²⁰⁷ V polovině 8. století tu obnovil autoritu Franků Karel Martel, přičemž následnými děleními se staly bavorské země důležitou součástí východofranské a následně Svaté říše římské. Bavorské vévodství však procházelo mnoha územními i dynastickými proměnami, což vytvářelo velmi nestabilní obraz území, kdy například bavorské kurfiřtství (od roku 1623) zabíralo jen zlomek z dnešního území. Mezi významné rody ovládající tuto oblast patřili Luitpoldovci, Welfové a především Wittelsbachové, kteří vládli Bavorsku od roku 1180 až do roku 1918. Zajímavé také je, že dnešní hlavní město Bavorska Mnichov (oficiální založení 1158), byl dlouho pouze malá osada obývaná několika sedláky a mnichy. Mnichov se však díky výhodné poloze, prospěchům z obchodování a vybíráním mýtného stal bohatým a důležitým místem.²⁰⁸

Bavorská oblast se dlouhodobě vyznačovala příklonem spíše k římsko-katolické církvi, a to i v době náboženských válek či třicetileté války, během které bavorský vévoda Maxmilián vedl katolickou Ligu. V následujících stoletích byla pro vývoj Bavorska stěžejní rivalita s rakouskými Habsburky, zejména při napoleonských válkách, při kterých stáli Bavoři dlouho dobu na straně Francouzů, což jim roku 1805 přineslo výrazné územní zisky (Franky, Švábsko atd.) a povýšení na království. Také se velkým dílem podílelo na podobě Rýnského spolku, avšak i na jeho rozpadu. Na počátku 19. století bylo Bavorsko reformováno a emancipováno, za čímž stál ve velké míře první ministr hrabě z Montgelas.²⁰⁹ Do roků 1808 a 1818 se datují první ústavy, které překonaly stavovský princip. Po sjednocení Německa si

²⁰⁷ NORMAN, Gertrude. *A Brief History of Bavaria*. München: Heinrich Jaffe, 1906. s. 13-17. ISBN 1110648332.

²⁰⁸ NORMAN, Gertrude. *A Brief History of Bavaria*. München: Heinrich Jaffe, 1906. s. 28-38 a 166. ISBN 1110648332.

²⁰⁹ MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 130-131. Dějiny států. ISBN 80-710-6188-3.

Bavorsko udrželo v určitých směrech zvláštní postavení, například vojenskou svrchovanost v době míru či správu železnic a pošty. Po první světové válce byl vyhlášen takzvaný Svobodný stát Bavorsko, jako součást Výmarské republiky, ve kterém se poměrně dařilo krajním ideologiím. Komunisté se několikrát pokoušeli vyhlásit republiku rad, zatímco ve třicátých letech dvacátého století se z Bavorska stala bašta nacistů, kteří zde měli silnou podporu. Po konci druhé světové války se tak velké části obyvatelstva týkala takzvaná denacifikace, přičemž se Bavorsko stalo součástí americké okupační zóny. V roce 1946 byla přijata nová ústava a o tři roky později se stalo součástí Spolkové republiky Německo, avšak s výhradami k Základnímu zákonu, který se zdál Bavorům a již vzniklé Křesťansko-sociální unii Bavorska CSU (*Christlich-Soziale Union in Bayern*) příliš centralizační.²¹⁰

2.2.2. Vybrané geografické a socioekonomické faktory

Svobodný stát Bavorsko je nejrozlehlejší spolkovou zemí Německé spolkové republiky a s rozlohou přesahující sedmdesát tisíc čtverečních kilometrů zabírá okolo 20 % rozlohy celého německého státu. Jižní a východní hranice sdílí s Rakouskem, potažmo s Českou Republikou. Zbýlými sousedy jsou další spolkové země, a to konkrétně na západě Bádensko-Württembersko a na severu Hesensko, Durynsko a Sasko. Z geografického hlediska se Bavorsko vyznačuje velmi členitým terénem a lze zde najít nejvyšší bod Německa, tedy Zugspitze v Alpách, jímž sekundují například Fichtelberge a Frankenwald. Bavorským územím také protéká mnoho důležitých evropských řek, jako Dunaj, Inn, Lech či Mohan. Administrativně se Svobodný stát Bavorsko dělí na následující vládní obvody: Dolní Bavorsko, Horní Bavorsko, Dolní Franky, Střední Franky, Horní Franky, Horní Falc a Švábsko. Centrum této oblasti je Mnichov a mezi další velká města patří Norimberk, Augsburg, Řezno či Ingolstadt.²¹¹ Mezi státní znaky patří dvojí provedení vlajky, v jednom případě s dvěma horizontálními pruhy bílé a modré barvy (*Streifenflagge*), ve druhém případě zkosená šachovnicová bílo-modrá varianta (*Rautenflagge*), v níž je typickým počátkem neúplný bílý kosočtverec. Dalšími oficiálními znaky jsou hymna Bavorska a státní znak, v němž jsou reprezentovány jednotlivé historické země.²¹² Počet obyvatel téměř dosahuje 12,9 milionu a Bavorsko je druhou nejlidnatější spolkovou zemí, nicméně existuje zde určité dělení na Bavory, Šváby a Franky. Rozdílnosti se vyskytují především ve vyšším poměru katolíků v Bavorsku oproti protestantům a v hojnějším používání Bavorštiny na území Horní

²¹⁰ MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. s. 267 a 326. Dějiny států. ISBN 80-710-6188-3.

²¹¹ MINAHAN, James. *Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. s. 72-74. ISBN 03-132-8354-0.

²¹² tamtéž

Falce, Dolního a Horního Bavorska, která je bližší rakouské němčině, než standardní němčině. Současný trend je také zvyšování poměru nevěřících, který se nyní pohybuje okolo čtvrtiny obyvatel.²¹³

Bavorský svobodný stát je v dnešní době symbolem ekonomicky rozvinuté a prosperující oblasti, ve které se nachází centra mnoha světových výrobců, ale také vědecko-technologické zázemí, jenž je zřejmě největší v celé Evropě. O to působivější je tento fakt, pokud se vezme v potaz, že ještě v polovině minulého století byla tato oblast zaměřena především na zemědělství a musela se obejít bez větších zásobit' nerostného bohatství. Bavorsko se začalo rozvíjet po druhé světové válce, kdy spadlo do americké okupační zóny a důležitým faktem bylo také přesunutí sídel mnoha velkých firem z Berlína, například Siemens. V Bavorsku funguje, vedle firem jako BMW, Audi, či Bosch, velmi hustá síť malých a středních podniků fungujících v terciárním sektoru, které vytváří velký podíl na celkovém HDP. V konkrétních číslech vytváří Svobodný stát Bavorsko druhé největší HDP (za Severním Porýním–Vestfálskem) v Německu a při přepočtu HDP na obyvatele je umístěno na třetím místě, přičemž vytváří zhruba 18 % celého německého HDP.²¹⁴ Mezi hlavní průmyslové odvětví patří strojírenství, automobilový, elektrotechnický a potravinářský průmysl. V bavorském případě je nicméně nutné zmínit důležitost vědy a výzkumu, především na poli biotechnologií, genetického inženýrství, energetických či environmentálních technologií, pročež je často tento spolkový stát nazýván evropským Silicon Valley. Kvalitní a rozvinutá je také infrastruktura, ať se jedná o silniční, železniční či říční síť, kdy například Dunaj napojuje Bavorsko na námořní přístavy. Letecká doprava je koncentrována především na mezinárodní letiště v Mnichově, Norimberku a Memmingenu.

2.2.3. Národní identita

Bavoři se odlišují v mnoha kulturních ohledech, kde vedle tradičních hodnot, folkloru a náboženství lze pozorovat také specifickou úlohu bavorského jazyka. Bavorština (*Bayerische*) je velmi rozšířená především v Horní Falci, Dolním a Horním Bavorsku, zatímco zbylé části hovoří švábsko-alemánskými dialekty. Počet mluvčích používajících bavorštinu se blíží k pěti milionům. Rozdíly mezi standardní němčinou a bavorštinou jsou podle lingvistů dostatečné k tomu, aby se mohlo mluvit o samostatném jazyku. Již od 17.

²¹³ Bavaria's Economy Facts and Figures. *Invest-in-bavaria.com* [online]. Bavarian Ministry of Economic Affairs and Media, Energy and Technology, 2015 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: https://www.invest-in-bavaria.com/fileadmin/media/documents/publications/StMWi/2015-10-06-Bayerns_Wirtschaft_in_Zahlen_2015_eng.pdf

²¹⁴ tamtéž

století se vyskytovaly snahy o ukotvení tohoto jazyka, kdy byl vydán *Glossarium Bavaricum*. Dodnes jsou vydávány slovníky, nicméně požadavek na uznání bavorštiny jako jazyka nebyl vznesen. To je vysvětlováno především absencí silného secesionistického hnutí, pro které by tento prvek mohl být důležitým, tudíž stále přetrvává postavení bavorštiny jako dialektu němčiny.²¹⁵ Vývoj bavorské národní identity lze rozdělit na dvě období. První období je započato v šedesátých letech devatenáctého století. V této době bylo Bavorsko vystaveno tlaku německých liberálů snažících se o sjednocení Německa. Bavorsko však bylo rurální oblastí, které se navíc odlišovalo také výraznou převahou katolíků nad protestanty (přes 70 % katolíků), což byla jedna z hlavních konfliktních linií, na které se postupně utvářela bavorská identita. Strana bavorských patriotů (*Bayerische Patriotenpartei*), v čele s Josefem Edmundem Jörgem, byla vůdčí organizací, která v tomto období bojovala za zachování bavorských tradic, zvyků a také suverenity. Tato strana se profilovala jako konzervativní, katolická a protestní, nicméně vzhledem k tomu, že byla také stranou masovou sdružující různé vrstvy obyvatelstva, tak ji sužovaly také vnitřní rozpory. Naopak společným cílem byl souboj s liberály, obrana tradičních hodnot a katolické církve, které ustupovaly modernizaci a sekularizaci společnosti.²¹⁶ Během voleb do *Landtagu* v těchto letech získávali patrioti silnou podporu, na čemž se podílely také nově vzniklé buržoazní, rolnické i církevní spolky s mobilizačním cílem, což narušilo Bismarckův plán navazování pevnějších vazeb s jihoněmeckými státy. Úspěchy strany však byly poněkud zastíněny tehdejšími událostmi, především Prusko-francouzskou válkou (1870-1871). Po příklonu k maloněmecké koncepci státu, tedy té, mimo jiné bez rakouských zemí, se Bavoři dostali do situace, z níž jediná východiska byla plná inkorporace do německé říše nebo nezávislost. Pruská válka s Francií však vyvolala celoněmecký entusiasmus a bavorský *Landtag* odsouhlasil zapojení se Bavorska do války po boku Pruska. Možnost neutrality, kterou někteří zástupci strany patriotů vyvolala dokonce výhrůžky smrti daným jedincům. Nelze přehlédnout stálou přítomnost anti-pruského postoje části bavorské společnosti, která dokonce přála válečná vítězství Francii.²¹⁷

Po sjednocení Německa v roce 1871 si Bavorsko udrželo určité výsady, jež již byly zmíněny už v předchozích částech. Svěbytnost se projevovala stálým odporem k pruské

²¹⁵ FISHMAN, Joshua A. *Handbook of Language and Ethnic Identity*. New York: Oxford University Press, 1999. s. 299-301. ISBN 01-951-2428-6.

²¹⁶ FINK, Erwin. *For Country, Court and Church: The Bavarian Patriots' Party and Bavarian Regional Identity in the Era of German Unification*. In: BREUILLY, John a Ronald SPEIRS. *Germany's Two Unifications: Anticipations, Experiences, Responses*. Palgrave Macmillan UK, 2005. S. 155-156. ISBN 978-0-230-51852-0.

²¹⁷ FINK, Erwin. *For Country, Court and Church: The Bavarian Patriots' Party and Bavarian Regional Identity in the Era of German Unification*. In: BREUILLY, John a Ronald SPEIRS. *Germany's Two Unifications: Anticipations, Experiences, Responses*. Palgrave Macmillan UK, 2005. S. 157-161. ISBN 978-0-230-51852-0.

dominanci, což bylo vyjádřeno například v roce 1880, během kterého se konalo sedmísté výročí vlády Wittelsbachů v Bavorsku, což bylo hojně oslavováno, zatímco oslavy výročí bitvy u Sedanu byly vlažné.²¹⁸ Anti-pruská, konzervativní a katolická linie byla udržována i po transformaci patriotů na Bavorský střed. Po neúspěchu Německa v první světové válce propukl v Bavorsku silný pocit nespravedlnosti a utlačování, což vyvolalo masové demonstrace a vyhlášení Socialistické a demokratické bavorské republiky 8. listopadu 1918. Významnou osobou byl vůdce Nezávislé socialistické strany Kurt Eisner, který byl však v roce 1919 zavražděn a Bavorsko se nadále nacházelo v chaosu, z něhož vyplynulo i dvojí vyhlášení Republiky rad Bavorska, které bylo vojensky potlačeno.²¹⁹ Katalyzátorem těchto událostí byl pocit ekonomického utlačování agrikulturně zaměřeného Bavorska a také, že se Bavoři stali obětí pruských ambicí, jimiž byli zataženi do války. Výmarská republika a její ústava zbavila Bavorsko většiny výsad, ačkoliv se Bavorská lidová strana snažila o fiskální, soudní či vojenskou autonomii. Bavorský *Landtag* byl velmi odbojný vůči zákonům vydaným z centra a často vydával své dekrety, jimiž anuloval státní zákony, čímž často porušoval ústavu. Vedle socialismu se tato strana koncentrovala na tradiční bavorské hodnoty, antagonismus k centru, regionalismus, katolickou víru, konzervatismus a rurální charakter oblasti.²²⁰

Druhá fáze vývoje národní identity nastala po druhé světové válce, kdy se Bavorsko stalo součástí americké okupační zóny a následně v roce 1949 Spolkové republiky Německa. V roce 1946 byla schválena Bavorská ústava a politické instituce, v nichž dominantní roli sehrávala a dodnes sehrává Křesťansko-sociální unie Bavorska. Svobodný stát Bavorsko si udržel svou dřívější teritoriální integritu i v nově formující se SRN a vhodnou politikou dokázal začlenit mnoho sudetských Němců vyhnaných z Československa. Bavorské požadavky při vytváření německého Základního zákona (*Grundgesetz*) napověděly, že Bavoři nadále dbají na svou svébytnost. CSU budovala solidaritu a vnitřní integritu na základech historické kontinuity, vztahu k teritoriu, národních mýtech a kulturních tradicích. Na rozdíl od předešlé fáze se stalo důležitým vytvoření spojení mezi jednotlivými částmi Bavorska a také

²¹⁸ FINK, Erwin. *For Country, Court and Church: The Bavarian Patriots' Party and Bavarian Regional Identity in the Era of German Unification*. In: BREUILLY, John a Ronald SPEIRS. *Germany's Two Unifications: Anticipations, Experiences, Responses*. Palgrave Macmillan UK, 2005. S. 162-168. ISBN 978-0-230-51852-0.

²¹⁹ OBERFELD, Kirk E. *Bavarian Nationalism and Franz Josef Strauss* [online]. 1966. s. 11-13. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://cache.kzoo.edu/handle/10920/14603?show=full>. Thesis. Kalamazoo College.

²²⁰ OBERFELD, Kirk E. *Bavarian Nationalism and Franz Josef Strauss* [online]. 1966. s. 14-19. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://cache.kzoo.edu/handle/10920/14603?show=full>. Thesis. Kalamazoo College.

mezi katolíky a protestanty.²²¹ Především vztah k území se stal pojítkem pro nacionální snahy, kdy se v literatuře objevuje pojem *Heimat*. Tento výraz nahradil používání slova národ, a to především v rétorice CSU, kdy je odkazováno na emociální vztah obyvatel k území. Často se stala fráze: „*Bavorsko je naše domovina (Heimat), Německo naše vlast (Vaterland) a Evropa naše budoucnost.*“²²² Takto vyjádřený vztah zdůrazňuje lásku k Bavorsku, tedy silné emociální propojení obyvatel s daným územím, zatímco vztah k Německu je konotován s určitou zodpovědností k státu a je spíše pragmatický. Během těchto let se tak podařilo vytvořit bavorskou identitu integrující jednotlivé oblasti (historické kmeny) i s jejich specifiky do sdílené a svébytné komunity.

2.2.4. Administrativní a politické aspekty

Svobodný stát Bavorsko je od roku 1949 součástí SRN, přičemž bavorská ústava byla přijata již v roce 1946. V bavorské ústavě jsou zakotvené lidové, právní, sociální, kulturní demokratické principy, pročež se nazývá svobodným státem. Hlavní politickou institucí je jednokomorový parlament, tedy Zemský sněm (*Landtag*). Do roku 1999 fungovala také druhá komora (senát), která byla však všeobecným referendem zrušena. Zemský sněm je přímým reprezentantem bavorských občanů, tudíž jeho 180 mandátů je rozděleno dle výsledku demokratických voleb, přičemž každý občan disponuje dvěma hlasy, které se následně v poměrném systému rozdělují dle Hare-Niemeyerovy metody. Funkční období trvá pět let a uzavírací klauzule činí 5 %. Zemský sněm je legislativním tělesem, z jehož řad je zvolen ministerský předseda, který jmenuje zbylé ministry a tajemníky. Vedle schvalování zákonů a rozpočtu má *Landtag* kontrolní funkci a pravomoc vytvářet komise. Exekutivním orgánem je vláda složená ze 17 ministrů a tajemníků v čele s ministerským předsedou, který je nejvyšším zástupcem Bavorska. Délka mandátu činí také 5 let, přičemž ústava předpokládá, že při neschopnosti spolupráce se sněmem podá ministerský předseda demisi a s ním rezignuje i jeho vláda. Bavorsko disponuje také vlastním ústavním soudem, který je nejvyšší soudní instancí na bavorském území a mezi jeho pravomoci patří mimo jiné rozhodování ve věci impeachmentu ministerského předsedy či ministrů.²²³

²²¹ SUTHERLAND, Claire. *Nation, Heimat, Vaterland: The Reinvention of Concepts by the Bavarian CSU Party*. ECPR: The History of Political Concepts [online]. 2000. s. 7-10.[cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/f1ee3c26-6f76-4156-a6e6-7bf1c737ecb7.pdf>

²²² SUTHERLAND, Claire. *Nation, Heimat, Vaterland: The Reinvention of Concepts by the Bavarian CSU Party*. ECPR: The History of Political Concepts [online]. 2000. s. 18.[cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/f1ee3c26-6f76-4156-a6e6-7bf1c737ecb7.pdf>

²²³ *Constitution of the Free State of Bavaria in the version announced on 15 December 1998*. Bayern.landtag.de [online]. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z:

Stranický systém Bavorska je zřejmě nejvíce definován predominantní pozicí CSU, která od roku 1957 nepřetržitě vládne a od roku 1966 dokonce pouze v jednobarevných vládách. Za otce strany a hlavním tvůrcem její podoby je považován Franz Joseph Strauss, který byl předsedou mezi lety 1961-1988. Strauss se zasadil nejen o modernizaci strany, definování jejího programu, ale také o vnitřní i vnější identifikaci bavorské identity, kterou CSU dlouhodobě prosazuje. CSU profituje z konzervativního a regionálního zaměření, který se shoduje s povahou bavorského elektorátu.²²⁴ Postupná transformace strany na catch-all stranu, která má místní organizace v téměř všech bavorských municipalitách, vynáší CSU obrovskou podporu, jejíž základnu tvoří dělníci, farmáři, lidé v důchodu či rurální oblasti. Za další důvody úspěchů této strany je označováno prosazování regionálních bavorských zájmů na federální úrovni a celková ekonomická prosperita Bavorska, úspěchy na poli výzkumu, vědy a průmyslu a nízká míra nezaměstnanosti.²²⁵ V letech 2007-2008 se nacházela strana ve vnitřních problémech, což vyústilo v demisi předsedy strany Edmunda Stoibera, avšak jeho následovníci nevynikali velkým charismatem, což se projevilo na velkém propadu ve volbách do zemského sněmu. Po těchto problémech se předsednictví ujal dosavadní inkumbent Horst Seehofer. Díky dohodě se svou sesterskou CDU, se daří CSU podílet se na obsazování mandátů ve federální vládě, ačkoliv zejména v souvislosti s migrační krizí se dostávají tyto strany do sporu. CSU si i přes dohodu s CDU udržuje programovou a organizační nezávislost.²²⁶ Hlavním politickým oponentem je Sociálně demokratická strana Německa SPD (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*), která se v absolutní většině voleb umístila na druhém místě s výjimkou roku 1950, kdy vyhrála. Ve 21. století se podpora této strany pohybuje okolo 20 %. Z dalších stran, jež se dostávají do parlamentu je v posledních letech neúspěšnější stranou Svaz 90/Zelení (*Bündnis 90/Die Grünen*) a dále Svobodná demokratická strana FDP (*Freie Demokratische Partei*) a Svobodní voliči FW (*Freie Wähler*). Pro všechny tyto strany platí, že jsou to celostátní strany, avšak v bavorském prostředí jsou nuceny zaujmout více „pro-bavorský“ postoj, aby získali podporu. Avšak ve svých programech jsou neúspěšnější v nabídnutí alternativu konkurenceschopnou silně regionalistickému postoji a

https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/Internet_Dokumente/Sonstiges_P/BV_Verfassung_Englisch_formatiert_14-12-16.pdf

²²⁴ HEPBURN, Eve. *Small Worlds in Canada and Europe: A Comparison of Regional Party Systems in Québec, Bavaria and Scotland*. *Regional & Federal Studies*, 2010, 20 (4-5). s. 4-5 a 8-9. DOI: 10.1080/13597566.2010.523637.

²²⁵ HEPBURN, Eve a Dan HOUGH. *Regionalist Parties and the Mobilization of Territorial Difference in Germany*. *Government and Opposition*. 2012, 47(1). S 14-15. DOI: 10.1111/j.1477-7053.2011.01351.x. ISSN 0017-257x. Dostupné také z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0017257X0000052X

²²⁶ HEPBURN, Eve a Dan HOUGH. *Regionalist Parties and the Mobilization of Territorial Difference in Germany*. *Government and Opposition*. 2012, 47(1). s. 15. DOI: 10.1111/j.1477-7053.2011.01351.x. ISSN 0017-257x. Dostupné také z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0017257X0000052X

programu CSU.²²⁷ Závěrem zmíním Bavorskou stranu BP (*Bayerische Partei*), jež své největší úspěchy zaznamenala v padesátých letech minulého století a v současnosti se její podpora pohybuje ve volbách okolo 2 %. Tato strana aktivně prosazuje bavorskou secesi a v poslední době také vizi nezávislého státu mimo EU. Vedle argumentace týkající se dopláčení Bavorska na chudší spolkové země stojí za aktivací této strany v nedávné době migrační krize. Jak již bylo řečeno, podpora strany je nízká, avšak v průzkumech uskutečněných nadací Hanss-Seidel, jež je napojená na CSU, se okolo 20 % respondentů vyjádřilo pozitivně na otázku, zda-li by Bavorsko mělo být samostatným státem a dalších 16 % by si tuto možnost dokázalo představit.²²⁸ Bavorská strana se dokonce na tuto otázku snažila vyvolat referendum, což ovšem bylo odsouzeno jako nezákonné. Také je nutné zmínit, že CSU se k tomuto řešení staví negativně.

2.2.5. Závěr

Vývoj bavorského národa je velmi zajímavým, neboť ve svých počátcích se za bavorský národ považovali především obyvatelé Horní Falce, Dolního a Horního Bavorska, jehož členy spojovaly jednak subjektivní, tak i objektivní znaky, jež pro definování národa využívali primordialisté. Kulturní, jazyková i historická pospolitost těchto obyvatel se projevila především v 19. století, čili na počátku bavorského národního sebeurčení a nacionalismu. Společné zájmy a pocit pospolitosti a nespravedlnosti na jedné straně a jazyk a náboženství na straně druhé vyvolal vznik několika politických stran, ale také vytvoření krátce trvajících bavorských nezávislých státních útvarů. V této době by tak bylo příhodné označení Bavorů jako kulturního národa, dle Meineckeého dělení, který je ve zmíněných oblastech spojený dlouhou společnou historií. Zbylé oblasti, tedy francké a švábské, naopak hrály roli určité opozice. Přelom ve vývoji bavorské národní identity je konec druhé světové války a počátek působení bavorské regionální politické strany. V této době se vyskytují snahy zahrnout obyvatelé celé bavorské území, které je nábožensky i jazykově diferenciované. Nadále lze mluvit o faktoru společné historie a určitých etnických hodnot a tradic, tak jak o nich mluví etnosymbolisté v čele se Smithem. Avšak primární pojítka mezi současným bavorským národem se dají najít hledat spíše v modernistických teoriích. Bavorský národ může být příkladem Gellnerova uvažování, tedy o opuštění agrárního způsobu života a příklonu k nacionalismu, který je založený na kulturních hodnotách. Bavorská identita má do

²²⁷ HEPBURN, Eve. *The Neglected Nation: The CSU and the Territorial Cleavage in Bavarian Party Politics*. German Politics. 2008, 17(2). s. 19. DOI: 10.1080/09644000802075773. ISSN 0964-4008.

²²⁸ BREITENBACH, Dagmar. A Free and Independent Free State of Bavaria? *Dw.com* [online]. 2014 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/a-free-and-independent-free-state-of-bavaria/a-17932583>

značné míry také politickou povahou, neboť o její formování se velmi zasadila CSU, která artikuluje její zájmy na federální úrovni. Opomenutý by především neměl být Andersenův koncept *imagined communities*, který možná nejlépe vystihuje současnou povahu bavorské identity, jehož členové se silně identifikují a věří ve svou příslušnost k danému národu skrze sdílené ideály, ať již v ekonomických, politických či kulturních otázkách v kombinaci se vztahem k teritoriu - *Heimatem*. Z Baarových modelů bych Bavorsko zařadil zřejmě mezi ty, jejichž současná národotvorná rovina byla vytvořena geografickými podněty. Nacionální cítění se v Bavorsku projevuje velmi umírněně a především kulturně a ekonomicky, tedy připomíná Kohnovy či Nairnovy pozitivní nacionalismy těžící z lásky k vlasti a tradicím, respektive Kedourieho nebo Breuillyho modernistický přístup, kdy je nacionalismus brán jako politická a ekonomická doktrína, v čemž lze spatřovat úlohu CSU. Potenciální secese za souhlasu většiny obyvatel by v tomto případě splňovala PRT. Důrazně negativní stanovisko Spolkové republiky Německo, byť pouze jen o vyhlášení možného referenda, by mohlo být bráno i jako potlačování většinového rozhodnutí lidu, podobně jako například v Katalánském případě, tudíž by i někteří zastánci RROT mohli obhajovat takovou secesi. Avšak v Bavorsku se nachází prozatím marginální procento secesionistů a podpora vyhlášení referenda se neseťká ani s podporou samotných Bavorů.

Jak již bylo zmíněno, současná bavorská identita je ve velké míře spojená s nejúspěšnější politickou stranou CSU, která se svým programem vyjadřuje zamítavě k požadavkům na secesi. Jelikož tato strana disponuje masivní podporou obyvatel, dá se to považovat se souhlas s tímto postojem k odtržení ze Spolkové republiky Německo, avšak snahy o větší autonomii, především v ekonomické a fiskální sféře, mohou být artikulovány stále častěji. Obnovení secesionistických tendencí, které jsou spojené především s Bavorskou stranou, reagují v posledním roce především na migrační krizi, s jejímž řešením ze strany federální vlády jsou Bavoři velmi nespokojeni, což může část obyvatel donutit přehodnotit svůj postoj. Odtržení Svobodného státu Bavorsko přesto nepovažují za pravděpodobné, alespoň v blízké budoucnosti. Zajímavým náhledem do této problematiky mohlo být referendum, které však bylo odsouzeno jako nelegální a protiústavní. Z Katalánského případu lze však vyvodit, že pokud by byla silná vůle určité skupiny toto referendum zorganizovat, tak by se navzdory soudnímu rozhodnutí uskutečnit mohlo. Striktně odmítavý postoj může vyvolat pocit nespravedlnosti v silně národně identifikované bavorské společnosti. Dalším katalyzátorem může být, stejně jako mnoha jiných regionech, ekonomický rozměr.

Bavorská ekonomika je v rámci Německa, jednou z nejsilnějších, tudíž přispívá v rámci federace na chudší státy. Jako samostatný stát by zřejmě Bavorsko nemělo problém s ekonomickou soběstačností, která je jedním důležitých bodů pro vytvoření nového státního útvaru, v práci Montserrat Guibernau. Myslím, že tato problematika může v budoucnosti být třetí plochou ve vztazích Bavorska a centra, avšak racionálním řešením by mohla být úprava postavení spolkových zemí, spíše než secese.

2.3. Katalánci

2.3.1. Historie

Oblast dnešního autonomního společenství Katalánska je obývána již od paleolitu, načež se na tomto území vystřídalo mnoho kmenů a kultur, včetně Řeků, Římanů, Vizigótů, Muslimů či Franků. Právě Frankové byli prvními křesťanskými hrabaty a zasadili se o znovuosídlení oblasti po vyhnání Muslimů. První důležitou událostí, kterou zmíním, je splynutí barcelonských hrabství s Aragonským královstvím svatbou Ramóna Berenguera IV. a Petronily Aragonské v roce 1137, čímž nastoupila na aragonský trůn barcelonská dynastie.²²⁹ Ačkoliv bylo Katalánsko součástí Koruny aragonské, tak si uchovalo mnoho výsad jako ustanovení sněmů, z nichž se postupně vyvinul parlament a bylo jednou z prvních oblastí s psanou feudální ústavou *Usatges*.²³⁰ Během třináctého a čtrnáctého století rozkvétal aragonský vliv ve středomoří, neboť byly pro korunu získány území jako Baleáry, Malta, Korsika, Sardinie či Sicílie. Také díky této expanzi bohatlo obchodně zaměřené Katalánsko, které získalo ústřední postavení v celém království. Po vymření barcelonské dynastie byla dosazena kastilská dynastie Trastámara, z níž pocházel také Juan II., za jehož vlády vypukla mezi lety 1462-1472 katalánská revoluce. Krvavá občanská válka spolu s morem a hospodářským úpadkem způsobila oslabení celé oblasti a ztrátu výsadního postavení v království, ale také má za následek dlouho trvající ekonomickou stagnaci.²³¹

Dalším důležitým zlomem byla opět svatba, tentokrát Ferdinanda II. a Isabely I. v roce 1479, čímž byla formálně spojena království Kastilie a Aragonie, avšak uchovány byly oddělené instituce s diametrálně odlišnými pravomocemi. S nástupem krále Filipa IV. pocíťovalo Katalánsko snahu o centralizaci státu a vznikaly mnohé spory mezi kastilskými a katalánskými institucemi, především kvůli stále zvyšujícím se daňovým nárokům krále. Zajímavostí je, že jistou rivalitu lze pozorovat již po objevení Ameriky, neboť výnosný obchod spojený s touto oblastí byl uzurpován především kastilskými zástupci.²³² Výsledkem této krize bylo povstání v roce 1640 (*Guerra dels Segadors*), které předcházelo vypuknutí války mezi Španělskem a Francií. Do podepsání Pyrenejského míru v roce 1659 bylo

²²⁹ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 88. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

²³⁰ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 39. ISBN 0-7456-1800-6.

²³¹ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 297 a 320. ISBN 0-7456-1800-6.

²³² GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. s. 40. ISBN 0-7456-1800-6.

Katalánsko sužováno válečnými útrapami, jak ze strany španělských oddílů, tak těch francouzských a v konečném důsledku přišlo o část území (hrabství rousillonské a část hrabství cerdaňského), ale udrželo dosavadní privilegia.²³³ Během války o španělské dědictví Katalánci podpořili rakouský nárok na trůn, za což byli potrestáni po podepsání míru a dobytí Barcelony, neboť jim byla zrušena ústava, privilegia, instituce (*Consell de Cent, Diputació, Generalitat*), dále také byla zakázána katalánština a v podstatě zanikla katalánská aristokracie. V následujících stoletích se však Katalánsko postupně přeměnilo v ekonomicky nejsilnější oblast Španělska, což bylo doprovázeno velkými změnami ve společnosti, které přinesly oživení nacionalistických tendencí. Na počátku dvacátého století byl krátce obnoven určitý stupeň autonomie, který byl však za vlády Francisca Franca zcela potlačen, nicméně po pádu Francova režimu bylo katalánské autonomní postavení obnoveno ústavou z roku 1978.²³⁴

2.3.2. Vybrané geografické a socioekonomické ukazatele

Termín Katalánsko může z geografického hlediska obsahovat rozličné územní útvary. V první řadě je to jedno ze sedmnácti autonomních společenství, na které je Španělské království rozděleno. V tomto případě mluvíme o území zahrnující zhruba třicet dva tisíc čtverečních kilometrů v severovýchodní části Španělska při pobřeží Středozemního moře, jež sousedí s Francií a Andorrou na severu, Aragonským autonomním společenstvím na západě a na jihu s Valencijským společenstvím. Toto teritorium je dle mého názoru možné označit jako kompaktní s výhodnou politickou geografii. O Katalánsku je možné uvažovat také jako o takzvaném „Velkém Katalánsku“ (*Paisos Catalan*), jehož společným znakem je především důležitá role katalánštiny v různých dialektech, ale také historická příslušnost k zemím Aragonské koruny. Velké Katalánsko zahrnuje vedle území Autonomního společenství Katalánska také většinu území Valencijského společenství (s výjimkou některých oblastí v jižní a západní části, kde jednoznačně převládá kastilština), Baleárské ostrovy, pruh Aragonského společenství nazývaný *La Franja*, Andorru, ale také historickou oblast Rousillonu, což zhruba odpovídá dnešnímu francouzskému departementu Pyrénées-Orientales. Takové státní území by již bylo fragmentované a jeho kontinentální část by bylo prolongovaného tvaru.²³⁵

²³³ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 493. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

²³⁴ GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers, 1999. s. 41. ISBN 0-7456-1800-6.

²³⁵ MINAHAN, James. *Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. s. 111. ISBN 03-132-8354-0.

Území Autonomního společenství Katalánska obývá přes sedm a půl milionu lidí, přičemž Velké Katalánsko by obsahovalo přes třináct milionů obyvatel. Etnicky jsou Katalánci řazeni mezi Romány spolu s mnoha dalšími jihoevropskými národy. Velmi důležitým pojícím prvkem je jazyk, tedy katalánština, která se dělí na čtyři hlavní dialekty, a to francouzský (Rousillon a východ Katalánska, akvitánský (západ Katalánska), valencijský (Valencie) a mallorquinský (Baleáry). Důležité je však také zmínit, že dle výzkumu z roku 2013 v Katalánsku rozumí a mluví katalánštinou většina obyvatel (rozumí 94 %, mluví 80 %), zatímco psát v tomto jazyce je schopno již o poznání méně obyvatel, a sice 60 % obyvatel.²³⁶ Nejen jazyk je odlišujícím znakem Katalánska, nýbrž také kulturní prvky jako literatura, umění či architektura, které jsou vystavěny na takzvané katalánské renesanci (*Renaixença*). Mezi nejznámější symboly patří vlajka s pěti žlutými a čtyřmi červenými pruhy, jež je v různých obměnách použita Katalánskem, Valencií, Baleárskými ostrovy, Rousillonem, ale také katalánským nacionalistickým hnutím.

Z ekonomického hlediska je Katalánsko velmi důležitou součástí Španělska, neboť se podílí na hrubém domácím produktu téměř dvaceti procenty, což je nejvíc ze všech autonomních společenství. Spolu s Valencijským společenstvím a Baleárskými ostrovy by se jednalo již o třetinu hrubého domácího produktu celého Španělska. Španělská ekonomika se v posledních letech nachází v recesi, nicméně v těchto oblastech je úpadek nejnižší.²³⁷ Katalánsko se vyznačuje velkými příjmy z cestovního ruchu, což se projevuje vysokým počtem zaměstnanců v sektoru služeb. Nejvýznamnějším městem je Barcelona, ve které se nachází sídla čtyřiceti procent zahraničních firem působících ve Španělsku, ale také mezinárodní letiště, největší středozevní nákladní přístav a největší evropský přístav výletních lodí. Další letiště jsou k nalezení například v Lleidě, Gironě a Reusu. Celá oblast je navíc propojená hustou železniční sítí. Z hlediska politické geografie je role infrastruktury, především dle názoru Herbsta, velmi důležitá a přispívá k lepší správě území. Mezi nejrozvinutější průmyslová odvětví se řadí chemické, strojírenské či například potravinářské. V ekonomické sféře, především v kontextu přerozdělování zdrojů centrální vládou, lze pozorovat zejména v posledních letech vzrůstající frustraci a konflikty. Již v původním návrhu reformy autonomního statutu byla požadována větší fiskální autonomie Katalánska, neboť většina katalánských stran považovala současný systém redistribuce zdrojů uvnitř

²³⁶ *Language Use of the Population of Catalonia*. Generalitat de Catalunya: Ministry of Culture Directorate General for Language Policy [online]. s. 1-16 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z:

http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/altres/arxiu/EULP2013_angles.pdf

²³⁷ *Spanish Regional Accounts: Regional Gross Domestic Product Year 2013*. Instituto Nacional de Estadística [online]. s. 1-4 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: http://www.ine.es/en/prensa/np835_en.pdf

Španělska za nespravedlivý. Především je prosazována myšlenka, že Katalánsko jako ekonomicky velmi silný region přispívá mnohem více, než se následně regionu vrací.²³⁸ Obzvláště od počátku ekonomické krize, která tvrdě zasáhla celé Španělsko, začal katalánskou veřejnost prostupovat názor, že Katalánsku by se vedlo lépe jako samostatnému státu. Do konce roku 2013 klesalo katalánské HDP a vzrůstala nezaměstnanost, především mezi mladými lidmi, což vedlo k emigraci z regionu či zániku mnoha pracovních míst. Častokrát se střetávala katalánská a centrální vláda, například v návrhu zvýšení fiskální autonomie, ale také ohledně pokusů centrální vlády o stabilizování ekonomické situace v zemi. Vytvořené programy a fondy považovaly katalánské elity za nespravedlivé a neuzpůsobené jednotlivým nárokům a specifikům regionů, načež centrální vláda tato tvrzení odmítala a obviňovala katalánskou vládu ze špatného hospodaření a také zmínila katalánskou nesoběstačnost.²³⁹ Ekonomické otázky se tak především v posledních deseti letech staly jedním z klíčových elementů v programu katalánských nacionalistů.

2.3.3. Národní identita

Základy katalánské národní identity byly položeny již aragonským královstvím, nicméně v osmnáctém století se tato kultura dostala do ústraní. Je možné sledovat vzestupy a pády během devatenáctého století a především pak obrození katalánské identity, čili takzvanou *Renaixença*. V tomto období, které lze zasadit do druhé poloviny devatenáctého století, byl nejen oživen jazyk, skrze mnohá literární díla a opětovnou výuku katalánštiny, ale také se upevnil vztah obyvatel a území (*La pàtria*), či vznikala první politická uskupení. Mezi odborníky panuje rozpor v roli jednotlivých tříd při obrození a prosazení katalanismu. Někteří autoři jako, J. Termes, se přiklání k silné roli nižších tříd, které jako první revoltovaly proti kastilské dominanci v četných lidových protestech, demonstracích a povstáních v polovině devatenáctého století. P. Vilar naopak zdůrazňuje roli aristokracie a inteligence, neboť z jejich řad pocházela důležitá díla a určitý nátlak na centrum, zatímco neexistovalo žádné organizované hnutí pracujících či střední třídy. Opomenutá by neměla být ani role modernity katalánské oblasti a průmyslové vyspělosti oproti zbytku Španělska, stejně jako

²³⁸ MUÑOZ, Jordi a Raül TORMOS. *Economic Expectations and Support for Secession in Catalonia: Between Causality and Rationalization*. *European Political Science Review*. 2015, 7(2), s. 325. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1755773914000174>.

²³⁹ ORRIOLS, Lluís a Toni RODON. *The 2015 Catalan Election: The Independence Bid at the Polls*. *South European Society and Politics*. 2016, 21(3), s. 367-368. DOI: 10.1080/13608746.2016.1191182.

selhání centrální vlády efektivně nacionalizovat a asimilovat vnitřní rozlišnosti, což mohlo být důsledkem prohraných válek a nerozvinutého a neprofesionálního státního aparátu.²⁴⁰

Ústřední roli při období *Renaissance* sehrávala katalánština, která byla vystavena mnoha represím, včetně zakázání její výuky, a to dekrety z Nueva Planta v roce 1716. Oživením jazyka nejen v běžném používání, ale také jeho využitím v literatuře, byl opět postaven základ kulturnímu národu Katalánců. Než nastala tato jazyková obroda, tak katalánština přežívala jako jazyk nižších vrstev. Avšak již několikrát zmíněnou modernizací a průmyslovou vyspělostí vznikla v Katalánsku sebevědomá vrstva aristokratů, která se postarala o oživení kultury skrze knihy či časopisy psané v katalánštině, ale důležitým aspektem bylo také opětovné proniknutí katalánštiny na univerzity.²⁴¹ Mezi nejvýznamnější autory té doby se řadí Joaquim Rubió i Ors, Marian Aguiló, Victor Balaguer a další, díky kterým vznikala spisovná lingvistická forma, jež se stávala stále častějším elementem v programech nacionálních hnutí. Velmi důležitým prvkem bylo zapojení takzvaného Vigatanismu (*Vigatanism*), který byl vystavěn na myšlenkách katolického filosofa jménem Jaume Balmes. Toto ideologicky konzervativní a tradicionalistické myšlení opěvovalo například ctnosti venkovského života a důležitost katolické církve, což bylo v kontrastu s procesem katalánské modernizace, která se vyznačovala urbanizací, materialismem a industrializací, nicméně vliv vigatanistů v mnoha nacionálních hnutích byl značný, a proto bylo i jejich učení zahrnuto do katalanismu. Obzvláště důležitou roli zastalo při vytvoření vztahu populace a území, neboť autoři, z nichž jedním z nejvýznamnějších byl otec Jacint Verdaguer, připomínali a přetvářeli staré báje a mýty, ve svých dílech zmiňovali krásy katalánské oblasti a její slavnou historii.²⁴² Vize Katalánska, jako moderní oblasti, nicméně dbající na venkovské oblasti, kde je obyvatelstvo svázáno historicky se svým teritoriem a jeho specifickými vlastnostmi, byla hlavním přínosem tohoto myšlenkového směru, která se v ideologickém dědictví konzervativního katalanismu vyvíjí dodnes. Spolu s *Renaixencí* tak vytvořili komplexní kulturní ideologii, na nichž stavěli v následujících letech nacionalisté v hnutích jako *Centre Escolar Catalanista*, *Lliga de Catalunya*, *Almirall's Centre Catalá*, jejichž členy byli mnozí zástupci Vigatanismu.²⁴³

²⁴⁰ ETHERINGTON, John. *Nationalism, National Identity and Territory, The Case of Catalonia*. Barcelona, 2003. s. 139-142. Disertační práce. Universitat Autònoma de Barcelona.

²⁴¹ ETHERINGTON, John. *Nationalism, National Identity and Territory, The Case of Catalonia*. Barcelona, 2003. s. 145-146. Disertační práce. Universitat Autònoma de Barcelona.

²⁴² ETHERINGTON, John. *Nationalism, National Identity and Territory, The Case of Catalonia*. Barcelona, 2003. s. 154-157. Disertační práce. Universitat Autònoma de Barcelona.

²⁴³ ETHERINGTON, John. *Nationalism, National Identity and Territory, The Case of Catalonia*. Barcelona, 2003. s. 166. Disertační práce. Universitat Autònoma de Barcelona.

Přechod katalanismu od kulturního hnutí k politickému směru nastává v sedmdesátých letech devatenáctého století. V této fázi katalanismu postupoval všechny vrstvy a získával masovou podporu. První španělská republika (1873-1874) byla spravována vládou v čele s barcelonským rodákem Franciscem Pi y Margallem, jež připravovala konstituční změnu Španělska na federaci Tato ústava ovšem nevstoupila v platnost a posléze byla obnovena monarchie. Katalánští nacionalisté se však myšlenky federálního uspořádání nadále držely, a to v podobě politického uskupení *Centre Catalá*, která byla předchůdcem *Unió Catalanista*, jež vytvořila první program požadující regionální autonomii či zavedení katalánštiny jako prvního úředního jazyka Katalánska.²⁴⁴ Za jeden z klíčových momentů katalanismu mnozí autoři považují rok 1901, tedy vznik konzervativní strany *Lliga Regionalista*, ve které působil Enric Prat de la Riba, autor politického manifestu *La nacionalitat catalana* obhajujícího Katalánskou autonomii. Stupňující katalánský nátlak se střetával s odmítavým postojem centrální vlády, což vyústilo v radikalizaci situace. Docházelo ke stávkám a mnoha střetům, z nichž velmi známý je sled násilných střetů mezi španělskou armádou a pretestujícími v roce 1909 (*La semana tragica*), po němž se také zhroutila koalice katalánských stran *Solidaridad Catalana*.²⁴⁵ Zástupci *Lliga Regionalista* se výrazně zasadili o vytvoření Katalánského společenství (*Mancomunitat de Catalunya*) v roce 1914, které sdružovalo katalánské provincie. Toto společenství pracovalo nejen za prosazení katalánské autonomie, ale také na vytvoření infrastruktury, vytvoření akademických a vědeckých institucí a konsolidaci katalánštiny, nicméně nebylo vybaveno legislativními pravomocemi. Nástup k moci generála Prima de Rivery a jeho režimu (1923-1930) znamenal opětovný represivní přístup k vnitřní heterogenitě španělského státu. Druhá španělská republika naopak uznala národnostní menšiny, z nichž některým včetně Katalánska (1932) byl přiznán autonomní status. V tomto období se proměnil katalanismus, jehož těžištěm se stala levicová *Esquerra Republicana de Catalunya*.²⁴⁶

Státní převrat a nastolení diktatury pod vedením generála Francisca Franca Bahamonde znamenalo zrušení autonomních statusů a popření jakýchkoliv vnitřních regionálních rozdílností. Francův autoritářský režim připouštěl pouze centrální španělský nacionalismus, jehož základem byl tradiční způsob života, víra a centralizovaný stát. Katalánské strany byly zakázány a jejich členové perzekuováni, což vedlo k vlně emigrace, ze

²⁴⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 882. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

²⁴⁵ FUSI AIZPURÚA, Juan Pablo. *España: La Evolución de la Identidad Nacional*. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 2000. s. 226. Colección Historia (Ediciones Temas de Hoy). ISBN 84-788-0834-5.

²⁴⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 1172. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

kteře poté vycházely uskupení organizující odpor proti režimu, jako Katalánská národní fronta působící v Paříži nebo Národní rada působící v Londýně.²⁴⁷ Pokud se opomenou jednotky maquis působící v Pyrenejích, tak katalánský odpor vůči režimu, který byl téměř všeobecný, se projevoval především kulturní rezistencí. Přítomnost armády a represe vyvolaly v Kataláncích určitou solidaritu a navzdory hrožícím postihům se objevovaly katalánské symboly, ať již v podobě namalovaných katalánských vlajek, koncertů či knih. Cílem bylo zlomit kontrolu režimu nad veřejným sektorem. Po skončení druhé světové války očekávalo mnoho lidí mezinárodní intervenci proti Francovi, který se však obratnou politikou této možnosti vyhnul, a tak určité uvolnění přišlo až v šedesátých letech dvacátého století, během nichž katalánská kultura opět začala pronikat do veřejného života skrze vzdělávací instituce, literaturu a mnoho spolků. V roce 1966 vznikl „kulatý stůl“ (*Taula Rodona*), tedy organizovaný spolek zástupců politických stran oponujících režimu - *Partit Socialista de Catalunya* (PSUC), *Moviment Socialista de Catalunya* (MSC), *Unió Democràtica de Catalunya* (UDC), *Front Nacional de Catalunya* (FNC) a *Esquerra Republicana de Catalunya* (ERC). Překonání ideologických rozporů bylo typické taky pro Katalánské shromáždění (*Assemblea de Catalunya*) založené v roce 1971, jež zahrnovalo nejen straníky, ale také studentstvo, zástupce profesních či odborových hnutí, církevních hodnostářů, regionální zastupitele či sousedská hnutí. Hlavní požadavky tohoto shromáždění byly shrnuty mottem: „*Svoboda, Amnestie, Autonomní statut*“.²⁴⁸ Po Francově smrti roku 1975 byla započata demokratická tranzice, která vyústila v novou ústavu a posléze také v udělení autonomního statusu Katalánsku.

2.3.4. Administrativní a politické aspekty

Jak již bylo zmíněno, Katalánsko je jedním ze sedmnácti španělských autonomních společenství. Autonomní statut získalo po dokončení demokratické tranzice Španělska, což bylo dovršeno přijetím nové ústavy. Ustanovení autonomních společenství předcházely přípravný proces, během něhož byly postupně vytvářeny regionální instituce, na něž byly posléze přesunuty některé legislativní a výkonné pravomoci. Katalánsko se řadí mezi privilegované autonomní společenství, což je kategorie autonomních společenství vyššího stupně. Spolu s Katalánskem je v této kategorii Baskicko a Galicie, vzhledem k jejich specifické historii a silně přítomnému uvědomění o národní identitě jim byla uznána možnost

²⁴⁷ GUIBERNAU, Montserrat. *Catalan Nationalism: Francoism, Transition and Democracy*. London: Routledge, 2004.s. 53. ISBN 0-203-33927-4.

²⁴⁸ GUIBERNAU, Montserrat. *Catalan Nationalism: Francoism, Transition and Democracy*. London: Routledge, 2004.s. 66. ISBN 0-203-33927-4.

nejvyššího stupně autonomie.²⁴⁹ Článek č. 148 španělské ústavy vymezuje oblasti, ve kterých mají právo rozhodovat autonomní společenství samostatně, zatímco článek č. 149 vyhrazuje výsadní pravomoci centra. Autonomní statuty jednotlivých společenství jsou součástí španělského právního řádu, přičemž současný katalánský byl v roce 2006 reformován.

Statut důkladně popisuje jednotlivé katalánské instituce, v nichž hlavní roli sehrává *Generalitat de Catalunya*, který organizuje samosprávu autonomního společenství. V jeho čele je Prezident Generalitat (*President de la Generalitat de Catalunya*), který doplňuje hlavu státu. Je volen z řad členů katalánského parlamentu na čtyřleté funkční období a následně jmenován králem. Hlavní kompetence prezidenta jsou zastupování společenství při jednání s centrem či jinými společenstvími, jmenování a odvolání ministrů či podepisování zákonů.²⁵⁰ Exekutivní složkou Generalitatu je vláda (*El Govern*), mezi jejíž úkoly patří vydávání vládních nařízení, určení rozpočtu či jmenování úředníků, přičemž je odpovědná parlamentu. Sto třiceti pěti členný jednokomorový parlament (*Parlament de Catalunya*) je legislativním orgánem voleným na čtyři roky poměrným hlasováním ve všeobecných volbách. Pro přepočítání hlasů je využívána D'Hondtova metoda a získání mandátu je podmíněno 3% volební klauzulí. Vedle již zmíněné volby prezidenta také vykonává legislativní a kontrolní funkce spolu se schvalováním zákonů.²⁵¹ Mimo Generalitat poté stojí Vrchní soud (*Tribunal Superior de Justicia de Catalunya*), jenž je nejvyšším soudem na území Katalánska starající se o jurisdikci spadající do kompetencí autonomních společenství.

Katalánský stranický systém se vyznačuje přítomností mnoha regionálních stran, ale také pobočkami celostátních stran, které se dělí především na základě pravo-levé a proautonomních-protiautonomních štěpných linií. Od prvních voleb v roce 1980 se stala ústředním aktérem tohoto systému permanentní koalice stran Demokratická Konvergence Katalánska CDC (*Convergència Democràtica de Catalunya*) a Demokratická jednota Katalánska UDC (*Unió Democràtica de Catalunya*), jež fungovala až do roku 2015 jako Konvergence a Jednota CiU (*Convergència i Unió*). Mnozí autoři, včetně Maxmiliána Strmisky, tuto stranu s určitými výhradami pasovali do role predominantní strany. V 90. letech byla však započata postupná eroze dominance této strany, která vyústila v odchod

²⁴⁹ PROKEŠOVÁ, Julie. *Postavení autonomních oblastí ve Španělsku*. Praha, 2006. s. 10. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce JUDr. Karel Svoboda, CSc.

²⁵⁰ *Organic Act 6/2006 of the 19th July, on the Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia*. Parlament de Catalunya [online]. 2006. s. 24-25. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>

²⁵¹ *Organic Act 6/2006 of the 19th July, on the Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia*. Parlament de Catalunya [online]. 2006. s. 22-23 a 25-26. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>

dlouholetého předsedy strany Jordiho Pujola, kterého vystřídal Artur Mas.²⁵² Vyvrcholení situace přišlo s rokem 2003, po kterém skončila na sedm let v opozici. Hlavním protivníkem byla ve většině regionálních voleb Socialistická strana Katalánska PSC (*Partit dels Socialistes de Catalunya*), odnož celošpanělské socialistické strany PSOE, jež vytvořila ve zmíněném roce 2003 levicovou vládní koalici s dalšími dvěmi stabilními aktéry katalánského systému. Konkrétně s Republikánskou levicí Katalánska ERC (*Esquerra Republicana de Catalunya*) a Iniciativou pro Katalánsko Zelených – Sjednocená a Alternativní levice ICV-EuiA (*Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa*). Další stranou se stabilní podporou je Lidová strana Katalánska PPC (*Partit Popular de Catalunya*), pobočka celošpanělské Lidové strany a v posledních volbách se prosadily také strany Ciutadans C's a Kandidátka lidové jednoty CUP (*Candidatura d'Unitat Popular*).²⁵³ Levicová koalice stran PSC, ERC a ICV-EUiA se zasadila o reformu katalánského autonomního statutu, ovšem v umírněné podobě, což v kombinaci s problematickým a zdlouhavým soudním procesem týkajícím se tohoto statutu a důsledky ekonomické krize vyvolalo ve společnosti příklon k secesionismu. Výsledkem těchto procesů bylo vytvoření jednobarevné vlády CiU s podporou ERC po volbách v roce 2010, neboť vedle zmíněných faktorů svou roli v úpadku levice sehrál také vysoký počet kandidujících subjektů – 38.²⁵⁴ Započato bylo také období referend a demonstrací požadující vznik samostatného Katalánska. Po jedné z masových demonstrací v Barceloně se rozhodlo CiU pro otevřený příklon k secesionismu a vyhlásilo předčasné volby s vidinou získání absolutní většiny v parlamentu, což se ovšem nepovedlo, nicméně CiU stále zůstalo ve stejné pozici jako po předchozích volbách. Poslední a v mnoha ohledech historické volby se odehrály v roce 2015, které byly mnohými médii i odborníky brány jako lidový plebiscit o otázce katalánské nezávislosti. Před volbami se ve vnitřních rozporech zmítala jak PSC, tak CiU, která se dokonce rozpadla, především pro UDC to znamenalo problémy v obrovském úbytku členů. CDC vytvořila volební koalici s ERC, Demokraty Katalánska (*Demòcrates de Catalunya*) a Hnutím levice (*Moviment d'Esquerrres*), která nesla název Společně pro ano (*Junts pel Sí*), jež volby vyhrála, nicméně pro získání většiny musela dlouze vyjednávat o spolupráci se stranou CUP, která si nakonec prosadila požadavek jiného prezidenta Generalitatu než Artur Mas, jímž se nakonec stal Carles Puigdemont i Casamajó.

²⁵² Pujolismus, pojmenovaný po Jordim Pujolovi, neboť se více jak 30 let staral o směřování CiU a ovlivňoval i podoba katalánského nacionalismu. Kladl důraz na katalánštinu a a vztah občan k *Pátrii*, nicméně v 90. letech dal přednost podpoře PP a příklonu k socioekonomickým problémům, výměnou za příslib upuštění od požadavků na zvýšení autonomie, což bylo jednou z příčin úpadku popularity strany.

²⁵³ KOUŘIL, Jan a Eva PAVLOVÁ. *Katalánské regionální volby 2010*. Acta Politologica. 2011, 3(2), s. 180. ISSN 1803–8220.

²⁵⁴ KOUŘIL, Jan a Eva PAVLOVÁ. *Katalánské regionální volby 2010*. Acta Politologica. 2011, 3(2), s. 181-182. ISSN 1803–8220.

Historicky nejhoršího výsledku dosáhla PSC, zatímco druhou nejsilnější stranou se stala silně antisecesionistická strana C's.²⁵⁵

Speciální pozornost bych věnoval některým událostem jež se odehrály po roce 2009. Právě v tomto roce se uskutečnilo referendum v malém katalánském městu Arenys de Munt, kde katalánskou nezávislost podpořilo 96 % respondentů, což vyvolalo lavinovou reakci v dalších municipalitách, ve kterých se během následujících dvou let odehrávaly podobné volby. V roce 2010 se mluví o podpoře okolo 25 % katalánského elektorátu pro nezávislost Katalánska.²⁵⁶ Častými se staly masové demonstrace, z nichž především ty barcelonské získaly obrovskou pozornost, neboť již v roce 2010 se mělo účastnit více jak milion lidí. Katalánský národní den Diada l'Onze de Setembre (11. září), připomínající události z roku 1714, po kterých se město Barcelona vzdala Bourbonské armádě během války o španělské dědictví, načež nastaly již zmíněné represe vůči Katalánsku, se stal také dnem masových demonstrací za katalánskou nezávislost, neboť od roku 2012 jsou každoročně organizovány protesty.²⁵⁷ Za zmínku určitě stojí také vytvoření více než 400 kilometrů dlouhého lidského řetězu napříč Katalánskem taktéž 11. září v roce 2013 pod sloganem „Katalánská cesta k nezávislosti“. Během těchto protestů je hojně vyvěšována modrá i červená *Estelada*, tedy vlajka symbolizující katalánskou nezávislost. Vedle těchto lidových protestů jsou v otázce secesionismu aktivní i politické strany zjednodušeně rozdělené na příznivce referenda, potažmo nezávislosti (CDC, ERC, CUP, ICV-EUiA) a odpůrce (UDC, C's, PP). Vzhledem k tomu, že vládní stranou byla v období 2010-2015 CiU s podporou ERC, tak byl vyvíjen nátlak na centrum k vyhlášení referenda o katalánské nezávislosti, což se ovšem setkalo s důrazným odporem centra. V roce 2013 byl katalánskou vládou schválena „Deklarace nezávislosti a práva k rozhodnutí katalánského lidu“, což byl jasný vzkaz pro centrální vládu, i přes spíše symbolický význam tohoto aktu. Následující rok pokračoval souboj o vyhlášení referenda, které se nakonec uskutečnilo jako nezávazné pod taktovkou katalánské vlády. V tomto referendu odpovídali respondenti na dvě otázky, konkrétně „Má být Katalánsko státem?“ a „Má být tento stát nezávislý?“. Kladnou odpověď na obě otázky odevzdalo 80 % dotázaných, říčmž volební účast činila 37 % obyvatel nad 16 let. Je nutné poznamenat, že strany oponující

²⁵⁵ ORRIOLS, Lluís a Toni RODON. *The 2015 Catalan Election: The Independence Bid at the Polls*. South European Society and Politics. 2016, 21(3), s. 379. DOI: 10.1080/13608746.2016.1191182.

²⁵⁶ MUÑOZ, Jordi a Marc GUINJOAN. *Accounting for Internal Variation in Nationalist Mobilization: Unofficial Referendums for Independence in Catalonia (2009-11)*. Nations and Nationalism. 2013, 19(1), s. 45-49. DOI: 10.1111/nana.12006.

²⁵⁷ Počet protestantů je velmi odlišný v závislosti na zdroji

secesionismu toto referendum ignorovaly a nemobilizovaly svůj elektorát.²⁵⁸ Další referendum je plánované na září roku 2017. Po regionálních volbách se dosavadní vláda také rozhodla započít proces, či iniciativu „Nezávislé Katalánsko ve formě republiky“, což bylo odsouhlaseno katalánským parlamentem a je artikulováno zároveň pro centrální vládu, Evropskou unii i mezinárodní komunitu. Tato iniciativa deklaruje nezávislý proces demokratického a pacifistického odpojení Katalánska a věnuje se také některým socio-ekonomickým otázkám.²⁵⁹

2.3.5. Závěr

Pokud se zohlední přístupy teoretiků k pojmu národ, lze dojít k závěru, že na základě objektivních i subjektivních znaků, počínaje jazykem, společnou historií, pocitem sounáležitosti, vztahem k teritoriu a dalšími, tvoří Katalánci pospolitost, která by dle definic Bauera, Renana či Meineckeho mohla být nazývána národem. Ve zmíněných modernějších přístupech je často kladen důraz na přechod k modernímu způsobu života, ale také na prostoupení politických záležitostí a národní identity do celé společnosti. Moderní způsob života je v evropských regionech víceméně všeobecnou realitou, zatímco s účastí širokých mas na národní identitě je možné v mnoha případech již spekulovat o rozsahu a síle nacionálních hnutí. V katalánském případě je toto povědomí velmi silně přítomné, což se projevuje velmi silným důrazem na jazyk, vlast (*Pàtria*) a v posledních letech také masovými demonstracemi. Čili i při zohlednění požadavků zástupců perenialistů, modernistů a etnosymbolistů by definování Katalánců jakožto národa obstálo. Baarovo řazení by je zařadilo zřejmě jako kombinaci jazykového a územního národa. Možná ještě důležitějším aspektem je snaha dnešních Katalánců o definování sebe samých jako národa, což se objevilo i v reformě autonomního statutu v roce 2006, nicméně tento požadavek musel být ještě schválen španělským Ústavním soudem, k čemuž došlo v roce 2010.²⁶⁰

Moderní katalánský nacionalismus, tedy ten projevující ve španělském království po jeho demokratickém přechodu, se projevuje výlučně demokraticky a pacifisticky, nicméně historicky lze pozorovat i násilné projevy. Národní identita, která navazuje již na středověké státní celky, prošla několika vzestupy a pády, se v nynější době zaměřuje především na

²⁵⁸ ORRIOLS, Lluís a Toni RODON. *The 2015 Catalan Election: The Independence Bid at the Polls*. South European Society and Politics. 2016, 21(3), s. 363-364. DOI: 10.1080/13608746.2016.1191182.

²⁵⁹ *The Parliament declares the start of the independence process*. *www.catalannewsagency.com* [online]. 2015 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.catalannewsagency.com/politics/item/the-parliament-declares-the-start-of-the-independence-process>

²⁶⁰ *Catalonia can call itself a 'nation', rules Spain's top court*. *www.telegraph.co.uk* [online]. Madrid: 2010 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/7861118/Catalonia-can-call-itself-a-nation-rules-spains-top-court.html>

jazykové a kulturní odlišnosti v kombinaci s upozorňováním na ekonomické nespravedlnosti ze strany centrální vlády. Ačkoliv je Španělsko decentralizovaným státem, tak katalánský autonomní statut je pro velkou část Katalánců zcela nedostatečný, až frustrující. Katalánci se nejdříve snažili o rozšíření své autonomie, především té fiskální, nicméně neústupnost centrální vlády přešly nacionalistické požadavky až k možnosti secese. Za tímto účelem se konají masové demonstrace a referenda. Svou roli sehrála také celosvětová ekonomická krize, jež zasadila do řad Katalánců nespokojenost s přerozdělováním zdrojů z centra, na které nahlíží jako na nespravedlivé.

Secese tohoto regionu může být z morálního hlediska ospravedlněna jednak askriptivními prvky, tedy zdůrazněním katalánské odlišnosti, ale mnohem častěji je zmiňován plebiscitní přístup, neboť při důkazu, že většina Katalánců je pro vytvoření samostatného státu, by bylo možné označit odepření této možnosti jako nedemokratické. V tomto ohledu, který navazuje na Beranovo dílo, by minimálně mělo být povoleno referendum, což centrální vláda odmítá. Zastánci remediální teorie by mohli namítnout, že nejsou páčány velké nespravedlnosti a nejsou porušována lidská práva, tudíž katalánská secese není morálně ospravedlnitelná, avšak je možné namítnout, že Katalánci pociťují ekonomické nespravedlnosti navíc s kombinací se silnou neochotou centrální vlády k napravení této situace.²⁶¹ Hledání morální ospravedlnitelnosti secese by však zřejmě bylo vhodné nahradit diskuzí nad změnou konstitučního uspořádání za účelem zachování státu, ekonomické autonomie regionu či podmínky vypsání referenda.

Závěrem se ještě vrátím k myšlence Guibernau, která zdůrazňuje důležitost ekonomické životaschopnosti potencionálního státu, který by národ vytvořil. Této problematice se věnuje například ekonomka Núria Bosch, v jejíž kapitole je vedle opětovného připomenutí špatně nastavené redistribuce zdrojů, také zmíněn výzkum, dle kterého by během období let 2006-2009 Katalánsko lépe fungovalo jako nezávislý stát, a to samozřejmě i při zohlednění nákladů, jež by Katalánsko muselo vynaložit jako suverénní země. Tato studie je však součástí knihy *What's up with Catalonia*, která silně podporuje katalánskou nezávislost. Tímto nemám na mysli, že je záměrně zmanipulovaná, ale jsem si jistý, že studie pocházející od centrální vlády by tomuto tvrzení odporovala.²⁶² Důležitým aspektem by zřejmě byl také přístup Evropské unie, která bohužel nemá žádný modelový případ či precedent, neboť nikdy

²⁶¹ PÉREZ, Lluís a Marc SANJAUME. *Legalizing Secession: The Catalan Case*. Journal of Conflictology. 2013, 4(2), s. 8-9. ISSN 2013-8857.

²⁶² CASTRO, Liz, ed. *What's up with Catalonia*. Ashfield, Massachusetts, USA: Catalonia Press, 2013, s. 190-192. ISBN 978-1-61150-033-2.

nedošlo k secesi u členského státu. Katalánsko je důležitým evropským regionem, ve kterém sídlí velké množství evropských firem a je středomořským dopravním uzlem, tudíž by bylo nevhodné držet samostatné Katalánsko stranou EU. Je otázkou zda-li by Katalánsko chtělo být součástí EU, neboť po britském referendu o odchodu z EU se velmi silně diskutuje o jejím demokratickém deficitu. Problematický by také mohl být vztah se Španělskem, pro které by odtržení Katalánska znamenalo protiústavní a ilegální jednání. Faktem ovšem zůstává, že podpora secese mezi Katalánci narůstá, tudíž je nezanedbatelnou možností vznik nového evropského státu - Katalánské republiky.

2.4. Skotové

2.4.1. Historie

Osídlení skotského území se datuje již do mezolitického období před devíti tisíci lety. Významnými obyvateli, kteří ovlivnili skotskou identitu, byli Keltové (Britové, Piktové), jejichž zástupci postupně začali budovat osídlení a s přelomem letopočtu také kmenová společenství. S příchodem Římanů do Británie bylo nutné vytvořit rozsáhlá spojenectví za obranným účelem, která však byla velmi vratká. Přestože byly jednotlivé kmeny rychle poraženy, tak dnešní skotské území bylo částečně podrobena impériu jen na velmi krátkou dobu. Hranicí impéria byl v té době Antoniův val, který byl však záhy opuštěn a nadále byl udržován známý Hadriánův val, který se nachází jižně od skotského teritoria. Svůj vliv měli Římané tedy především na území těsně sousedící s jejich říší, což se vedle christianizace projevilo také rozvojem obchodu a řemesel.²⁶³ V následujících stoletích probíhalo intenzivní míchání jednotlivých kmenů, mezi něž patřili Anglové, Sasové, Gaelové a v neposlední řadě také norští nájezdníci. Výsledkem byla velmi rozdrobená kulturně odlišná společenství, jež používala různé jazyky, které mezi sebou bojovaly. V 10. století můžeme pozorovat postupnou konsolidaci království Alba nacházející se na východě Skotska, které mělo fungovat především na obranu proti Norům, nicméně také uvnitř království probíhalo mnoho bojů mezi dynastiemi a klany.²⁶⁴

Na počátku 12. století již byla zřejmá dominance Anglie na Britských ostrovech, která vyvíjela nátlak na své sousedy. Skotské oblasti postupně přejímaly nové ideje, započalo ražení mincí, vytváření opatství a městských opevnění, což spolu s tradičními „keltskými“ tradicemi vytvořilo základ pro skotskou identitu, která vyústila v postupné sjednocování Skotska.²⁶⁵ I přes přetrvávající jazykovou rozmanitost vznikla silná loajalita obyvatel ke skotskému státu, která se projevila odporem proti anglické dobovačné kampani, jež vyústila v roce 1296 ve válku. O této době se dá říct, že ovládané teritorium bylo velmi podobné tomu dnešnímu. Slavná bitva u Bannockburnu, stejně jako William Wallace či Robert Bruce jsou dodnes důležitými symboly skotského boje za nezávislost. Vyčerpávající válka s Anglií byla ukončena až roku 1328, kdy Angličané uznali nezávislost Skotska, aby zakrátko vypukla občanská válka vyvolána pretendentem skotského trůnu Eduardem Balliolem. Další století,

²⁶³ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 11-15. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁶⁴ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 28-34. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁶⁵ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 38-39. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

tedy v 15. a 16. nadále pokračovalo anglo-skotské soupeření, ale také se nesla v duchu renesance a humanismu, během něhož vznikaly na skotském území univerzity či presbyteriánská církev, takzvaný *Kirk*, která těžila především z kalvinismu. Právě křesťanské schizma se stalo významnou konfliktní linií, a to především za vlády Marie I., která si nárokovala také anglický trůn. Opomenuta by však neměla být ani úloha jednotlivých rodů, které ve velké míře ovlivňovaly fungování státu, což bylo mimo jiné výsledkem častých regentství za nezletilé krále, při nichž si aristokraté nárokovali stále větší pravomoci.²⁶⁶ Důležitým milníkem se stal rok 1603, ve kterém skotský král Jakub VI. dosedl také na anglický trůn a vznikla tak personální unie dvou nezávislých království. Za vlády Jakuba VI., respektive Jakuba I., byl prosazován smířlivý přístup mezi požadavky jednotlivých království. Skotská aristokracie opouštěla od svých tradičních struktur a tradic a stále více se podobala evropským rodům, pokud se opominou horské klany. Vážné problémy nastaly s nástupem Karla I., který byl ve svých postojích mnohem více radikální než jeho předchůdce. Po snaze prosazení anglikánské církve jako oficiální i pro skotské území vypukla v roce 1639 Válka biskupů, při níž se proti králi postavili skotští *covenanteři*. Jejich název je odvozen od Národní úmluvy (*National Covenant*). Král byl po několika porážkách nucen uznat skotské podmínky, avšak zanedlouho vypukla občanská válka, během níž byl Karel I. popraven a vlády se ujala státní rada a následně lord protektor Oliver Cromwell. Pro Skotsko válka znamenala ekonomický i společenský rozvrat či zrušení parlamentu. Restaurace monarchie a Slavná revoluce z roku 1688 se staly základem pro budoucí konflikty vyvolané Jakobity, kteří se v několika válkách snažili o návrat dynastie Stuartovců. Mezitím byl však roku 1707 schválen Zákon o unii (*Act of Union*), čímž přestalo existovat nezávislé Skotsko, jež se stalo součástí království Velké Británie.²⁶⁷

18. století se stalo dobou, při níž Skotové ztratili parlament, krále, většinu vyšší aristokracie, která se přesunula do Londýna, avšak byla také dobou osvícenství, v níž vzkvétala literatura, filozofie, architektura, obchod, náboženství i vzdělání. Mezi významné osobnosti té doby patřili David Hume, Adam Smith, Adam Ferguson, Gilbert Stuart, Robert Henry, James Hutton, John Gregory a mnozí další. Přejít k tržnímu hospodářství, silná urbanizace a opouštění tradičních struktur byly dalšími jevy, které provázely toto období skotských dějin. Nechvalně známé „čištění Vysočiny“ (*Highland Clearance*), které bylo důsledkem, respektive trestem jakobitských pro-stuartovských výbojů, při kterém byli skotští

²⁶⁶ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 68 a 101-108. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁶⁷ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 115-120 a 125-136. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

usedlíci nuceni opouštět své domovy, bylo jednou z příčin nastalé urbanizace.²⁶⁸ V 19. století vzrůstala ekonomika a produkce Skotska, zatímco kultura stagnovala. Ztrojnásobení počtu obyvatel, silný industriální systém zaměřený především na těžké strojírenství (lodě, lokomotivy), těžbu uhlí a železné rudy či kvalitní textilní průmysly udělaly ze Skotska „dílnu“ Velké Británie. Období ekonomické prosperity bylo zcela zpřetrháno první světovou válkou, která na jedné straně sjednotila Skoty jak vnitřně (třídní, náboženské, generové otázky), tak se zbylými britskými národy, na druhé straně však ukázala problémy skotského hospodářství. Tím byla především strukturální nevyváženost, tedy dominance několika málo odvětví, o které po válce upadal zájem, což spolu se světovou ekonomickou krizí znamenalo katastrofu.²⁶⁹ Velká míra nezaměstnanosti, chudoba, odliv obyvatel, špatné sociální podmínky se staly následující roky hlavními problémy Skotska, které byly navíc umocněny další světovou válkou.²⁷⁰ Poválečné britské vlády se musely potýkat s obtížnou rekonstrukcí Velké Británie, přičemž skotská otázka se stávala důležitější především s nástupem nacionální a secesionistické politiky Skotské národní strany SNP (*Scottish National Party*), která získala především protestní hlasy za účelem upozornění na skotské problémy. Prvním vyvrcholením bylo referendum v roce 1979, které mělo vyřešit projekt obnovení skotského parlamentu, nicméně bylo zatíženo přísnými požadavky (Cunninghamův dodatek), jež nesplnilo a návrh byl tak zamítnut.²⁷¹

2.4.2. Vybrané geografické a socioekonomické aspekty

Území Skotska je situováno do vrchní poloviny Velké Británie, kde zaujímá přes sedmdesát osm tisíc čtverečních kilometrů, což tvoří zhruba třetinu celkové rozlohy Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Jediným pevninským sousedem Skotska je Anglie, tedy téměř stokilometrová vnitrostátní hranice. Z geografického hlediska lze Skotsko rozdělit na čtyři části. V severní části se nalézají Skotská vysočina, s mnoha horskými údolími, tzv. *Glens*, sladkovodními ledovcovými jezery, tzv. *Lochs*, ale také nejvyšším bodem Spojeného království vrcholem Ben Nevis. Centrální část je nížinatá a protékají zde řeky Clyde, Tay či Forth a jižní část země přechází do Skotské vrchoviny. Poslední součástí území Skotska je velký počet ostrovů, z nichž je většina řazena do

²⁶⁸ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 142-145 a 159-164. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁶⁹ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 165-169 a 181-197. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁷⁰ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 199-203. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

²⁷¹ SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 205-210. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.

některého ze souostroví Orkneje, Shetlandy, Vnitřní či Vnější Hebridy. Podnebí je stejně jako ve zbylých částech Britských ostrovů ovlivňováno Golfským proudem. Skotské teritorium může být z hlediska politické geografie označené jako ne příliš výhodné vzhledem k fragmentovanému a rozeklanému charakteru, v kombinaci s nerovnoměrným rozložením obyvatel. Správní rozdělení vymezuje třicet dva oblastí a mezi největší města patří Glasgow, hlavní město Edinburgh, Aberdeen či Dundee. Nejvíce známým státním znakem je modrobílá vlajka nesoucí kříž svatého Ondřeje. Druhá vlajka je totožná s provedením státního znaku, tedy červený lev ve skoku na zlatém poli a dvojitým červeným rámováním. Posledním státním symbolem je píseň *Flower of Scotland*, která je často používána jako hymna, například při sportovních událostech.²⁷² Počet obyvatel se pohybuje dle posledního sčítání obyvatel v roce 2011 okolo 5,3 milionu lidí, jejichž největší podíl žije v centrální nížinné části. V průzkumech se uvádí také národní identita, přičemž ke skotské se hlásí okolo 80 % populace.²⁷³ Neměly by se však opomenout početné skupiny Skotů ve zbytku Spojeného království. Hlavním jazykem je angličtina, respektive její skotský dialekt, jenž ovládá 99 % obyvatel. Lze však pozorovat také používání Skotštiny, kterou ovládá třetina populace, a Skotské Gaelštiny, jíž se mluví především na ostrovech Vnějších Hebrid. Náboženské rozdělení dle censu přisuzuje třetinu obyvatel Skotské církvi, další třetinu tvoří ateisté, 16 % katolíci, zatímco zbytek je jiného vyznání či svou víru neuvedlo.²⁷⁴

Skotská ekonomika tvoří přes 5 % celkového HDP Spojeného království, pokud není započítána těžba v Severním moři, v opačném případě se pohybuje okolo 10 %.²⁷⁵ Co se týče rozdělení jednotlivých sektorů, tak v primárním sektoru jsou stěžejními odvětvími zemědělství, především pěstování ječmene a pšenice, chov skotu a ovcí, rybolov a potenciálně také již zmíněná těžba v Severním moři, která by v samostatném Skotsku mohla vytvářet až 20 % HDP. Sekundární sektor byl dlouhou dobu tvořen především těžkým strojírenstvím. Tato průmyslová jednostrannost stála za ekonomickým úpadkem Skotska ve dvacátém století, nicméně v dnešní době patří mezi hlavní odvětví lehčí strojírenství, obranné technologie a systémy, chemický, potravinářský a elektrotechnický průmysl. Největší podíl HDP, tedy okolo 80 %, vytváří sektor služeb, v nichž jsou důležitými součástmi obchod, bankovníctví či

²⁷² MINAHAN, James. *Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. s. 502-504. ISBN 03-132-8354-0.

²⁷³ *Scotland: 2011 Census: Key Results from Releases 2A to 2D*. National Records of Scotland, 2014. s. 2-5. Dostupné také z: <http://www.scotlandscensus.gov.uk/documents/censusresults/release2/statsbulletin2.pdf>

²⁷⁴ *Scotland: 2011 Census: Key Results from Releases 2A to 2D*. National Records of Scotland, 2014. s. 6. Dostupné také z: <http://www.scotlandscensus.gov.uk/documents/censusresults/release2/statsbulletin2.pdf>

²⁷⁵ *Quarterly National Accounts Scotland: Quarter 4 2015*. A National Statistics Publication for Scotland, 2016. s. 1. Dostupné také z: <http://www.gov.scot/Resource/0049/00499946.pdf>

turismus.²⁷⁶ Infrastruktura je silnější v centrální části, kde se také nachází většina měst a obyvatel. Silniční síť se dlouhodobě potýká s problémy nedostatečné údržby vzhledem k ekonomickým problémům. Hlavní ohnisko železniční sítě se nachází v centrální oblasti. Ve Skotsku byla vybudována čtyři mezinárodní letiště, z nichž dvě se nachází v Glasgow a po jednom je v Edinburghu a Aberdeenu. Mezi důležité přístavy patří Aberdeen, Grangemouth, Cromarty Firth a další. Opomenutá by neměla být také hustá síť trajektů mezi jednotlivými ostrovy.

2.4.3. Národní identita

Pokud se bude národní identita zakládat na pohledu některých historiků (Ferguson, Seton-Watson), tak lze mluvit o skotské národní identitě již ve 13. století, kdy se sjednocená komunita obyvatel skotského království vydala do boje proti Angličanům. Přestože z předchozí části je již známo, že jazykově, etnicky a kulturně bylo Skotsko v té době velmi heterogenní, tak vztah k území a skotské koruně (vládci) překonaly tyto rozlišnosti, aby vytvořily národ. Z této doby také pochází mnoho národních mýtů, národních hrdinů a slavných momentů, které do dnes patří do kulturního dědictví skotského národa. Je to William Wallace, Robert Bruce, bitva u Bannockburnu a mnohé další. Dalšími stěžejními obdobími jsou 18. a 19. století, neboť v první řadě došlo k zániku nezávislého Skotska, skotského parlamentu, tradičního způsobu života mnoha Skotů, migraci velké části populace a průmyslové revoluci. Důležitá je ovšem skutečnost, že Skotům se podařilo udržet vedle britské identity také tu skotskou. Mnoho autorů si však klade otázku, proč se skotský nacionalismus projevoval velmi dlouhou dobu pouze kulturně a nikoliv politicky. Nairn tuto skutečnost vysvětluje ekonomickou rozvinutostí skotského regionu v rámci Britského impéria, tudíž se Skotové necítili ohrožování či utlačování centrem, čili neproběhla mobilizace inteligence ani širokých mas. K tomuto postupu přešli ovšem ihned, jakmile centralizace nabyla určité míry neúnosnosti a započal tak nátlak na tzv. *Home rule* se vznikem *Scottish Home Rule Association* v roce 1886.²⁷⁷ Těmto snahám předcházela určitá hnutí, z nichž například skotská část chartistů (demokratické dělnické hnutí) trvala na svém náboženském presbyteriánském étosu, který byl v rámci tohoto hnutí jedinečný. Také projevy reverenda Svobodné církve Jamese Begga měly nacionální charakter, neboť se zasazoval o

²⁷⁶ HARARI, Daniel. *Scotland Referendum 2014: The Impact of Independence on the UK Economy*. Parliament.uk [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z:

<https://www.parliament.uk/business/publications/research/scotland-the-referendum-and-independence/impact-on-uk-economy/>

²⁷⁷ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 23-26 a 33-37. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z:

<http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

zlepšení národní pozice, udržení identity či silnějším skotským zastoupením v parlamentu. Za první organizovanou národní jednotku je mnohými považována *National Association for the Vindication of Scottish Rights* založená v roce 1853.²⁷⁸ Druhé vysvětlení poskytuje G. Norton, který hlavní roli v té době přikládá unionistickému nacionalismu, který se tedy vztahoval na hrdost na celé Spojené království. V této argumentaci jsou důležité dva body. V první řadě, že Skotům plynuly z příslušnosti do impéria velké ekonomické výhody, existovala silná střední třída těžící z obchodu a také britské instituce jako *National Union of Mineworkers, Transport and General Workers Union, National Health Service* a další poskytovaly Skotům mnohé služby a výhody, o které nechtěli přijít. Druhým bodem je racionální chování relativně malého národa vedle silného souseda, který v rámci společného státu příliš nezasahoval do skotské občanské společnosti.²⁷⁹

Silná pozice církve ve skotské kultuře se otřásla po jejím rozdělení v roce 1843, kdy se ze Skotské církve oddělila Svobodná skotská církev. Nicméně kulturní národní uvědomění se projevovalo ve velmi obsáhlém skotském osvícenství, které v mnohých ohledech změnilo jak interní, tak především mimo-skotské vnímání národní identity Skotů. Je nezbytné si uvědomit, že panovaly značné rozdíly mezi centrální částí Skotska a Vysočinou, ve které dlouho dobu přetrvávalo klanové uspořádání, využívala se zde gaelština a více odkazovala na keltské dědictví. Na počátku 18. století to bylo také centrum Jakobitů, kteří však byli poraženi, což přineslo obyvatelům a kultuře Vysočiny mnoho restrikcí, například již zmíněné „čistění Vysočiny“. Nicméně právě tato oblast se stala dějištěm mnoha děl skotských spisovatelů, jejichž romantické pojetí tohoto severního teritoria položilo základ pro mnohé budoucí události. V první řadě zmíním dílo *Ossian*, respektive *Ossianovy zpěvy*, tedy epický příběh napsaný Jamesem Macphersonem, který se odehrával ve Vysočině a získal velký ohlas nejen mezi Skoty, ale i mezinárodně a stal se inspirací pro mnohé další autory, z nichž byl zřejmě nejvýznamnějším Walter Scott. Díla jako *Ivanhoe*, *Rob Roy*, *The Heart of Miflothian* či *Waverly* pochází z ruky právě tohoto autora. Scott popisoval krásu území a přírody, hrdinství a odvalu obyvatel, čímž se velkou mírou podílel na změně pohledu na Vysočinu, z pusté divočiny na přírodní krásou oplývající zemi. Někdy je toto romantické pojetí Vysočiny

²⁷⁸ BÜLTMANN, Tanja. *Scottish Rights Vindicated : Identity and Nationalism in Mid-nineteenth Century Scotland*. Bielefeld (Germany). Bielefeld University, 2005. s. 50-53. Dostupné také z: <https://pub.uni-bielefeld.de/download/2304282/2304285>.

²⁷⁹ GLEN, Carol M. *Nationalism, Identity and Scotland's Referendum*. Contemporary European Studies. 2015. S. 6-7. (1). Dostupné také z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/07/ces_1_2015_GLEN1.pdf

označováno jako *Tartanismus*, jehož jméno je odvozeno ze vzoru tradičního oblečení nošeného ve Vysocině oblečení.²⁸⁰

Pohled modernistů se však upírá až k druhé polovině dvacátého století, respektive postupnému prosazení nacionální SNP ve skotském elektorátu. Tato strana začala být úspěšná v 70. letech, kdy byl v odborné obci nacionalismus spojován především s negativními jevy jako iracionalita či násilí, přesto si však uvědomovali, že skotský případ není možné označit těmito negativními konotacemi, neboť byl „logickou“ reakcí na ekonomickou a sociální situaci ve Spojeném království. Vedle politické roviny, kterou zajišťovala SNP, byla výrazná zejména ekonomická rovina, jež se projevila po objevení ložisek ropy a zemního plynu v Severním moři, z nichž velká většina leží ve skotských vodách. SNP tuto situaci velmi obratně využila stručným sloganem „*Its Scotland's Oil*“ („Je to skotská ropa.“), který měl mezi voliči získat podporu, což se podařilo. Nicméně myslím, že skotská moderní identita není definována pouze úspěchem jedné politické strany.²⁸¹ Co se týče jazyka, již bylo zmíněno, že Gaelština je v dlouhodobém úpadku, stejně jako skotština, a nejvíce využívaným jazykem je angličtina ve skotském dialektu. Proto se někteří autoři snažili postavit skotství na dialektu, či možná spíše přízvuku, což je však velmi kontroverzní a těžko obhajitelné. Avšak ani historicky nebyla skotská identita postavená na jazyku, neboť bylo v tomto ohledu velmi heterogenní. Náboženství již v dnešní době také není indikátorem, který by Skoty spojoval. Přes výraznou úlohu v některých historických obdobích se postupně dostalo do ústraní a v dnešní době narůstá počet obyvatel bez náboženského vyznání. Ani etnicita nemůže být považována za sjednocující prvek, už vzhledem k historickému míchání jednotlivých kmenů, migraci obyvatel v rámci Spojeného království, ale i přistěhovalectví různých evropských a asijských národů.²⁸² Nacionalismus a identita Skotů nejsou postaveny na kulturním či etnickém základě, nicméně na občanské pospolitosti založené na pocitu vlastní příslušnosti k národu, na vůli k tomuto společenství patřit a na společném národním smýšlení. Zejména důležitý je vztah k teritoriu, neboť Skotsko se vyznačuje dlouhodobými stabilními hranicemi, jejichž neměnnost umožnila obyvatelům identifikaci s vlastní a označení Skotů jako obyvatel Skotska. Druhým faktorem je sdílení společné historie, která se projevuje dodnes v institucionálním či právním systému Skotska, které si i po ztrátě nezávislosti udrželo určitý

²⁸⁰ LEEWIS, Stephan. *Identity and the Scottish National Party*. Maatschappijgeschiedenis / History of Society. 2011. s. 32-36. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/2105/11075>.

²⁸¹ GLEN, Carol M. *Nationalism, Identity and Scotland's Referendum*. Contemporary European Studies. 2015. S. 12-13. (1). Dostupné také z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/07/ces_1_2015_GLEN1.pdf

²⁸² MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 18-22. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

stupeň svébytnosti. V tomto ohledu by také neměly být opomenuty národní mýty, hrdinové či světci, což se mimo jiné silně podílí na uvědomění si vlastní odlišnosti a hodnot, které jsou pro Skoty specifické. Svou roli sehrálo také udržování pojmů, kupříkladu ani po spojení Anglie a Skotska nemohli být Skotové nazýváni pouze Britové či dokonce Angličané. Skotové tedy vytváří historickou a teritoriální pospolitost lidí, kteří se cítí být příslušníky tohoto národa.²⁸³

2.4.4. Administrativní a politické aspekty

V této části se nejprve budu stručně věnovat procesu devoluce ve Spojeném království, konkrétně skotskému případu. Hlavním těžištěm skotské devoluce byla druhá polovina dvacátého století, nicméně proces samotný má kořeny již na konci devatenáctého století. Prvním momentem, který je v této souvislosti často zmiňován, je rok 1885, kdy byl vytvořen Skotský úřad (*Scottish Office*) a post Státního tajemníka pro Skotsko (*Secretary of State for Scotland*).²⁸⁴ Tyto instituce však byly spíše symbolického charakteru, neboť jim nebyly předány významné pravomoci, ale staly se precedentem pro uvědomění si odlišnosti skotských podmínek. V následujících dekadách stojí za zmínku události jako schválení Zákona o skotské vládě (*Government of Scotland Bill*), vznik Skotské národní strany či ustanovení Asociace skotské úmluvy (*Scottish Covenant Association*), která usilovala o založení skotského parlamentu a jejíž členové se podíleli na krádeži známého Stone of Scone z Westminster Abbey. Důležité bylo proniknutí diskuze o tzv. *Home rule* agendě, jež se postupně stávala stěžejní otázkou týkající se Skotska a také narůstání popularity i členské základny SNP, která zaznamenala průlom na konci sedmdesátých let a podněcovala nacionální citění. V této době reagovaly obě celostátně nejúspěšnější strany, tedy vládní Labouristická strana, jež vytvořila Killbrandonovu komisi mající za úkol vytvoření scénáře pro možnou změnu konstituce, a Konzervativní strana, která vydala Deklaraci z Perthu, v níž se zavázala k vytvoření Skotského parlamentu. Skotský zákon byl však schválen až v roce 1978 a následně podroben referendu (1979), ve kterém 51,6 % voličů vyjádřilo podporu tomuto zákonu. Tato mírná nadpoloviční většina avšak po zohlednění volební účasti

²⁸³ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 21-22. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z:

<http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁸⁴ BENINATO, Giovanni. *Scottish Independence and National Identity*. Padova, 2013. s. 102-104. Disertační práce. Università degli Studi di Padova.

znamena podpora necelých 33 %, čímž nebyl splněn již dříve zmíněný Cunninghamův dodatek, čili referendum se stalo neplatným.²⁸⁵

Následná osmnáctiletá nadvládá Konzervativní strany v britském parlamentu znamenala pozastavení devolučních snah. Ve skotské společnosti však vzrůstala nespokojenost s vládními kroky kabinetů Margaret Thatcher a Johna Majora. Reakcí byly mnohé demonstrace ve skotských městech, úpadek unionistické ideologie a založení Skotského konstitučního shromáždění (*Scottish Constitutional Convention*) v roce 1989. Tato organizace sdružovala mnohé skotské politické strany, ale také náboženské i profesní organizace a stala se jakýmsi kompromisem mezi silně centrálním unionistickým postojem konzervativců a secesionistickou politikou SNP. Vytvořila program, ve kterém bylo mezi požadavky zaneseno ustanovení 129 členného skotského parlamentu, nezrušitelnost a neměnitelnost skotských institucí bez souhlasu skotského parlamentu a lidu, a další.²⁸⁶ Svou roli sehrál také postoj Labouristické strany a jejich vůdců (John Smith, Tony Blair), neboť ještě před jejich volebním vítězstvím v roce 1997 se pokusila dvakrát prosadit referendum, které se však uskutečnilo až po nástupu kabinetu Tonyho Blaira. Skotští voliči se vyjadřovali ke dvěma otázkám, tedy k vytvoření parlamentu a také ke zvýšení daňových pravomocí. Oproti roku 1979, kdy byla kampaň na podporu devoluce velmi rozdrobená a nekvalitní, byla v tomto případě velmi kvalitně organizovaná a finančně podporovaná. Výsledek referenda byl v obou případech kladný - 74% a 63% pro. Projevila se tak naplno odlišnost skotského politického smýšlení, jež se odlišovalo v mnoha socioekonomických ohledech a také nespokojenost s kroky konzervativních vlád.²⁸⁷

V současné době disponuje Skotsko jednokomorovým parlamentem, do kterého se kombinovaným volebním systémem volí v demokratických volbách sto dvacet devět poslanců. Sedmdesát tři poslanců je voleno v jednomandátových obvodech systémem relativní většiny, zatímco zbylých padesát šest poslanců je voleno poměrně systémem dodatečných členů (*Additional Member System*). Parlament byl schválen Skotským aktem v roce 1998 (*Scotland Act 1998*) a funguje jako legislativní orgán, který má pravomoci v oblastech, které nejsou vymezeny zákonem pouze pro parlament Spojeného království, tzv.

²⁸⁵ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 29. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁸⁶ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 32-36. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁸⁷ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 36-38. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

reserved matters. Ve skotské pravomoci zůstává například vzdělání, zemědělství, spravedlnost, kultura, sport, prostředí, místní rozvoj a jiné. Exekutivním orgánem je Skotská vláda (*Scottish Government*), v jejímž čele stojí první ministr (*First Minister*), který se souhlasem parlamentu jmenuje zbylé členy vlády, s nimiž poté schvaluje zákony spadající do pravomoci skotského parlamentu. První ministr je jmenován britským panovníkem a musí být zvolen parlamentem do dvaceti osmi dnů, neboť pokud se tento proces ve stanoveném období nezdaří, následuje rozpuštění parlamentu a nové volby. Skotští obyvatelé také volí svých padesát devět zástupců do parlamentu Spojeného království.²⁸⁸

Skotský stranický systém se typicky vyznačuje umírněným multipartismem, působením relativně autonomních poboček celostátních stran, výskytem regionálních stran a středo-levým ideologickým profilem.²⁸⁹ Nejúspěšnější stranou posledních volebních období je Skotská národní strana, která byla založena již ve třicátých letech minulého století, avšak na první volební úspěchy čekala až do šedesátých let. V tomto období se rozšířil počet členů z dvou tisíc na sto dvacet tisíc, v doplňovacích volbách roku 1967 získala svůj parlamentní první mandát a dostávalo se jí stále více pozornosti vzhledem k narůstajícím požadavkům Skotska na devoluci. Do osmdesátých let chyběl straně jasný profil, nicméně s prosazením Skupiny 79 se dostala do popředí sociálně-demokratické křídlo, což bylo dokonáno nástupem Alexe Salmonda do čela strany v roce 1990. Postupem pro dosažení ultimátního cíle, jímž je Skotska nezávislost, se stal gradualistický přístup, tedy přijímání postupných kroků jako vytvoření skotského parlamentu, větší fiskální autonomie či více pravomocí pro skotský parlament. S výjimkou období 2000-2004 byl Alex Salmond ve vedení strany až do roku 2014, kdy se po neúspěchu referenda ke skotské nezávislosti rozhodl rezignovat, načež převzala vedení Nicola Sturgeon. Vládní stranou ve Skotsku se stala poprvé v roce 2007, v dalších volbách dokonce získala nadpoloviční většinu mandátů, což se jí nepodařilo v posledních volbách zopakovat. Za zmínku stojí také zisk 56 křesel z možných 59 v posledních všeobecných volbách do parlamentu Spojeného království.²⁹⁰ Po několik desetiletí byla hlavní politickou stranou Labouristická strana, respektive Skotská labouristická strana od roku 1994. Mezi lety 1964-2003 vyhrála tato strana všechny volby na skotském

²⁸⁸ *Scotland Act 1998 Chapter 46 (Public General Acts - Elizabeth II)*. London: Stationery Office, 1999. ISBN 978-0105446989.

²⁸⁹ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 47. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁹⁰ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 47-52. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

území, neboť vedle jejího středo-levého profilu, který více vyhovuje skotskému elektorátu, se postavila do pozice obránce skotských zájmů v parlamentu Spojeného království. Velkou měrou se labouristé zasadili o ustanovení skotského parlamentu, nicméně odborníci argumentují, že dlouhotrvající a neohrožená vláda ve Skotsku připravila stranu o sebereflexi, načež se stala konzervativní a úpadek popularity vyústil až v propad na třetí místo v posledních skotských parlamentních volbách 2016.²⁹¹

Mezi další strany patří Skotská konzervativní a unionistická strana (*The Scottish Conservative and Unionist Party*), která byla úspěšná především v padesátých letech, avšak její popularita začala upadat v následující dekádě a především během vlády M. Thatcher. Kombinace neústupného odmítání devoluce, necitlivého přístupu vedení skotské pobočky a nepopulární ekonomické kroky vedly k dlouhodobé neoblíbenosti strany ve Skotsku. Na přelomu tisíciletí se strana pokoušela o *rebranding*, kdy uznala skotskou jedinečnost a vhodnost devoluce a skotská část se stala více centristickou, oproti středo-pravému zaměření celostátní strany. Po pravidelných ziscích 15-18 mandátů a propadech ve všeobecných volbách do parlamentu Spojeného království se strana vyhoupla na druhé místo ve volbách do skotského parlamentu v roce 2016. Za tímto úspěchem stojí mimo jiné vedení Ruth Davidson, úspěšná kampaň a zaujetí části elektorátu, která je proti samostatnosti Skotska, neboť konzervativci nadále podporují unionismus a jednotu Spojeného království²⁹². Další stranou se stabilní účastí ve skotském parlamentu jsou Skotští liberální demokraté (*The Scottish Liberal Democrats*), jež jsou ve skotském prostředí středo-levou stranou, podporující větší míru autonomie, nikoliv však secesi. Tato strana pravidelně získávala 8-11 mandátů ve všeobecných volbách (1983-2010), zatímco ve skotském parlamentu v prvních dvou obdobích tvořila koalici s labouristy. Skotská strana zelených (*The Scottish Green Party*) je naopak další stranou podporující nezávislost, která často spolupracuje s SNP, mimo jiné na schválení referenda ve skotském parlamentu a od devadesátých let je zcela nezávislou stranou.²⁹³

Závěrem této kapitoly v krátkosti zmíním dvě v nedávné době proběhnuvší referenda. Referendum o skotské nezávislosti se odehrálo 18. září 2014 a bylo výsledkem schválení Zákona o referendu o skotské nezávislosti ve skotském parlamentu, načež jeho uskutečnění

²⁹¹ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 52-55. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z:

<http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁹² MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 55-58. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z:

<http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

²⁹³ MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. s. 58-61. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z:

<http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>

schválil parlament spojeného království, bez čehož by se referendum nemohlo uskutečnit. Volební právo měli všichni skotští občané a také skotští rezidenti pocházející ze zemí Evropské unie či Commonwealthu, kterým již bylo 16 let. Platnost referenda závisela pouze na souhlasu prosté většiny. Kampaň pro skotskou nezávislost (*Yes Scotland*) podporovaly strany jako SNP, Skotští zelení či Skotská socialistická strana, zatímco proti (*Better Together*) stáli Labouristé, Konzervativci a Liberální demokraté. V referendu se nakonec vyjádřilo 55,3 % voličů proti skotské nezávislosti, při volební účasti téměř 85 % oprávněných voličů.²⁹⁴ Situace se však značně zkomplikovala referendem o vystoupení Spojeného království z Evropské unie, které se odehrálo 23. června 2015 a v němž se 51,9 % obyvatel vyjádřilo pro vystoupení z EU. 62 % skotských voličů však hlasovalo pro setrvání v unii, načež se zvedla velká vlna nespokojenosti, kterou podpořila první ministryně skotského parlamentu Nicola Sturgeon, která prohlásila, že je nedemokratické a nepřijatelné, aby Skotsko za těchto okolností bylo nuceno vystoupit z EU. Výsledkem je nový požadavek na referendum o skotské nezávislosti, který prošel skotským parlamentem 28. března 2017. Potenciální referendum by se dle návrhu SNP a Skotských zelených mělo uskutečnit na jaře 2019, avšak nejdříve musí být schváleno v parlamentu Spojeného království.²⁹⁵

2.4.5. Závěr

Jak již bylo nastíněno v kapitole týkající se národní identity, Skotové můžou být zařazeni mezi staré národy dle historického přístupu, či až do 60. let, kdy se projevil politický nacionalismus ve Spojeném království. Přístupy Webera či Renana, ačkoliv oba patří k nejstarším, možná nejlépe vystihují podstatu skotské identity, neboť jsou založené na subjektivních pocitech, vůli a sounáležitosti mezi jednotlivými členy komunity. Tyto faktory se staly natolik důležitými, že Skotové vytvořili jednotnou sílu navzdory heterogenitě v jazykovém, náboženském i etnickém ohledu. Tato heterogenita je tak v přímém rozporu s teoretiky primordiálního přístupu, mezi které je řazen například Meinecke či Bauer. Mnoho autorů odkazuje na důležitost společných dějin, což je spolu se vztahem k území a již zmíněného pocitu příslušnosti nejdůležitějšími prvky národní identity Skotů. Modernistické pojetí naráží na dlouhou nepřítomnost politického nacionalismu, která byla již v předchozích částech probírána, proto upřednostňuje uvažování o skotském národu až od poloviny

²⁹⁴ KEATING, Michael. *The Scottish Independence Referendum and After*. Revista d'Estudis Autònomic i Federals. 2015, (21), 73-98. Dostupné také z: http://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/Publicacions/REAF/REAF-articles/REAF-21-abril-2015/_reaf21.pdf

²⁹⁵ UBEROI, Elise. *European Union Referendum 2016*. House of Commons Library, 2016. s. 5. Dostupné také z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7639/CBP-7639.pdf>.

dvacátého století. Přístup etnosymbolistů je v tomto případě velmi rozporuplný, neboť podmínky společného historického území, mýtů a historické paměti jsou splněny, avšak etnické a kulturní předpoklady nikoliv. Dle Baarových modelů bych Skoty zařadil jako teritoriálně-historický národ. Nacionalismus Skotů i největší strany SNP se přidržuje u nenásilných projevů, neboť naprosto převládá prosazování politických požadavků. Myslím si, že ani v tomto případě se nemůže mluvit o porušování základních lidských práv, ačkoliv Skotové mohou cítit některé ekonomické křivdy, tudíž na základě RROT by byla secese nepřípustná. Spojené království však dalo Skotům možnost svobodného vyjádření o budoucnosti Skotska na základě liberálních PRT ve všeobecném lidovém referendu, v němž se nadpoloviční většina vyjádřila pro setrvání v dosavadním státním útvaru.

O prosazení devoluce ve spojeném království, tedy uznání mimo jiných skotské národní identity se zasazovala dlouhodobě labouristická strana, ovšem s vyhlídkou zachování společného státu. Nárůst SNP, která naopak prosazuje nezávislost skotského státu, se stal základem pro uskutečněné referendum o nezávislosti v roce 2014. Skotové se tak ze všech zkoumaných národů dostali nejbližší k dosažení nezávislosti a pravděpodobně o této možnosti budou v blízké budoucnosti hlasovat opět. Nicméně s nezávislostí Skotska je spojena řada nevyřešených problémů, z nichž k nejdůležitějším patří vztah k Evropské unii a Severoatlantické alianci, monetární systém, státní uspořádání či ekonomické vyhlídky vzhledem k nejasným odhadům zásob nerostných surovin v Severním moři. Ekonomická soběstačnost nezávislého Skotska je hlavní otázkou, která zůstává nezodpovězena, avšak podle posledních výzkumů se ukazuje problematičnost tohoto konceptu. S poklesem ceny za barel ropy v posledních letech se odhady ekonomů stávají pro Skoty stále nepříznivější. Je nezbytné si uvědomit, že ekonomická závislost Skotska na Spojeném království spíše navyšuje a to je také největším odběratelem skotského exportu. Předpokládá se, že Spojené království bude v následujících letech nuceno k úsporným opatřením, nicméně nezávislé Skotsko by takové kroky muselo podniknout ve větší míře i za poměrně příznivé ekonomické situace.²⁹⁶ Otázkou ovšem zůstává, zda-li takzvaný Brexit nezpůsobí příklon Skotů k možnosti nezávislého státu i přes to, že Evropská unie je z ekonomického pohledu pro Skotsko méně důležitým partnerem než Spojené království. Nad tímto faktorem může převážít pocit demokratického deficitu, který nutí Skoty přijmout rozhodnutí, proti němuž většina z nich hlasovala.

²⁹⁶ AMIOR, Michael, Rowena CRAWFORD a Gemma TETLOW. *Fiscal Sustainability of an Independent Scotland*. 2013. s. 45-48. ISBN 9781909463288. a *Scotland's Trade with UK Rises to £50bn*. Bbc.com [online]. 2015 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-38743532>

2.5. Vlámové

2.5.1. Historie

Oblast dnešní Belgie byla osídlena zřejmě již v dobách středního paleolitu vzhledem k archeologickým nálezům. Neolitické kultury jako Hallstattská či Laténská zde také zanechaly své pozůstatky. Nositeli poslední zmíněné kultury byli především Keltové, což je kmen, který tu přežíval v neorganizovaných společenstvích, jež se následně staly cílem dobovatelského úsilí římského vojevůdce Gaia Julia Césara. Jednotlivé keltské kmeny (Belgové) byly poraženy a jejich území bylo včleněno do Římského impéria. Ve třetím století přicházely na toto území kmeny Germánů a Franků, kteří po odchodu Římanů zakládaly na belgickém území první království. Vlámsko bylo postupně christianizováno a později se stalo součástí centra sjednocené Francké říše, o což se postaral Karel Veliký. Po dělení Francké říše mezi Karlovy syny se stala většina Vlámka lénem francouzského krále. V 9. století muselo toto území čelit nájezdům Vikingů, což vyvolalo centralizaci pod jednoho vládce, jímž se stal v roce 862 Baldwin I., jehož potomci postupně rozšiřovali ovládané území. Tento vlámský expanzionismus byl ukončen francouzským králem Filipem II., jenž porazil spojená vojska Vlámů, Angličanů a části Němců v bitvě u Bouvines roku 1214. Tento střet byl jedním z prvních, avšak započal „tradiční“ utkávání se evropských mocností na vlámské půdě. Rozvíjení obchodu způsobilo prosperitu Vlámka, ve kterém se vytvořily dvě konkurenční skupiny – *Klauwarts* (Vlámští patrioté) a *Lelliaerts* (francouzští sympatizanti). Jedním z největších zdrojů byl obchod s plátnem závislý na anglické vlně, což Francouzi na konci 13. století zastavili, čímž způsobili příklon vlámského hraběte Guye de Dampierre k anglické alianci. Spor eskaloval po masakru francouzů v Bruggách, načež se 8. června odehrála jedna z nejslavnějších bitev belgické historie u Kortrijku, nazývaná Bitva zlatých ostruh (*Guldensporenslag*). Na úspěch u Kortrijku však Vlámové nenavázali a po několika porážkách byli nuceni kapitulovat a podepsat smlouvu z Athis-sur-Orge, čímž následně ztratili část území.²⁹⁷

Komplikovaná situace nastala pro Vlámky během stoleté války mezi Anglií a Francií, neboť hrabětem byl Louis of Nevers, zeť francouzského krále, nicméně Angličané vyhrožovali zastavením obchodu s vlnou. V Gentu tak pro-anglicky naladěný Jacob van Artevelde stanovil nezávislou vládu, která však vydržela pouze sedm let. Po smrti Louise de Nevers v roce 1346 se vlády ujal jeho syn Louis of Male, kterému se podařilo manévrovat

²⁹⁷ DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. s. 3-5. ISBN 978-0-19-531493-9.

mezi zájmy obou stran, uchovat vlámskou neutralitu, získat Antverpy a Mechelen a započít období ekonomické prosperity. Po vnitřních rozporech a francouzské intervenci se však Vlámsko stalo součástí Burgundska. Burgundský vládce Filip Smělý dbal na ekonomický rozvoj regionu a jeho syn Jan Burgundský dokonce zavedl používání vlámsčiny ve státní radě. Po smrti Karla Smělého v roce 1477 se přes sňatek jeho dcery Marie s habsburským arcivévodou Maxmiliánem stala z Vlámka součást Habsburské monarchie pod vádou Karla V., který se dokonce narodil v Gentu. Náboženská reformace pronikla na vlámské území a mnoho učenců se začalo přiklánět k novému učení, což se naplno rozvinulo za Filipa II., který byl v záležitostech Vlámka nedůrazný. Po náboženských nepokojích a vyhlášení kalvinistické republiky však vytáhl do boje Fernando Álvarez de Toledo, 3. vévoda z Alby, který proslul velmi krutými opatřeními.²⁹⁸ Tento dlouhotrvající konflikt byl definitivně ukončen až Vestfálským mírem, kdy bylo uznáno nezávislé Nizozemsko, zatímco Vlámko zůstalo pod habsburskou nadvládou, přičemž během těchto bojů byla dnešní Belgie katolizována a ze země emigrovala velká část inteligence, což si ve Vlámku vyneslo označení „španělská lobotomie“. 17. století se stalo černou stránkou ve vlámských dějinách také kvůli častým invazím francouzských vojsk, během nichž byl například téměř zničen Brusel. Válka o španělské dědictví pro Vlámko znamenala častou přítomnost různých armád, které zemi drancovaly. Vláda Marie Terezie je naopak označována za „zlatý“ věk, během nějž se opět rozvíjela ekonomika a obchod, na což se snažil navázat i Josef II. který však svými někdy příliš radikálními reformami, především proti církvi, vyvolal nepokoje. V roce 1789 po bitvě u Turnhoutu byla dokonce vyhlášena nezávislost Spojených států belgických, která však byla záhy poražena a v roce 1794 se toto území stalo součástí Francie, proti čemuž vypuklo rolnické povstání (*Boerenkrijg*).²⁹⁹

Porážka napoleonské Francie a vídeňský kongres znamenala pro Vlámko připojení ke Spojenému království Nizozemska pod vládou Viléma I., avšak tento svazek vydržel pouze do roku 1830, kdy proběhla Belgická revoluce. Nově vzniklý stát, v jehož čele stál Leopold I., vznikl především z náboženských a jazykových rozporů. Francouzsky mluvící část se velmi rychle ujala vedení státu, čímž se z Vlámů stali druhořadí obyvatelé, jejichž oblast navíc stále neprošla industriální revolucí a byla zaměřená především na zemědělství. Kulturní a politický boj Vlámů byl zpočátku zaměřený především na jazykovou rovnoprávnost. Mezi první úspěchy tohoto snažení se řadí rok 1898, v němž se stal z vlámsčiny druhý oficiální jazyk

²⁹⁸ DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. s. 6-8. ISBN 978-0-19-531493-9.

²⁹⁹ DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. s. 8-10. ISBN 978-0-19-531493-9.

Belgie, nicméně stále byla v převaze francouzština. Na přelomu století se Vlámsko začalo ekonomicky probouzet a vlámská křídla zavedených stran (Katolická strana a Liberální strana) získávaly na důležitosti. Během první světové války se naplno ukázaly problémy spojené s nevráživostí mezi francouzsky a vlámsky mluvícími komunitami. Vlámští vojáci často nerozuměli rozkazům francouzsky mluvících velitelů, což vyústilo ve velké ztráty. Také část Vlámů sympatizovala či přímo kolaborovala s Němci, kteří Belгии obsadili. Meziválečné období se neslo v duchu ekonomické krize, která mimo jiné způsobila příklon značné části elektorátu ke krajní pravici, na což musela reagovat především Katolická strana, jež nechtěla přijít o podporu Vlámů.³⁰⁰ Druhá světová válka, respektive její dědictví nadále uchovávalo spory mezi jednotlivými belgickými částmi. Vlámové, z nichž část opět kolaborovala s německými okupanty, museli čelit mnoha obviněním, avšak na druhou stranu začali početně převažovat nad Valóny a také se stali ekonomicky silnějším regionem, vzhledem k mnoha zahraničním investicím, ale také zaměření na malé a střední podniky. V následujících letech byly schváleny reformy, které přetvořily unitární stát na federaci tří jazykových společenství a tři regiony, z nichž jedním je Vlámsko. Tyto změny proběhly v letech 1970, 1971, 1980 a 1993.³⁰¹

2.5.2. Vybrané geografické a socioekonomické aspekty

Vlámsko je jedním ze tří územních regionů, na které je Belgické království rozdělené. Přibližně třináct a půl tisíce čtverečních kilometrů, jež spadají pod vlámský region, činí okolo 44 % území belgického státu. Pokud by se Vlámsko stalo nezávislým státem v podobě současného regionu, tak by se stalo devátým nejmenším evropským státem, co se týče rozlohy. Severní a východní hranice sdílí Vlámsko s Nizozemskem, v nichž je komplikovaná oblast Baarle-Hertog, kde jsou průběhem hraniční linie vytvořeny enklávy a exklávy. Další Vlámskou exklávou by se v případě nezávislosti stala municipalita Voeren, která je obklopena Valonskem a Nizozemskem. Na jihu sousedí s dalším belgickým regionem, tedy Valonskem, zatímco jihozápadním sousedem je Francie. Enklávou na Vlámském území je samostatný Bruselský region. Území Vlámka lze rozdělit na dvě oblasti, z nichž první je tvořena nízko položeným pobřežním pásem, a druhá je rovinatá úrodná oblast. Mezi hlavní řeky patří Schelde, Dender, Nete, Dijle či Yser. Z hlediska politické geografie je území Vlámského regionu kompaktním teritoriem s kvalitní infrastrukturou, rovnoměrným rozložením obyvatel,

³⁰⁰ DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. s. 11-19. ISBN 978-0-19-531493-9.

³⁰¹ DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. s. 19-27. ISBN 978-0-19-531493-9.

avšak vyskytují se zde již zmíněné enklávy a exklávy. Vnitřní rozdělení vymezuje pět provincií, konkrétně tedy Antverpy, Limburg, Východní Vlámsko, Západní Vlámsko a Vlámský Brabant. Mezi největší města se řadí Antverpy, Ghent, Bruggy či Leuven. Nejznámějším národním symbolem je vlajka tvořená černým lvem ve skoku s červenými drápy a jazykem na zlatém poli. Detaily týkající se červené barvy zmiňují záměrně, neboť tato podoba je v současné době jedinou oficiálně uznávanou. V nedávné minulosti se používala také varianta kompletně černého lva, avšak v současné době jí využívají secesionistická hnutí, například Vlámské hnutí (*Vlaamse Beweging*). Oficiální hymnou je Vlámský lev (*De Vlaamse Leeuw*), což je bitevní píseň.³⁰² Vlámský region obývá přibližně 6,4 milionu obyvatel, což je zhruba 60 % obyvatel Belgického království. Většina obyvatel používá vlámsštinu, tedy dialekt holandštiny, avšak i vlámsštinu je možné rozdělit dle jednotlivých provincií na jednotlivé dialekty. Většinovým náboženstvím je vzhledem k již historickým událostem římsko-katolická podoba křesťanství, ale také ve Vlámku je trend přibývání nevěřících a muslimské komunity, nicméně především v regionu Brusel, v samotném Vlámku tvoří muslimové okolo 4 % populace. Opomenut by neměl být ani fakt, že naprostá většina Vlámské populace je urbanizována.³⁰³

Vlámsko je ekonomicky vyspělou oblastí, která vytváří až 60 % HDP Belgického království a přepočten HDP na obyvatele se pohyboval jak nad belgickým průměrem, tak nad průměrem států Evropské unie. Vyznačuje se nízkou mírou nezaměstnanosti, která se pohybuje na 5 %. Primární sektor zaměstnává velmi nízký počet populace, nicméně je vysoce efektivní a produktivní. Sekundární sektor produkuje zhruba čtvrtinu vlámského HDP. Mezi nejdůležitější odvětví patří petrochemický, zpracovatelský, potravinářský, textilní, automobilový či elektrotechnický. Kolem 74 % HDP vytváří terciární sektor, v němž je naprosto stěžejní obchod, na kterém je celá belgická ekonomika velmi závislá. Další důležité zdroje pochází z telekomunikace, informačních technologií či finančních institucí.³⁰⁴ Vlámsko a vlámské produkty vytváří 80% podíl přínosu exportu do HDP Belgie. Velmi moderní a intenzivní je infrastrukturní síť, v níž jsou obsaženy silniční, železniční i vodní komunikace. Ve Vlámku se nachází druhý největší evropský přístav, dle objemu průchozího nákladu, a sice Antverpský přístav. Moderní a rychle rozvíjející přístav je Bruggy-Zebrugge, který je největším evropským přístavem na přepravu vozidel, tedy pro takzvané *roll-on/roll off* lodě.

³⁰² MINAHAN, James. *Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. s. 178-179. ISBN 03-132-8354-0.

³⁰³ tamtéž

³⁰⁴ *Favorable demographics and macroeconomic trends in Flanders*. Flandersinvestmentandtrade.com [online]. 2015 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.flandersinvestmentandtrade.com/invest/en/investing-in-flanders/market-and-economy/favorable-demographics-and-macroeconomic-trends-in-flanders>

Ve Vlámském Brabantu se nachází jedno z bruselských letišť a mezi další patří například Antverpy, Ostend-Brugge či Kortrijk-Wevelgen.³⁰⁵

2.5.3. Národní identita

První projevy vlámské identity spojené především s osobou bruselského právníka Jana Baptista Verlooye, který na konci 18. století ve svých dílech obhajoval používání holandštiny, která upadala na úkor francouzštiny. Tento trend se stal ještě výraznějším v letech 1795-1814, kdy byla Belgie inkorporována do Francie prosazující heslo „jeden národ, jeden jazyk“. V této době byla vytvořena sociální struktura, ve které byla aristokracie a inteligence výrazně pofrancouzštěná. Ve Spojeném nizozemském království však byla holandština národním jazykem, což pobouřilo frankofonní elity, které se nejvíce zasadily o belgickou revoluci, potažmo nezávislost. V nově vzniklém státě se Vlámové stali jazykově utlačovanou skupinou, neboť holandština, respektive vlámsština nebyla oficiálním jazykem, tudíž byla vytlačena z veřejného života. V této situaci začalo postupně vznikat Vlámské hnutí (*Vlaamse Beweging*), které se zasazovalo o kulturní a především jazykové obrození. V první fázi šlo především o literární snahy o glorifikaci vlámského národa a jazyka, tedy období romantismu. Představitelem tohoto směru byl Jan Frans Willems, někdy označovaný jako „otec“ vlámského národního hnutí, neboť ve svých patriotických básních a hrách obhajoval vlámskou identitu a jazyk, jimiž se mu podařilo ovlivnit a aktivovat skupiny mladých vlámských intelektuálů. Vedle tohoto proudu, jehož příslušníci byli označováni jako *flaminganté*, existovalo také pro-nizozemské hnutí *orangistů*, kteří toužili po znovusjednocení se severním sousedem.³⁰⁶

V roce 1840 se začali sbírat podpisy pod Vlámskou petici, kterou podepsalo tisíce lidí, jež chtěli používat svůj jazyk ve veřejné administrativě, justici a vzdělávání. Ačkoliv byla tato iniciativa ignorována státními autoritami, tak je považována za první politický akt Vlámského hnutí. V následujících dekadách bylo hnutí zaměřené především na jazykové zrovnoprávnění vlámsštiny, avšak existovalo mnoho proudů s odlišnými představami o postupu. Existovala centra jako Antverpy, ve kterých působil Hendrik Conscience, autor díla Vlámský lev, ale také Leuven, kde na tamější univerzitě působil profesor historie a holandštiny Jan Baptist David, který se zasazoval o udržení vlámské identity. David byl zástupcem katolického proudu, zatímco jiný vlámský patriot Pieter Frans Kerckhoven byl nakloněný spíše

³⁰⁵ *Flanders*. Ec.europa.eu [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/flanders>

³⁰⁶ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 4-7. ISBN 9781474241441.

liberálnímu a antiklerikálnímu směru, kam patřil také Julius Vuylsteke, jenž se podílel na vzniku liberální pro-vlámské Willemsovi nadace.³⁰⁷ Vedle toho fungovala také katolická Davidova nadace, která byla nejpočetnější, či socialistická Vermeylenova nadace. Vlámský nacionalismus se však stále neprojevoval příliš silně, což bývá vysvětlováno slabě rozvinutou střední třídou, ekonomickou, kulturní, ale také například právní či vzdělávací zaostalostí. Mimo jiné je nutné si uvědomit, že na rozdíl od jiných hnutí Vlámové nemohli navázat na historickou slávu, neboť vlámské hrabství nefungovalo historicky jako vlast národní entity. První úspěchy v jazykové legislativě přichází od sedmdesátých let devatenáctého století. Nejprve Vlámové získali právo být souzeni ve vlastním jazyce, poté holandština pronikla na některé střední školy. V roce 1898 se dokonce holandština stala druhým oficiálním jazykem Belgie a Vlámsko dvojjazyčným regionem, ovšem de facto se udržela zřetelná nadřazenost francouzštiny. Iniciativa Vlámského hnutí získala největší podporu v Katolické straně, která byla k vlámské jazykové otázce nejcitlivější, což ji vyneslo podporu, která ji od roku 1884 zajistila na dalších třicet let vládní pozici.³⁰⁸

Na přelomu nového století získávalo vlámské hnutí širší rozměr, neboť se flaminganté snažili o prosazení také v Liberální a Socialistické straně, ale i ve vědeckých a intelektuálních kruzích, ekonomice či společenských vědách. Zpomalení jazykové legislativy se projevilo například na neúspěšném pokusu zavedení holandštiny na Ghentskou universitu. První světová válka opět rozdělila Vlámky na protichůdné proudy. Hlavní proud zůstával věrný Belgickému království a mnoho Vlámů se účastnilo bojů na západní frontě, kde se ovšem potýkali s jazykovými problémy, neboť velení belgické armády bylo především frankofonní. Část Vlámů však kolaborovala s Němci, kteří vědomi si situace, v Belgii využívali takzvanou *Flamenpolitik*, která zaváděla nařízení na podporu holandštiny. Ačkoliv většina Vlámů stála proti Německu, tak jejich politika vyvolala po válce novou vlnu nacionalismu a kulturního obrození.³⁰⁹ Veteránské Hnutí fronty bylo zaměřeno na sociální otázky a po trpkých zkušenostech z války prosazovalo neoblomně pacifismus. Z hnutí se poté vytvořila Strana fronty podporující vlámskou samosprávu a federalizaci Belgie, čímž přitahovala Vlámky napříč politickým spektrem. Především ve třicátých letech dvacátého století byly přijímány jazykové zákony, které měly uspokojit požadavky vlámských nacionalistů, z nichž se část přiklonila ke krajní pravici. Od roku 1932 se Vlámským oficiálním jazykem stala Holandština

³⁰⁷ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 8-11. ISBN 9781474241441.

³⁰⁸ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 12-14. ISBN 9781474241441.

³⁰⁹ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 15-19. ISBN 9781474241441.

a Brusel následně začal být bilingvální. Další zákony se týkaly administrativy, justice či fungování armády. Z již zmíněné krajní pravice vyčnívala především Vlámská národní unie VNV (*Vlaams Nationaal Verbond*), která byla proti-belgická a během druhé světové války kolaborovala s Německem, což se stalo velkým stigmatem vlámského nacionalismu v poválečné době.³¹⁰

Ačkoliv se VNV rozpadla již během války, tak stín kolaborace zůstal nad vlámským hnutím ještě několik let. Samotní Vlámové se především v hraničních oblastech s Valonskem a Bruslem začali hlásit k frankofonnímu obyvatelstvu a anti-flamingantský sentiment se projevil také při zničení monumentu Ijzertoren. V roce 1950 se Vlámové v referendu postavili na stranu Křesťansko-sociální strany (nástupce Katolické strany), jež usilovala o zachování monarchie, což se také podařilo, nicméně Valoni si mohutnými stávkami vynutili abdikaci krále Leopolda III. ve prospěch svého syna Baudouina. Hlavním cílem vlámského hnutí bylo distancovat se od kolaboračních tendencí krajní pravice a obnovení spolupráce mezi jednotlivými politickými proudy. Pro budoucnost nynějšího vlámského hnutí je důležitý rok 1954, ve kterém vznikla Lidová unie (*Volksunie*), jejíž první úspěchy přišly v následujícím desetiletí.³¹¹ Od šedesátých let se vlámské hnutí masově rozrůstalo. Vedle jazykových požadavků, pro něž bylo důležité pevné stanovení jazykových hranic v roce 1962, se stal důležitým ekonomický rozvoj Vlámka, který vyvolal další otázky ohledně daňové a fiskální autonomie regionů, která je do dnešních dob velmi důležitým tématem. Celostátní strany v této době zvolily separaci na autonomní jednotky pro Vlámský a Valonský region.³¹² Následující politické kroky vytvořily *de facto* a poté i *de iure* federální uspořádání, avšak některé strany jako krajně pravicový etnocentrický Vlámský blok (*Vlaams Blok*) se zasazoval o secesi Vlámka, zatímco umírněnější strany se soustředily na rozšiřování autonomie.³¹³ Z těchto faktů o historickém vývoji vlámského hnutí lze vyvodit základní znaky současné Vlámské identity, která je silně kulturně, geograficky a ekonomicky vymezená. Společná historie a boj za zrovnoprávnění jazyka, spolu s mnoha národními mýty a folklórem jsou stálou esencí vlámské identity, ze které naopak pomalu ustupuje katolicismus, který byl více než století velmi důležitý. Naopak Vlámové stále více prosazují politickou a ekonomickou

³¹⁰ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 20-24. ISBN 9781474241441.

³¹¹ HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 25-30. ISBN 9781474241441.

³¹² HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. s. 31-34. ISBN 9781474241441.

³¹³ WITTE, Els, Jan. CRAEYBECKX a Alain. MEYNEN. *Political history of Belgium: from 1830 onwards*. [2nd ed.]. Brussels: ASP. 2009. s. 364-366. ISBN 9789054875178.

autonomii regionu, vzhledem k rozvinutosti své oblasti, která část svých zdrojů přenáší do ekonomicky slabšího Valonska. V současné době dokonce téměř polovina vlámského elektorátu volí strany podporující nezávislost, ačkoliv občanská podpora tohoto kroku zůstává marginální, čemuž se budu věnovat v následující kapitole.

2.5.4. Administrativní a politické aspekty

Belgické království má vzhledem ke svému historickému vývoji komplikovanou strukturu reflektující jednotlivé segmenty společnosti. Existují tři jazyková společenství, tedy holandské, francouzské a německé, přičemž Brusel je bilingvální, z nichž každé společenství disponuje svým legislativním orgánem a vládou. Dále jsou vytvořeny tři regiony, konkrétně Vlámsko (pět vlámských provincií), Valonsko a Hlavní město Brusel, které také disponují svým legislativním orgánem a vládou. Poslední složkou je federální bikamerální parlament a federální vláda. Vlámsko již v počátcích tohoto rozdělení rozhodlo o sjednocení jednotlivých legislativ a vlád, tudíž současný Vlámský parlament vykonává pravomoci příslušné jazykovému společenství i regionu. Vlámský parlament (*Vlaams Parlement*) je přímo volenou unikamerální institucí, jež se skládá ze 124 poslanců volených na pět let. Každá vlámská provincie volí určitý počet svých zástupců, a sice včetně Bruselu z něhož vychází šest poslanců, proporčním systémem využívajícím D'Hondtovu metodu pro přepočítání hlasů a 5 % uzavírací klauzuli. První přímé volby se odehrály v roce 1995 a sídlo se nachází v bruselském Koepelzaalu. Mezi hlavní kompetence patří volba vlády, schválení rozpočtu, kontrolní funkce a legislativa ve vymezených sektorech, mezi něž se řadí zdravotnictví, justice, kultura, jazyková legislativa, doprava, práce, zemědělství a rybnářství, územní plánování, životní prostředí, ale také některé mezinárodní kompetence týkající se výhradně Vlámka.³¹⁴ Exekutivu tvoří maximálně jedenácti členná vláda, přičemž nejméně jeden ministr musí pocházet z Hlavního města Bruselu a v čele vlády stojí ministerský předseda, jenž skládá přísadu před králem. V současnosti jím je zástupce Nové vlámské aliance.

Stranický systém Vlámka je možné charakterizovat jako polarizovaný multipartismus, ve kterém dlouhou dobu byli nejsilnější stranou Křesťanští demokraté a Vlámové CD&V (*Christen-Democratisch en Vlaams*), což je jedna z tradičních belgických stran, které existovaly již v devatenáctém století jako celostátní strany, avšak v druhé polovině dvacátého století prošly rozdělením na vlámskou a valonskou autonomní část. CD&V byla již ve svých dřívějších podobách stranou, která byla pro vlámský elektorát

³¹⁴ *What are the main functions of the Flemish Parliament?*. Flemishparliament.eu [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.flemishparliament.eu/about-the-flemish-parliament/what-are-the-main-functions-the-flemish-parliament>

vzhledem k její částečné vstřícnosti vůči jazykovým požadavkům, tradičnímu a středoprávnímu zaměření neschůdnějším řešením při volbách, což jí více než století drželo v pozici nejpobulárnější vlámské strany. Zmíněné rozdělení proběhlo v roce 1968 a od té doby se nepřetržitě až do roku 1999 držela v pozici vládní strany ve federálním parlamentu. Ve vlámském parlamentu vyhrála tato strana všechny volby mezi lety 1995 až 2014, přičemž během volebního období od roku 1999 do roku 2004 se poprvé stala opoziční stranou.³¹⁵ Otevření vlámské liberálové a demokraté Open VLD (*Open Vlaamse Liberalen en Democraten*) jsou druhou tradiční stranou, která prošla tentokrát v roce 1971 rozdělením na dvě části a díky jejímu příklonu k podpoře vlámské identity a středoprávní orientaci si dokáže udržovat podporu, která jí vynáší okolo dvaceti mandátů. Poslední z tradičních stran je Socialistická strana – jinak Sp.a (*Socialistische Partij Anders*) fungující ve Vlámku autonomně od roku 1978 a byla dlouhou dobu jedinou úspěšnou levicovou stranou ve vlámském prostředí. Umisťuje se na třetím či čtvrtém místě se ziskem pohybujícím se okolo dvaceti mandátů a až do posledních voleb byla vždy ve vládní pozici.³¹⁶

Další skupina stran se vyznačuje nacionalistickým či krajně pravicovým postojem. V první řadě je nutné zmínit Lidovou unii (*Volksunie*), která vznikla v roce 1954 a od šedesátých let získávala mandáty v belgickém parlamentu. Avšak v následující dekádě prošla prvním dělením, kdy se odtrhlo krajně pravicové secesionistické křídlo, z něhož se postupně vyvinul Vlámský blok. V devadesátých letech se podpora této strany pohybovala okolo 5 %, což vedlo k rozpadu na Novou vlámskou alianci a Spirit.³¹⁷ Vlámský blok (*Vlaams Blok*) vznikl v roce 1978 a ve svých programech rázně prosazovala nacionalismus, secesionismus, ale také proti imigrační a rasistickou politiku, proti čemuž se zbylé strany vymezily uzavřením dohody o nespoupracování s Vlámským blokem. I přes to získávala tato strana ve vlámském regionu na popularitě, což jí vyneslo ve vlámských parlamentních volbách 2004 na druhé místo se ziskem 32 mandátů. Vlámský blok těžil z problémů zavedených stran a nespokojeností elektorátu s dosavadním establishmentem. Na konci roku 2004 strana zanikla v důsledku předchozího soudního rozhodnutí, které po obvinění Vlámského bloku z porušování anti-diskriminačního zákona, což vedlo k zamezení přístupu do médií a ke státnímu financování. Rychlou reorganizací však vznikla strana Vlámský zájem VB (*Vlaams Belang*), jež se pokusila o méně kontroverzní program, avšak stále udržující secesionistickou

³¹⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 39-40. ISBN 80-245-0757-9.

³¹⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 40-43. ISBN 80-245-0757-9.

³¹⁷ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 44-45. ISBN 80-245-0757-9.

a nacionalistickou politiku. Zbylé strany ovšem nadále udržují *cordon sanitaire* a s Vlámským zájmem nespolupracují.³¹⁸ Již bylo zmíněno, že rozpadem Lidové unie vznikly dvě nástupnické strany. První z nich je Nová vlámská aliance N-VA (*Nieuw-Vlaamse Alliantie*), která po svém vzniku spolupracovala s křesťanskými demokraty, avšak ve volbách od roku 2010 již kandiduje zcela samostatně, přičemž v posledních vlámských i federálních volbách tato strana propagující secesi Vlámka zvítězila. Druhou stranou byla levicově zaměřená Spirit, která nejprve spolupracovala ve volební alianci se socialisty a v roce 2009 se integrovala do strany Zelených (*Groen*), která s pravidelností získává ve vlámském parlamentu mandáty. Posledním zmíněným zástupcem bude aliance stran nazývaní se Unie frankofonních UF (*Union des Francophones*), jejíž voliči jsou středění především ve Vlámském Brabantu, přičemž její program je zaměřen na ochranu frankofonního obyvatelstva a zařazení určitých municipalit do bilingválního regionu Hlavní město Brusel.³¹⁹

Konkrétně je nezbytné zmínit podporu stran, které mají mezi svými cíli ustanovení samostatného Vlámka, mezi nimiž je v současné době dominantní N-VA. Dalšími stranami s tímto zájmem jsou například VB či Lijst Dedecker (respektive strana *Libertair, Direct, Democratisch*). Nepřehlednutelným faktem zůstává, že tyto strany poslední dekádu získávají téměř polovinu hlasů vlámských voličů, což by mohlo značit příklon široké veřejnosti k možnosti nezávislosti. Odborníci na tutu problematiku a jednotlivé průzkumy však mluví o jiných důvodech. V první řadě je zmiňován historický vývoj, který rozdělil vlámskou a valonskou společnost natolik, že etnická a kulturní linie stále dominuje. Není náhodou, že zmíněné strany jsou spíše pravicového zaměření, které je mezi Vlámky preferováno, naopak od levicovějšího Valonska, kde jsou nejsilnější stranou místní socialisté. Konkrétně na případu N-VA, která v posledních letech velmi pružně mění své cíle od vyšší autonomie, přes konfederaci až po nezávislost bez úbytku přízně voličů značí, že tento bod není pro voliče stěžejním. N-VA získává voliče spíše jako silný ochránce vlámských tradičních hodnot, vedle čehož je také oceňována politika strany ohledně zdravotnictví, práce, daní a dalších, čímž se stává přijatelnou stranou pro všechny třídy i pro strategické voliče.³²⁰ Tato teze je navíc podpořena i výsledky několika průzkumů v nichž se podpora nezávislého Vlámka pohybuje

³¹⁸ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 47. ISBN 80-245-0757-9.

³¹⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 43-45. ISBN 80-245-0757-9.

³²⁰ HUYSEUNE, Michel. *The Flemish Paradox: The Hegemony of Pro-Independence Parties in a Region Largely Indifferent Towards Independence*. *Ethnopolitics*. 2016. s. 6-7 a 11-14. DOI: 10.1080/17449057.2015.1120959. ISBN 10.1080/17449057.2015.1120959. ISSN 1744-9065. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449057.2015.1120959>

v rozmezí 10-25 %. Vlámové během těchto průzkumů také prokázali náklonost belgické identity minimálně na stejné úrovni jako té vlámské, což je trend, který se navíc v poslední době prohlubuje, dle jednoho z průzkumů téměř 75 % dotázaných Vlámů.³²¹

2.5.5. Závěr

Stejně jako v předchozích případech, tak i vlámská identity bude podrobena zhodnocení v rámci několika ze zmíněných teoretických základů. V první řadě v rámci primordiálního pojetí, ať již na základě objektivních znaků spojených s kulturními, etnickými a historickými prvky, či subjektivním Weberovým a Renanovým náhledem, je možné vlámskou komunitu označit jako národ, a to v obou podobách primordiálního. Především role jazyka byla pro vytvoření a aktivizaci národního hnutí zcela stěžejní, neboť boj za rovné postavení francouzštiny a holandštiny byl pro Vlámů dlouhou dobu primárním. Opomenuta by však neměla být ani první fáze kulturního nacionalismu, při které vlámská inteligence a umělci ve svých dílech opěvovali a propagovali vlámskou kulturu, jazyk, symboly, tradice a lásku k vlasti, avšak převážně chudé obyvatelstvo Vlámů nebylo zapojeno. Historický vývoj Belgického království, kdy se z původně utlačovaného a chudého Vlámů stal poválečným ekonomickým rozkvětem prosperující region, přinesl změnu z původně unitárního na federální stát, ve kterém koexistují tři jazyková společenství. Z pohledu modernistických teorií je pro vlámskou identity podstatný právě až poválečný vývoj, kdy nacionalisté byli schopni vyvinout politický nátlak vedoucí ke změně ústavy, což by odpovídalo Gellnerovu důrazu na tyto procesy. Solidarita mezi Vlámů, ale také historická pospolitost a osud zmíněný v Dannových teoriích je v tomto případě také dostatečně zřetelný, stejně tak je možné použít koncept *imagined communities*, neboť Vlámové zcela vědomě definují své specifické vlastnosti, které je odlišují od odlišných národů. Je možné namítnout, že některé kulturní prvky již nemají tak silnou úlohu, například náboženství, což bylo dlouhou dobu jedno z hlavních determinantů rozdílnosti mezi Nizozemci a Vlámů. Avšak trend odsouvání náboženství do ústraní je v mnoha evropských státech běžný. Neznamena to však, že by zmizela hranice mezi Vlámů a Nizozemci, vzhledem k odlišnému historickému vývoji a tradicím či silnému vlámskému vztahu k belgické identity. Vlámská identity je tak v současné době definována nejen jazykově a kulturními faktory, ale i politicko-ekonomickým směrem, jenž je v naprostém kontrastu s Valonským regionem. Nadále v belgické politice převažují konfliktní linie pravice-levice a francouzština-holandština. Současný nacionalismus některých

³²¹ *Drie op vier Vlamingen zijn trotse Belgen*. Knack.be [online]. 2011 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/drie-op-vier-vlamingen-zijn-trotse-belgen/article-normal-28767.html>

krajně pravicových stran by zřejmě „ospravedlnil“ ukládání negativních konotací k tomuto konceptu, jako například u Kohna či Nairna, jejichž uzavřený, respektive zkažený nacionalismus se podobně jako politika některých již zmíněných stran projevuje agresivně, reakčně či rasisticky. Potenciální Vlámská secese by v dnešní době již nesplňovala podmínky RROT pro secesi, ačkoliv ještě před padesáti lety by bylo možné uvažovat i o této možnosti. Naopak obě podoby PRT, tedy asociativní i askriptivní by bylo možné splnit, pokud by však většina vlámské populace měla o secesi zájem.

Ekonomická síla a produktivita Vlámského regionu již byla zmiňována, nicméně potenciální secesi by s největší pravděpodobností Vlámové přišli o Brusel, což by mohlo i přes uchování důležitých přístavů, působit problémy. Již v rámci federace disponuje Vlámsko možností uzavírat mezinárodní dohody (rozvojová kooperace, obchod), což napovídá o schopnosti tohoto regionu obstát na mezinárodním trhu. Hlavní otázkou tak zůstává, zda-li po nezávislosti touží většina Vlámů. Politická reprezentace, respektive konkrétní politické strany, požadující secesi získávají velkou část vlámského elektorátu, nicméně pro změnu ústavy by musely získat kvalifikovanou většinu ve federálním parlamentu, což je velmi nepravděpodobné. Valonsko se k tomuto řešení staví negativně a navíc se v politickém systému tohoto frankofonního regionu nevyskytují žádné politicky úspěšné strany, které by usilovaly o rozdělení státu. Díky prohlubování decentralizace pravomocí v rámci federace, byla většina požadavků Vlámů uspokojena. Avšak tento trend je v poslední době kvůli hrozbě terorismu spíše pozastaven, ba dokonce zvrácen v prospěch větší bezpečnosti a efektivnosti vedení. Druhou možností je tak referendum, které by však pravděpodobně v současnosti úspěšné nebylo, neboť podpora secese se v průzkumech pohybuje pouze okolo pětinové podpory. Ovšem vládní krize mezi lety 2007-2011 dokázaly radikalizovat elektorát ohledně možných řešení, tudíž při volbě některých kroků oponujících vlámské podstatě je možný příklon k secesionistickému proudu ve větší míře. Vlámsko se tak prozatím „nejblíže“ ocitlo nezávislosti při mystifikaci televizního kanálu RTBF (*Radio-Télévision belge de la Communauté française*), který odvysílal reportáž o deklaraci nezávislosti vlámským parlamentem, což vyvolalo velké pobouření v celé společnosti.

Závěr

Cílem této práce je vytvořit predikci možného budoucího vývoje situace v několika evropských státech, ve kterých se nachází zkoumané případy a to na základě jednotlivých případových studií, ale také porovnáním poznatků. Proto namísto klasického shrnutí zvolíme v následujících řádcích komparaci jednotlivých případů, která poskytne komplexní přehled situace jednotlivých národů, načež bude vytvořena predikce. Je nutné si uvědomit, že výchozí pozice jednotlivých národů se výrazně odlišují. Bavoři a Vlámové se nachází ve federalizovaných státech, přičemž Vlámové dokonce disponují většinou obyvatelstva v Belgickém království, zatímco Bavoři vytváří zhruba sedminu obyvatel Německé spolkové republiky. Andalusané, Katalánci a Skotové jsou součástí unitárních regionálních států, tedy Španělského království důrazně odmítajícího možnost secese, respektive Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, které naopak umožnilo uskutečnění referenda, v němž se rozhodovalo o nezávislosti Skotska.

V první řadě se budeme věnovat definicím národů a nacionalismu na konkrétních případech. Všechna zkoumaná společenství bylo možné označit pojmem národ, a to hned dle několika přístupů. Primordiální objektivistické faktory, které byly často využívány v mnoha dalších modernějších teoriích, se vyskytovaly především v podobě společné historie a některých kulturních prvků. Společná historie, která se ve velké míře podílela na podobě pozdějších národních hnutí, ale také dnešních národů, ve všech případech zasahuje několik století do minulosti. V andaluském případě můžeme pozorovat kořeny folkloru, specifické kultury a architektury již z dob umajjovského a almoravidského státního útvaru. Dnešní podoba bavorské národní identity byla vytvářena ve svých prvních fázích na církevních základech a agrikulturním zaměření, ale také spjatostí s rodem Wittelsbachů. Katalánci, kteří dodnes odkazují na dlouho fungující mocný nezávislý stát s psanou ústavou, který s centrem v Barceloně existoval již v jedenáctém století, uchovali jeho dědictví například v podobě odlišného jazyka, obchodního zaměření a rivality s centrální vládou. Skotové jsou mnohými autory řazeni mezi takzvané „staré“ národy, po bok Angličanů či Francouzů. Keltské kořeny, které přežívaly především v oblasti Vysočiny, byly o několik století později ožívány jako podstata skotství. Hlavním se však stal boj s Angličany za svou zemi a korunu, který sjednocoval různé kultury. Velmi důležitými událostmi pro Vlány bylo například dělení Francké říše, či vymezení hranic mezi katolíky a protestanty, což z mého pohledu oddělilo Vlány a Holanďany. Sdílená historie se stala jedním ze stěžejních bodů národních hnutí projevujících se mezi těmito národy od osmnáctého či devatenáctého století.

Národní hnutí jednotlivých případů byla ve svých počátcích téměř výhradně kulturní. V andaluském případě bylo možné pozorovat soupeření andaluských a kastilských autorů, kteří často napadali kulturní zvyky, krajinu či vzhled těch druhých. Bavoři bránili svůj jazyk, náboženství a způsob života, před sílícím Pruskem. Katalánci vedli dlouhodobý boj za udržení své kultury a jazyka, která byla centrální španělskou vládou často utlačována či dokonce zakazována. Skotské národní hnutí se velmi dlouho projevovalo především kulturně, což vyvolalo zájem mnoha odborníků, jejichž vysvětlení tohoto faktu bylo podáno v příslušné kapitole. Nicméně za připomenutí stojí skotská snaha o udržení svých tradic a kultury spojených s územním svérázem obývané země. Pro Vlámů byl typický především boj za jazykové zrovnoprávnění holandštiny, respektive vlámského dialektu, s oficiálním jazykem – francouzštinou. Bavoři, Katalánci a Skotové projevují velmi silný vztah ke svým územím, která jsou opěvována v mnoha uměleckých dílech. Bavoři používají pro vyjádření tohoto vztahu slovo *Heimat* a Katalánci *La pàtria*. Z historického hlediska si myslím, že ve zkoumaných případech je toto pouto nejslabší u Vlámů, neboť jejich území se historicky velmi často proměňovalo a jeho současná podoba je poměrně novým konceptem. První politické požadavky se objevují na konci devatenáctého století, kdy například v andaluském i katalánském případě v souvislosti s vyhlášením První španělské republiky, vznikaly návrhy na vytvoření federace. V následujících dekádách se však o něco silněji projevilo katalánské hnutí, díky němuž bylo dosaženo autonomního statutu již v roce 1932, který sice byl následně zrušen, ale po demokratickém přechodu znamenal zařazení Katalánska mezi autonomní oblasti Španělska. Hlavní rozdíl mezi Andalusí a Katalánskem byla podpora široké veřejnosti, která byla v andaluském případě nevalná. Důvody můžeme hledat primárně v ekonomické sféře, ale také o jistém antagonismu Katalánců k centrální vládě, který posiluje národní cítění. Zatímco Katalánsko je jedním z hlavních adeptů na vytvoření nezávislého státu, tak v Andalusii tuto možnost podporuje jen velmi marginální část obyvatelstva. Bavorsko se bránilo především pruské dominanci a liberálnímu proudu, které stály v kontrastu s tradičním bavorským katolicismem a patriotismem, což bývalo zajišťováno především určitou mírou autonomie, která byla okleštěná po první světové válce, což vyvolalo snahy o obnovení určitých výsad. Poválečná snaha strany CSU byla zaměřena především na ekonomický rozvoj regionu a vyšší míru autonomie pro Bavorsko. Skotové započali svůj politický boj také již koncem devatenáctého století, hlavně v souvislosti s tzv. *Home rule* agendou, avšak na síle toto hnutí nabírá až v druhé polovině století dvacátého, jež bylo ve znamení požadavků na devoluci a posléze změně hlavního cíle skotských nacionalistů na nezávislost. Ve vlámském prostředí bych jako přelom označil zřejmě postupné prosazování

vlámských zástupců do politických stran, především Katolické strany, díky čemuž se z holandštiny v roce 1898 stal druhý oficiální jazyk Belgie. Po druhé světové válce byly stěžejními proudy katolicismus, monarchismus a federalismus, ale také se objevil pravicový proud vlámských stran požadujících nezávislost. Ve všech případech můžeme říct, že současný nacionalismus se projevuje mírově a pacifisticky. Pro Katalánsko jsou typické masové demonstrace, které mají však výhradně nenásilný charakter. Výjimkou může být dočasný úspěch Vlámského bloku, který svým krajně pravicovým zaměřením a programem porušoval protirasistické zákony v Belgii.

Z hlediska politické geografie a výhodnosti území disponují Bavoři, Katalánci a Vlámové kladnými faktory jako hustá síť infrastruktury, či kompaktní charakter území. Skotové a Andalusané se mohou potýkat s problémem některých méně dostupných částí území, avšak nevyskytují se zde vyčleněné skupiny obyvatel, které by potenciálně mohly usilovat a další rozpad státu. Rozloha zkoumaných oblastí se pohybuje mezi třinácti až osmdesáti osmi tisíci čtverečních kilometrů, přičemž územně menší státy by vytvářelo Vlámsko a Katalánsko, zatímco více než sedmdesáti tisíci čtverečními kilometry by disponovaly Andalusie, Bavorsko i Skotsko. Nejnižší populaci by však mělo Skotsko, téměř pět a půl milionu obyvatel, zatímco Bavorsko je nejlidnatější zkoumanou oblastí s téměř třinácti miliony obyvatel. Počet obyvatel Andalusie, Katalánska a Vlámka se pohybuje mezi šesti a půl a osmi a půl miliony. Vedle kulturních faktorů se národní hnutí zmíněných případů soustředí především na ekonomický sektor. Velmi ekonomicky rozvinutými jsou regiony Bavorska, Katalánska a Vlámka, nicméně zásadní rozdíl je v řešení dané problematiky, respektive také přístupu centra k této otázce. Společným znakem je pocit těchto bohatých regionů, že doplácí na zaostalejší části země a je jim tak bráněno v dalším ekonomickém rozkvětu. Španělsko se snažilo urovnat spor s Katalánskem skrze autonomní společenství, avšak přerozdělování zdrojů a nedostatečná fiskální autonomie je nadále problémem pro Katalánci. Dlouhotrvající konflikt v této oblasti tak přerostl až ve snahu o vytvoření samostatného katalánského státu. Podobný postoj zastávají také Vlámové, respektive vlámské nacionální strany, z nichž nejsilnější je v současné době N-VA. Touha po osamostatnění Vlámka je však o poznání nižší, než v případě Katalánců, což může být vysvětleno větší mírou autonomie, kterou umožňuje federální uspořádání. Vlámové byli také mnohem méně zasaženi celosvětovou ekonomickou krizí, zatímco v Katalánsku rapidně vzrostla nezaměstnanost a klesalo HDP, což způsobilo příklon větší části obyvatel k secesi. Ve velmi vyspělém Svobodném státu Bavorsko můžeme taktéž pozorovat podobnou rétoriku, avšak na politické scéně především z neúspěšných stran. Bavorsko disponuje silnou regionální stranou,

kteřá usiluje pŕedevším o posilování autonomie regionu a navíc úspěšně prosazuje bavorské zájmy na celostátní úrovni, což je zřejmě jedním z důvodů, proč je Bavy, v těchto třech případech nejméně prosazována možnost secese. Andalusie a Skotsko patří naopak mezi méně rozvinuté regiony, avšak se zcela odlišnou strategií. Ačkoliv se Andalusie v posledních dekádách snaží dohnat dlouhodobé zanedbávání industrializace a financování tohoto regionu, stále se řadí mezi nejchudší ve Španělsku. Setrvání ve španělském státě a zisk větší míry autonomie je primárním cílem místních politických stran i obyvatelstva. Naopak Skotsko, které se potýkalo po celé dvacáté století s velkými ekonomickými problémy, cílí na vznik nezávislého státu, neboť nacionalisté propagují myšlenku, že by se Skotsku dařilo lépe mimo Velkou Británii. Zatímco v Andalusii dlouhodobě na regionální úrovni vládne andaluská pobočka celostátní PSOE, tedy PSOE-A, která je úspěšná i ve španělském parlamentu, tak ve Skotsku vzniklo určité štěpení, kdy Skotové se vyznačují spíše středolevým profilem a Anglie středopravým profilem. Dlouhá vláda Konzervativní strany v druhé polovině dvacátého století, pŕedevším ekonomická opatření vlád Thatcherové a Majora, byla ve Skotsku přijímána s velkou nelibostí a některá stigmata přetrvávají dodnes.

Stranické systémy jednotlivých regionů se v některých ohledech také diametrálně odlišují. Zcela specifickým případem je ve zkoumaných případech Andalusie. Dominantní roli zde sehrávají strany, které jsou odnoží celostátních stran, z nichž predominantní postavení v systému zaujímá PSOE-A. Zvláštností tohoto případu je v posledních letech úplná absence úspěšné regionální strany. Tuto pozici zaujímala PA, která však nikdy nebyla nejsilnější politickou stranou v Andalusii. Ve zbylých případech pozorujeme výskyt jedné či více regionálních stran, přičemž často tyto strany jsou nejsilnějšími v regionu. Bavorská CSU je případem regionální strany, která je v daném systému velmi úspěšná. Tato strana se podílela na vytváření současné bavorské identity a ve volbách do bavorského parlamentu má predominantní postavení, neboť po více než padesát let je schopna získávat nadpoloviční většinu hlasů. Taková hegemonie jedné strany v soutěživém a demokratickém systému je zcela výjimečná. CSU se však ve svém programu nevyslovuje pro možnost secese, čímž se odlišuje od následujících případů. Také v katalánském případě je možné naleznout stranu, která byla velmi dlouho označována jako predominantní, tedy trvalou alianci stran CiU, která se však pŕed posledními volbami rozpadla a jejím myšlenkovým nástupcem se stala CDC. Jednou z hlavních konfliktních linií v tomto regionálním systému je otázka nezávislého Katalánska. Poslední vítěz voleb, tedy aliance stran s názvem Společně pro ano je neobblomným zastáncem vyhlášení referenda k otázce katalánské nezávislosti, což se ovšem střetává s odporem ze strany centrální španělské vlády. Po druhé světové válce byli ve

Skotsku téměř nepřetržitě hlavní polickou silou Labouristé, kteří svým ideologickým zaměřením byli blízcí skotskému elektorátu. Na konci dvacátého století se dokonce postarali o prosazení referenda k dlouhodobě navrhované devoluci spojeného království. V posledních letech se však nesilnější stranou stala SNP, která prosazuje nezávislé Skotsko, a to i po neúspěšném referendu v roce 2014. V březnu 2017 skotský parlament, v němž je SNP hlavní vládní stranou, zažádal o vyhlášení druhého referenda o nezávislosti v reakci na vystoupení Spojeného království z EU. Vlámsko je v podstatě naprostým opakem Andalusie, neboť do parlamentu se prosazují téměř výhradně regionální strany, což je způsobené také tím, že dlouhodobě celostátní strany (křesťanští demokraté, liberálové, socialisté) byly nuceny k rozdělení na autonomní strany jednotlivých regionů. Zatímco Skotsko se vyznačuje celkovým příklonem doleva na politickém spektru, tak Vlámsko je zaměřeno spíše pravicově. V příslušné kapitole byl zmíněn blok pravicových nacionalistických stran, které získávají okolo 40 % vlámského elektorátu a podporují nezávislost Vlámka, ačkoliv zcela dominantní aktér tohoto bloku a v současné době nejsilnější vlámská i belgická strana N-VA velmi často pozměňuje formulace svých cílů od vyšší autonomie, konfederaci až po nezávislost.

Pokud bychom se zaměřili na teoretickou možnost secese, tak v přísném chápání *Remedial Right Only Theories*, by v ani jednom případě secese těchto národů ospravedlnitelná nebyla, neboť zkoumané národy nejsou vystaveny porušování lidských práv, ani jiným vážným křivdám či nespravedlnostem. Nicméně Allen Buchanan na katalánském případě poukazuje na pocit ekonomických nespravedlností, jež Katalánci cítí, což v kombinaci s odmítavým postojem k prohloubení autonomie či vyhlášení referenda považuje za dostatečný důvod. Velmi podobným případem, by se tak mohli stát Vlámové, kteří však projevují daleko nižší podporu secesionistickým snahám, což by mohlo být také podobné případům Andalusianů a Bavorů. V liberálních pojetích, tedy nejdříve v askriptivním, si myslím, že všechny případy splňují podmínku kulturní, jazykové, etnické či historické propojenosti. Druhým a stěžejním bodem obou liberálních přístupů je však demokratické rozhodnutí majoritní části obyvatel. Jediné oficiální referendum bylo umožněno ve Velké Británii, v němž se mírně nadpoloviční část obyvatel vyjádřila proti nezávislosti. Ve zbylých případech se největší podpora secese vyskytuje v Katalánsku a poté ve Vlámku, kde je však podpora secesionistických politických stran mnohem vyšší než podpora nezávislosti ze strany společnosti. V Andalusii a Bavorsku se nesečkáme ani s politickou ani s masovou podporou secese těchto regionů. S naprostou jistotou ovšem nelze říct, jaké podpoře se v současné době dostává jednotlivým příkladům, dokud se neuskuteční oficiální, demokratická a nezávislá referenda. Španělsko i Německo staví vyhlášení těchto referend mimo ústavu a brání se

principem nedělitelnosti území, zatímco jednotlivé národy mohou odkazovat na právo na sebeurčení, což je velmi problematický rozpor v mezinárodním právu, jehož řešení stojí především na postoji jednotlivých států a mezinárodní komunity. V rámci demokratického přístupu by však jednotlivé státy měly být ochotné poskytnout jednotlivým národům možnost vyjádření se v referendu, tak jako se tomu stalo ve Velké Británii.

Toto porovnání jednotlivých případů přináší komplexní pohled na problematiku zkoumaných národů bez státu. Myslím si, že v případě Andalusie je možnost secese velmi nepravděpodobná a to hned z několika důvodů. Ačkoliv nepozoruji absenci národní identity, tak nacionalistické tendence byly ve velké míře uspokojeny již udělením autonomního statutu a také následnou úpravou tohoto statutu v roce 2007, načež jediná nacionálně-regionální strana PA vypadla z parlamentu, což je jedním z důkazů uspokojení těchto tendencí. Stěžejními problémy rezonujícími v andaluské společnosti jsou ty ekonomické a sociální, které má vyřešit na andaluské politické scéně PSOE-A, respektive na té celonárodní PSOE. Andalusané vidí svou budoucnost v rámci Španělského království a nepředpokládám jakýkoliv nástup nacionalistických tendencí či politické strany, která by pronikla či dokonce ovládla systém.

Bavorsko se nachází ve zcela odlišné ekonomické situaci, neboť patří mezi nejbohatší a nejrozvinutější regiony v SRN ale i v Evropě. Přestože se tradičně v takovýchto regionech vyskytuje pocit ekonomické nespravedlnosti a doplácení na méně rozvinuté regiony, což je částečně případ i Bavorska, tak zcela dominantní bavorský politický aktér, tedy CSU, má poměrně odmítavý postoj k možnosti vytvoření nezávislého státu. Secesionistickou rétoriku převzala tak strana BP, která disponuje ve volbách velmi nízkou podporou. Absenci secesionistických požadavků napříč bavorskou společností si vysvětlují charakterem procesu vytváření národní identity, na které se právě ve velké míře v poválečné době podílela CSU. Bavoři vnímají svou identitu také současně jako německou, což může být v důsledku určité solidarity, neboť do poválečného ekonomického rozvoje bylo právě Bavorsko ekonomicky slabším regionem financovaným bohatšími částmi Německa. Ani v tomto případě tedy nepředpokládám vytvoření nového evropského státu, ačkoliv uprchlická krize ukázala některé rozpory, které se mohou stát základem pro snahu o větší míru autonomie v některých oblastech. Myslím si, že na absenci secesionismu v těchto dvou regionech se podílí také fakt, že ani v jednom z těchto dvou případů nenalezneme v historické společné paměti přetrvávající rivalitu s centrem, což je naopak případ Katalánců, Skotů i Vlámů.

Katalánci jsou národem, který v blízké budoucnosti velmi pravděpodobně může změnit evropskou mapu. Silná národní identita, důraz na národní symboly, specifický jazyk a pocit pospolitosti jsou všechno faktory rezonující v tamější společnosti, která každoročně pořádá více než milionové demonstrace na podporu nezávislého Katalánska. Dlouholeté potlačování katalánského jazyka i tradic, ať již po válce o španělské dědictví či během Francova režimu, vytvořilo silnou rivalitu mezi tímto regionem a „kastilským“ či „madridským“ centrem. Neuspokojením samosprávních požadavků v rámci daňové a fiskální politiky vzniklo v Katalánsku velmi silné hnutí, které pocituje nespravedlnost při přerozdělování zdrojů, kdy rozvinuté Katalánsko vytváří velkou část španělského HDP, ale návratnost a investice do regionu jsou o poznání menší. Politické subjekty, ať již CiU či CDC, se zatvrdily v boji za nezávislost, neboť centrální instituce odmítají jednak ustoupit Katalánsku v ekonomické sféře, ale také brání vyhlášení referenda o nezávislosti, což může být kontraproduktivní a více radikalizovat Katalánce. Současná politická reprezentace Katalánska, tedy vláda *Generalitatu* je jednoznačně secesionistická, což ukazuje i podpora ve společnosti pro toto řešení. Po mnoha neúspěšných vyjednáváních s centrální vládou plánují Katalánci vypsatí nového referenda a krajní možností se zdá být jednostranné vyhlášení nezávislosti. Podle mého názoru je v současné situaci velmi nepravděpodobné, že by došlo k uvolnění napětí mezi jednotlivými stranami, pokud nedojde ke kompromisu v hlavních oblastech sporu. V opačném případě můžeme být v blízké době svědky vzniku nového státu na Pyrenejském poloostrově, tedy za předpokladu že v referendu získá toto východisko většinu hlasů.

V poněkud odlišné situaci se nachází Skotsko. Z ekonomického hlediska je o poznání slabším regionem než například Katalánsko a centrální vláda Spojeného království již v roce 2014 umožnila uskutečnění referenda o nezávislosti, jehož výsledek byl negativní vůči odtržení Skotska. Naopak Katalánsko i Skotsko jsou si podobné v nesporné přítomnosti národní identity či společné historické paměti a vztahu k vlasti. Také ve Skotském případě pozorujeme určitou rivalitu k centru, pocit ekonomické nespravedlnosti, ovšem v tomto případě spíše jako nepochopení skotských požadavků. Velmi častý je názor, že Skotsku by bylo lépe jako samostatnému státu, ovšem pouze tyto identifikace a problémy v již zmíněném referendu nestačily. K výrazné změně však může dojít tím, že Spojené království Velké Británie a Severního Irsku započalo proces opuštění Evropské unie, neboť v příslušném referendu se vyjádřilo 62 % Skotů proti odchodu. Při uvážení skutečnosti, že v referendu o skotské nezávislosti byl poměr hlasů 55 % k 45 % je možné, že větší část voličů by se nyní mohla přiklonit k možnosti nezávislosti. O nové referendum již skotský parlament zažádal,

tudíž je pravděpodobné, že budeme svědky dalšího referenda, dle některých návrhů okolo roku 2019 či 2020. V tomto období bude zřejmě stěžejním faktorem ekonomická situace Velké Británie. V případě velkého ekonomického propadu, růstu nezaměstnanosti a podobných negativních jevů, je možné, že by Skotové zvolili cestu nezávislosti, nicméně důležitost Spojeného království pro skotský obchod i průmysl již byla zmíněna.

Posledním případem jsou Vlámové, kteří jsou velmi specifickým případem, neboť politické strany podporující samostatnost Vlámka, jsou výrazně nadreprezentovány ve vlámském parlamentu, pokud vezmeme v úvahu výsledky jednotlivých průzkumů ve společnosti. Nepochybně můžeme pozorovat silnou národní identitu, založenou na jazykové diferenciaci s frankofonním obyvatelstvem, společné historické paměti, vztahu k území, ale také ekonomickému rázu regionu, který patří mezi nejvíce rozvinuté v Evropě. V historickém vývoji Belgie dosáhli Vlámové jazykového zrovnoprávnění, regionálního a jazykového vymezení, federalizace země a postupného přesouvání kompetencí na regionální parlamenty, nicméně stále přetrvávají tendence tyto pravomoci rozšiřovat, změnit státní útvar na konfederaci či vytvořit nezávislý vlámský stát. Ačkoliv se může zdát, že vlámské pro-secesionistické strany by mohly mít dostatečnou sílu k rozhodnutí o nezávislosti, tak reálné získání potřebné dvoutřetinové většiny ve federálním parlamentu je téměř nemožné. N-VA bude zřejmě schopná udržet svůj elektorát vzhledem k již zmíněným okolnostem a kvalitám programového zaměření, nicméně v referendu by se dle průzkumů vyjádřila přinejlepším jedna pětina až čtvrtina Vlámů, což je stále nízké číslo. Výraznou radikalizaci Vlámů nepředkládám, neboť výrazná část si váží i své belgické identity, vedle té vlámské, což je navíc trend se vzrůstajícím charakterem. Specifickým se mezi zkoumanými případy stalo Vlámsko také z důvodu příklonu části elektorátu ke krajní pravici. Ani historické křivdy, které jsou zachovány v mnoha charakteristikách belgické společnosti, ani pocit ekonomické nespravedlnosti při přerozdělování zdrojů se tak nezdá být ve vlámském případě natolik silný, aby přinutil většinu obyvatel k příklonu k secesi. Prozatím tak považuji možnost vzniku nezávislého Vlámka za velmi nepravděpodobné, nicméně již se ukázalo, že při ekonomicky či politicky krizové situaci podpora nezávislosti narůstá.

Největšími adepty na secesi jsou tak Katalánci a Skotové, v jejichž případech můžeme pozorovat podobnosti v několika faktorech jako například, rivalita s centrem, pocit ekonomické nespravedlnosti, důraz na národní identitu (tradice, vztah k území, historická paměť) či silná pozice regionální nacionalistické strany. Mnoho z těchto faktorů můžeme nalézt i ve zbylých případech, nicméně myslím, že v katalánském a skotském případě hraje

hlavní roli myšlenka větší ekonomické prosperity, pokud by vytvořili nezávislý státní útvar. To je spojené především s velkým odporem k ekonomickým krokům ze strany centra, které mají těmto oblastem ubližovat. Ve zbylých případech tento faktor pozorujeme v mnohem menší míře. Andalusie bývala dlouhodobě zanedbávanou oblastí, avšak v posledních letech úspěšně rozvíjí ekonomiku a průmysl za pomoci Španělska i EU. Bavorsko je rozvinutou oblastí, a přestože i zde se objevuje nespokojenost s přerozdělováním zdrojů, tak v mnohem menší míře, což je spojené především se zcela dominantní bavorskou politickou stranou CSU, která reprezentuje region na celostátní úrovni a navíc nepodporuje Bavorsko v secesionistickém smýšlení. U těchto dvou případů je možnost secese zřejmě nejnižší. U vlámského případu secesi také nepředpokládám, nicméně podpora tohoto řešení je větší než v Andalusii či Bavorsku. Ve zkoumaných případech je tedy stěžejní kombinace důrazu na prvky národní identity a seriózních ekonomických faktorů. Pokud obyvatelstvo daného regionu pociťuje ve větší míře solidaritu s regionální i státní identitou, je pravděpodobnost secese nižší. Naopak převládající regionální identita a rivalita s centrem podporuje směřování k nezávislému státu. Tyto vztahy jsou v mnohém dány jednotlivými charakteristikami národů a jejich historickým vývojem, což se projevuje v současné době. Ekonomické důvody jsou velmi důležité nezávisle na rozvinutosti daného regionu, především efektivní spolupráce a dohoda mezi centrem a regionem.

Summary

The diploma thesis *Stateless nations in European Union* deals with global phenomenon of nation without a state, which is significantly relevant in contemporary world. Boundaries of states in Western Europe remained unchanged in recent years, but national movements could change present political map. The thesis consists of four main chapters which are divided into subchapters. The task of introduction is to present mentioned problematics of stateless nations, explain benefits and structure of the thesis and also to evaluate used literature, which is primarily in Czech and English language. The theoretical part is gradually devoted to the concept of the nation, which is the main motive of this work. Other mentioned issues are for example nationalism, secession, regionalism, right of self-determination, state. The chapter is based on the work of renowned authors in the given fields, for instance Renan, Meinecke, Bauer, Hroch, Gellner, Anderson, Smith, Beran, Buchanan, and so on. This provides a theoretical anchorage for subsequent case studies. Specific case studies exclusively contains nations from member states of the EU. Namely they are the Andalusian, the Bavarian, the Catalan, the Scots and the Flemings.

After a thorough assessment of individual cases based on historical, political, geographic, socio-economic, political, party and institutional factors, are cases summarized in their own conclusion. Generally speaking, it comes with the conclusion that Catalonia and Scotland are seen as the most likely cases for the creation of independent states because of contemporary situation. In these cases the economical and cultural frictions are critical for a large proportion of the population. On the opposite side of the spectrum is Bavaria and Andalusia, which are not supposed to secede from the present-day states. Interestingly, however, cases of for independence and against independence are based on entirely different conditions. One of the main factors underlying the activity of secessionist tendencies is feelings of injustice or grievances in the economic, political or cultural sphere.

Použitá literatura

Akademické zdroje

ALVAREZ REY, Leandro. a Encarnación, LEMUS LÓPEZ. *Historia de Andalucía contemporánea*. Huelva, Spain: Universidad de Huelva, 1998. 568 s. Serie Instrumenta studiorum, no. 4. ISBN 84-887-5165-6.

APAYDIN, Marina. *Development of the Andalusian Group Identity*. Revista de Estudios Andaluces [online]. 2014. [cit. 2017-02-26]. DOI: <http://dx.doi.org/10.12795/rea.2014.i31.04>. ISSN 2340-2776. Dostupné z: http://institucional.us.es/revistas/andaluces/31/art_4.pdf

ARMSTRONG, John A. *Pokus o typologii vzniku národů*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Vyd. 2. Šenov u Ostravy: Tilia, 2002. Universum. ISBN 80-86101-66-5.

BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

BENINATO, Giovanni. *Scottish Independence and National Identity*. Padova, 2013. Disertační práce. Università degli Studi di Padova.

BERAN, Harry. *A Liberal Theory of Secession*. Political Studies. 1984, 32(1). DOI: 10.1111/j.1467-9248.1984.tb00163.x. ISSN 0032-3217.

BREUILLY, John. *Přístupy k nacionalismu*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

BUCHANAN, Allen. *Theories of Secession*. Blackwell Publishing: Philosophy and Public Affairs, Vol. 26, No. 1. 1997.

BÜLTMANN, Tanja. *Scottish Rights Vindicated : Identity and Nationalism in Mid-nineteenth Century Scotland*. Bielefeld (Germany). Bielefeld University, 2005. Dostupné také z: <https://pub.uni-bielefeld.de/download/2304282/2304285>.

CASTRO, Liz, ed. *What's up with Catalonia*. Ashfield, Massachusetts, USA: Catalonia Press, 2013. ISBN 978-1-61150-033-2.

CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. V Praze: C.H. Beck, 2007. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-808-8.

DANN, Otto. *Utváření národa v novověké Evropě*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

DE VRIES, André. *Flanders: A Cultural History*. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-531493-9.

DEUTSCH, Karl W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

ETHERINGTON, John. *Nationalism, National Identity and Territory, The Case of Catalonia*. Barcelona, 2003. Disertační práce. Universitat Autònoma de Barcelona.

FIALA, Vlastimil a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha: Moneta-FM ve spolupráci s katedrou politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a katedrou politologie Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze, 2002. ISBN 80-900965-8-1.

FINK, Erwin. *For Country, Court and Church: The Bavarian Patriots' Party and Bavarian Regional Identity in the Era of German Unification*. In: BREUILLY, John a Ronald SPEIRS. *Germany's Two Unifications: Anticipations, Experiences, Responses*. Palgrave Macmillan UK, 2005. ISBN 978-0-230-51852-0.

FISHMAN, Joshua A. *Handbook of Language and Ethnic Identity*. New York: Oxford University Press, 1999. ISBN 01-951-2428-6.

FUSI AIZPURÚA, Juan Pablo. *España: La Evolución de la Identidad Nacional*. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 2000. Colección Historia (Ediciones Temas de Hoy). ISBN 84-788-0834-5.

GELLNER, Ernest A. *Národy a nacionalismus*. 1. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

GELLNER, Ernest A. *Úvodem Nacionalismus*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

GLEN, Carol M. *Nationalism, Identity and Scotland's Referendum*. Contemporary European Studies. 2015. (1). Dostupné také z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/07/ces_1_2015_GLEN1.pdf

GUIBERNAU, Montserrat. *Catalan Nationalism: Francoism, Transition and Democracy*. London: Routledge, 2004. ISBN 0-203-33927-4.

GUIBERNAU, Montserrat. *Nations without states: political communities in a global age*. Malden: Blackwell Publishers. 1999. ISBN 0-7456-1800-6.

HEPBURN, Eve. *Small Worlds in Canada and Europe: A Comparison of Regional Party Systems in Québec, Bavaria and Scotland*. Regional & Federal Studies, 2010, 20 (4-5). DOI: 10.1080/13597566.2010.523637.

HEPBURN, Eve. *The Neglected Nation: The CSU and the Territorial Cleavage in Bavarian Party Politics*. German Politics. 2008, 17(2). DOI: 10.1080/09644000802075773. ISSN 0964-4008.

HEPBURN, Eve a Dan HOUGH. *Regionalist Parties and the Mobilization of Territorial Difference in Germany*. Government and Opposition. 2012, 47(1). DOI: 10.1111/j.1477-7053.2011.01351.x. ISSN 0017-257x. Dostupné také z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0017257X0000052X

HERMANS, Theo. *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. London: Bloomsbury Publishing, 2015. ISBN 9781474241441.

HLOUŠEK, Vít. *Centra a periferie v Evropě – přístup Steina Rokkana. Středoevropské politické studie* [online]. 2004, VI(1) [cit. 2016-12-24]. ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=189>

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-010-0.

HROCH, Miroslav. *Úvodem k čítance textů o nacionalismu*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

HUYSSSEUNE, Michel. *The Flemish Paradox: The Hegemony of Pro-Independence Parties in a Region Largely Indifferent Towards Independence*. *Ethnopolitics*. 2016. DOI: 10.1080/17449057.2015.1120959. ISBN 10.1080/17449057.2015.1120959. ISSN 1744-9065. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449057.2015.1120959>

CHLEBOWCZYK, Józef. *O právu na existenci malých a mladých národů*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

KEATING, Michael. *The Scottish Independence Referendum and After*. *Revista d'Estudis Autònomic i Federals*. 2015, (21). Dostupné také z: http://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/Publicacions/REAF/REAF-articles/REAF-21-abril-2015/_reaf21.pdf

KILIAS, Jaroslav. *Renanovské pojetí národa a současná sociologie*. *Sociologický časopis* r. 35. č. 4. 1999

KOHN, Hans. *Nacionalismus*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

KOUŘIL, Jan a Eva PAVLOVÁ. *Katalánské regionální volby 2010*. *Acta Politologica*. 2011, 3(2). ISSN 1803–8220.

- LACOMBA, Juan. *Cantonalismo y Federalismo en Andalucía: El Manifiesto de los Federales de Andalucía*. Revista de Estudios Regionales. 2001. s. 269-270. (59). ISSN 0213-7525.
- LEHNING, Percy B. *Theories of Secession*. London: Routledge. 1998. ISBN 0203981286.
- LEEWIS, Stephan. *Identity and the Scottish National Party*. Maatschappijgeschiedenis / History of Society. 2011. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/2105/11075>.
- LEMBERG, Eugen. *K psychologii nacionalismu*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>
- LORCA, María Isabel. *Un Nuevo Estatuto de Autonomía para Andalucía*. Isla de Arriarán: Revista Cultural y Científica [online]. 2007, (29). [cit. 2017-02-26]. ISSN 1133-6293. Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/autor?codigo=268299>
- LOZOVIUK, Petr (ed.). *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století: příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-283-0.
- MAGONE, José María. *Contemporary Spanish Politics*. 2nd. New York: Taylor & Francis, 2009. ISBN 0415421888.
- MCGARVEY, Neil a Paul CAIRNEY. *Scottish Politics: an Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. ISBN 978-1-4039-4328-6. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0829/2008016419-d.html>
- MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>
- MINAHAN, James. *Nations without States: A Historical Dictionary of Contemporary National Movements*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1996. ISBN 03-132-8354-0.
- MORENO, Luis, Ana ARRIBA a Araceli SERRANO. *Multiple Identities in Decentralized Spain: The Case of Catalonia*. Instituto de Estudios Sociales Avanzados. [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://ipp.csic.es/sites/default/files/content/workpaper/1997/dt-9706.pdf>

- MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. Dějiny států. ISBN 80-710-6188-3.
- MUÑOZ, Jordi a Marc GUINJOAN. *Accounting for Internal Variation in Nationalist Mobilization: Unofficial Referendums for Independence in Catalonia (2009-11)*. Nations and Nationalism. 2013, 19(1). DOI: 10.1111/nana.12006.
- MUÑOZ, Jordi a Raül TORMOS. *Economic Expectations and Support for Secession in Catalonia: Between Causality and Rationalization*. European Political Science Review. 2015, 7(2). DOI: <https://doi.org/10.1017/S1755773914000174>.
- MYŚLIWIEC, Malgorzata. *Spain's Party System at Times of the Economical Crises after 2008*. Political Preferences. 2015, (11). ISSN 2083-327X.
- NAIRN, Tom. *Moderní Janus*. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>
- NORMAN, Gertrude. *A Brief History of Bavaria*. München: Heinrich Jaffe, 1906. ISBN 1110648332.
- OBERFELD, Kirk E. *Bavarian Nationalism and Franz Josef Strauss* [online]. 1966. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://cache.kzoo.edu/handle/10920/14603?show=full>. Thesis. Kalamazoo College.
- ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 3., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-330-1.
- ORRIOLS, Lluís a Toni RODON. *The 2015 Catalan Election: The Independence Bid at the Polls*. South European Society and Politics. 2016, 21(3). DOI: 10.1080/13608746.2016.1191182.
- PÉREZ, Lluís a Marc SANJAUME. *Legalizing Secession: The Catalan Case*. Journal of Conflictology. 2013, 4(2). ISSN 2013-8857.
- POTOČNÝ, Miroslav. *Zásada sebeurčení národů*. Mezinárodní vztahy. 1968, 3(2). ISSN 0323-1844
- PROKEŠOVÁ, Julie. *Postavení autonomních oblastí ve Španělsku*. Praha, 2006. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce JUDr. Karel Svoboda, CSc.
- RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. ISBN 904111890X.

- RENAN, Ernest. *What is a Nation? text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882.* in Ernest Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?*. Paris, Presses-Pocket. 1992. (translated by Ethan Rundell)
- RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945.* Praha: Grada, 2013. Politologie. ISBN 9788024741116.
- ROSŮLEK, Přemysl. *Politický secesionismus & etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici.* Brno: Barrister & Principal, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II. 3., přeprac. vyd.* Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0757-9.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií: empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě.* Vydání třetí. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0742-9.
- SAMEK, Daniel, WORMALD, Jenny, ed. *Dějiny Skotska.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-875-4.
- SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného.* Praha: Auditorium, 2010. InSTITUTE. ISBN 978-80-87284-05-6.
- SMITH, Anthony D. *Etnický základ národní identity.* In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* [online]. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003 [cit. 2016-10-11]. Studijní texty. ISBN 80-86429-20-2. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>
- STINGL, Josef. *Regionalizmus v Evropě národních států.* Mezinárodní vztahy. 1994, 29(3). ISSN 0323-1844.
- SUTHERLAND, Claire. *Nation, Heimat, Vaterland: The Reinvention of Concepts by the Bavarian CSU Party.* ECPR: The History of Political Concepts [online]. 2000. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/f1ee3c26-6f76-4156-a6e6-7bflc737ecb7.pdf>
- TURNER, Corinne. *El Habla Andaluza: The Fight Against Negative Attitudes and the Formation of a Regional Identity.* Honors Theses. Salem State University.s. 2010.
- UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. Dějiny států. ISBN 80-7106-117-4.

WITTE, Els, Jan. CRAEYBECKX a Alain. MEYNEN. *Political history of Belgium: from 1830 onwards*. [2nd ed.]. Brussels: ASP. 2009. ISBN 9789054875178.

WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. Canadian Journal of Political Science/ Revue canadienne de science politique. No. 1. 1981. <https://doi.org/10.1017/s000842390003537x>

Dokumenty a internetové zdroje

AMIOR, Michael, Rowena CRAWFORD a Gemma TETLOW. *Fiscal Sustainability of an Independent Scotland*. 2013. ISBN 9781909463288. a *Scotland's Trade with UK Rises to £50bn*. Bbc.com [online]. 2015 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-38743532>

Bavaria's Economy Facts and Figures. Invest-in-bavaria.com [online]. Bavarian Ministry of Economic Affairs and Media, Energy and Technology, 2015 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: https://www.invest-in-bavaria.com/fileadmin/media/documents/publications/StMWi/2015-10-06-Bayerns_Wirtschaft_in_Zahlen_2015_eng.pdf

BREITENBACH, Dagmar. A Free and Independent Free State of Bavaria? *Dw.com* [online]. 2014 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/a-free-and-independent-free-state-of-bavaria/a-17932583>

Catalonia can call itself a 'nation', rules Spain's top court. *Www.telegraph.co.uk* [online]. Madrid: 2010 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/7861118/Catalonia-can-call-itself-a-nation-rules-Spains-top-court.html>

Convention on Rights and Duties of States. Dec. 26, 1933. 49 Stat. 3097, 165 L.N.T.S. 9, 3 Bevans 145. [cit. 2016-1-24]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897>

Constitution of the Free State of Bavaria in the version announced on 15 December 1998. Bayern.landtag.de [online]. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/Internet_Dokumente/Sonstiges_P/BV_Verfassung_Englisch_formatiert_14-12-16.pdf

Drie op vier Vlamingen zijn trotse Belgen. Knack.be [online]. 2011 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/drie-op-vier-vlamingen-zijn-trotse-belgen/article-normal-28767.html>

El Estatuto de Autonomía para Andalucía. www.juntadeandalucia.es [online]. Ley Orgánica 2/2007, de 19 de marzo, de reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía, 2007. s. 21. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/lo_2-2007.pdf

Election Resources on the Internet: Elections to the Andalusian Parliament. www.electionresources.com [online]. 2015 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.electionresources.org/es/and/index_en.html

Favorable demographics and macroeconomic trends in Flanders. Flandersinvestmentandtrade.com [online]. 2015 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.flandersinvestmentandtrade.com/invest/en/investing-in-flanders/market-and-economy/favorable-demographics-and-macroeconomic-trends-in-flanders>

Flanders. Ec.europa.eu [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/flanders>

HARARI, Daniel. *Scotland Referendum 2014: The Impact of Independence on the UK Economy.* Parliament.uk [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/business/publications/research/scotland-the-referendum-and-independence/impact-on-uk-economy/>

Language Use of the Population of Catalonia. Generalitat de Catalunya: Ministry of Culture Directorate General for Language Policy [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/altres/arxius/EULP2013_angles.pdf

OECD. *Higher Education in Regional and City Development: Andalusia, Spain 2010.* OECD Publishing. 2010. ISBN. 978-92-64-008899-3. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264088993-en>

Organic Act 6/2006 of the 19th July, on the Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia. Parlament de Catalunya [online]. 2006. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>

Organizace spojených národů. Charta OSN. Čl. 1, Odst. 2. [online]. San Francisco: 1945, český překlad. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp->

content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf

Organizace spojených národů. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. [online]. New

York: UN, 19. 12. 1966, český překlad. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit_.prava_.pdf

President Woodrow Wilson's Fourteen Points. *Http://avalon.law.yale.edu* [online]. New Haven: Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp

Quarterly National Accounts Scotland: Quarter 4 2015. A National Statistics Publication for Scotland, 2016. Dostupné také z: <http://www.gov.scot/Resource/0049/00499946.pdf>

Scotland: 2011 Census : Key Results from Releases 2A to 2D. National Records of Scotland, 2014. Dostupné také z: <http://www.scotlandscensus.gov.uk/documents/censusresults/release2/statsbulletin2.pdf>

Scotland Act 1998 Chapter 46 (Public General Acts - Elizabeth II). London: Stationery Office, 1999. ISBN 978-0105446989.

Spanish Regional Accounts: Regional Gross Domestic Product Year 2013. Instituto Nacional de Estadística [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: http://www.ine.es/en/prensa/np835_en.pdf

The Parliament declares the start of the independence process. *Www.catalannewsagency.com* [online]. 2015 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.catalannewsagency.com/politics/item/the-parliament-declares-the-start-of-the-independence-process>

U.N. General Assembly, 15th sess. *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. 14. Prosince 1960 (A/RES/1514(XV)). In: Resolutions Adopted by the

General Assembly During Its 15th Session, 20. září-20. Prosince 1960, p. 66-67. [cit. 2016-12-16].

Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/15/ares15.htm>>.

UBEROI, Elise. *European Union Referendum 2016*. House of Commons Library, 2016. Dostupné také z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7639/CBP-7639.pdf>.

What are the main functions of the Flemish Parliament?. Flemishparliament.eu [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.flemishparliament.eu/about-the-flemish-parliament/what-are-the-main-functions-the-flemish-parliament>